

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4505

[Total No. of Pages : 4

[6319]-101

M.Com. (Part-I)

MA-501-MJ : MANAGEMENT ACCOUNTING

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester-I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 & Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions from questions Nos. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Multiple choice questions by choosing the correct alternative. **[6]**

- 1) Management accounting deals with managing _____.
  - a) Decision making
  - b) Raising finance
  - c) Tax returns
  - d) Final accounts preparation
- 2) Summary budget may be regarded as:
  - a) Functional budgets
  - b) Performance budget
  - c) Master budget
  - d) Sales budget
- 3) _____ Involves recording and summarizing business transactions to create financial statements.
  - a) Financial Accounting
  - b) Cost Accounting
  - c) Management Accounting
  - d) Tax Accounting
- 4) Profit volume ratio establishes the relationship between _____.
  - a) Contribution and profit
  - b) Fixed cost and contribution
  - c) Profit and sales
  - d) Contribution and sales value
- 5) Pricing refers to the process of determining the _____ for a product or service.
  - a) marketing strategy
  - b) competition
  - c) cost structure
  - d) sales volume
- 6) Marginal costing is the most useful technique for the _____.
  - a) Shareholders
  - b) Management
  - c) Auditors
  - d) Creditors

P.T.O.

Q2) Define Management Accounting. State the Scope and Functions of Management Accounting. [18]

Q3) India Ltd., Pune provides the following cost data: [18]

Sales	1,50,000
Marginal Cost	1,20,000
Gross Profit	60,000
Fixed Overheads	20,000
Net Profit	40,000

You are required to calculate:

- P / V Ratio,
- BEP (Sales),
- Margin of Safety when Sales are 4,00,000
- Net Profit when Sales are 4,00,000 and
- Sales required to earn a Profit of ₹ 80,000.

Q4) Anand Co. Ltd., wishes to prepare a cash budget from Jan. Prepare a cash budget for the first six months from the following estimated revenue and expenses. [18]

Month	Total Sales ₹	Materials ₹	Wages ₹	Production O.H ₹	Selling & Distribution O.H ₹
January, 2023	20,000	20,000	4,000	3,200	800
February, 2023	22,000	14,000	4,400	3,300	900
March, 2023	24,000	14,000	4,600	3,300	800
April, 2023	26,000	12,000	4,600	3,400	900
May, 2023	28,000	12,000	4,800	3,500	900
June, 2023	30,000	16,000	4,800	3,600	1,000

Additional information:

Cash balance on 1st Jan. 2023 was Rs. 10,000/-.

A few machine is to be installed at Rs. 30,000 on credit to be repaid by two equal instalments in March and April.

Sales commission @ 5% on total sale is to be paid within the month following actual sales Rs. 10,000 being the amount of second call may be received in March. Share premium amounting to Rs. 2,000/- is also obtainable with a second call.

Period of credit allowed by suppliers 2 months.

Period of credit allowed to customers is one month.

Delay in payment of overheads is one month. Delay in payment of wages is 1/2 months.

Assume cash sales to be 50% of total sales.

Q5) Viranchi Ltd. Pune produces certain consumer product which has the marginal costs and selling price as structure follows **[18]**

Direct Material Cost	Rs. 40/-
Productive Wages	Rs. 10/-
Variable works Overheads	Rs. 4/-
Market Price	Rs.90

For the current year 2023- 24 total turnover are expected to be to Rs. 13,50,000/ with a fixed administration and selling overheads amounting to Rs 1,40,000.

From the beginning of the next year, it is expected that,

Direct Material Cost is going to increase by 7.5%

Productive Wages to increase by 10%

Variable works Overheads increase by 50%

Fixed Administration and selling overheads to increase by Rs .6,000

You are required to Calculate -

- New Selling Price if the current P/V ratio is to be maintained.
- Number of Units to be sold during the year 2024-25 to yield the same amount of profit as per current year assuming the Selling Price to remain at Rs. 90/- per Unit.

Q6) Write short notes on (Any Two)

[10]

- a) Cost Volume Profit Analysis.
- b) Functions of Management Accounting.
- c) Objective of Budgetary Control.
- d) Types of Pricing.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4506

[Total No. of Pages : 4

[6319]-102

M.Com. (Part -I)

**IE-502 MJ : INDUSTRIAL ECONOMICS
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*

Q1) Fill in the Blanks. (Any Five)

[5]

- a) Industrial economics is a field that examines the behaviour, structure, and working performance of _____ the various industries.
(Governments, houses, Companies, Customers)
- b) Uneven distribution of _____ may lead to the centralization of industries in certain regions leading to industrial imbalance.
(labor mobility, natural resources, cultural factors, government funds)
- c) The Asian Development Bank is a regional development bank that aims to promote economic and social development in _____ countries.
(African, North America, Asia and the Pacific, European)
- d) _____ Complex in Maharashtra is one of the largest and most integrated petrochemicals hubs in the country.
(Tata Motors, Jamshedji Tata memorial hospital, Reliance Industries, Baba Atomic Research Centre)
- e) NABARD mainly focuses on _____ credit and other related services to farmers and rural areas.
(Industrial, Urban, Agriculture, Technical)
- f) Developing adequate _____ in economically weaker regions can attract businesses and contribute to more balanced industrial growth.
(Cultural factors, Infrastructure, Government regulations, Market demands)
- g) Startup loans are financing solutions designed to support _____ in its early stages of development.
(Large corporations, well established Companies, New business ventures, Government projects)

P.T.O.

Q2) What is meant by industrial economics? Explain the nature and importance of industrial economics. **[15]**

Q3) State the factors affecting industrial location determination. **[15]**

Q4) Describe the role of NABARD in providing industrial credit. **[15]**

Q5) Write the problems of the electronics industry in Maharashtra. **[15]**

Q6) Write short notes on (Any 4) **[20]**

- a) Scope of industrial economics
- b) Industrial imbalance
- c) Asian Development Bank
- d) Food processing industries in Maharashtra
- e) BRICS Bank
- f) Need for balanced regional development

Total No. of Questions : 6]

PC4506

[6319]-102

M.Com. (Part -I)

**IE-502 MJ : INDUSTRIAL ECONOMICS
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 या पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही पाच)

[5]

- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्र हे एक क्षेत्र आहे जे विविध उद्योगांमधील ..... चे वर्तन, रचना आणि कार्यप्रदर्शन तपासते.
(सरकार, घरे, कंपन्या, ग्राहक)
- ब) ..... च्या असमान वितरणामुळे विशिष्ट प्रदेशात उद्योगांचे केंद्रीकरण होऊ शकते, ज्यामुळे औद्योगिक असंतुलन निर्माण होऊ शकते.
(श्रम गतिशीलता, नैसर्गिक संसाधने, सांस्कृतिक घटक, सरकारी निधी)
- क) आशियाई विकास बँक ही एक प्रादेशिक विकास बँक आहे जी ..... देशातील आर्थिक आणि सामाजिक विकासाला चालना देण्याचे उद्दिष्ट ठेवते.
(आफ्रिकन, उत्तर अमेरिका, आशियाई आणि पसिफिक, युरोपियन)
- ड) महाराष्ट्रातील ..... कॉम्प्लेक्स हे देशातील सर्वात मोठे आणि एकात्मिक पेट्रोकेमिकल केंद्रापैकी एक आहे.
(टाटा मोटर्स, जमशेदजी टाटा मेमोरियल हॉस्पिटल, रिलायन्स इंडस्ट्रीज, भाभा अणुसंशोधन केंद्र)
- इ) नाबार्ड प्रामुख्याने शेतकरी आणि ग्रामीण भागात ..... पत आणि इतर संबंधित सेवा प्रदान करण्यावर लक्ष केंद्रित करते.
(औद्योगिक, शहरी, कृषी, तांत्रिक)
- फ) आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत प्रदेशांमध्ये पुरेश्या प्रमाणात ..... विकसित केल्याने व्यवसाय आकर्षित होऊ शकतात आणि अधिक संतुलित औद्योगिक वाढीस हातभार लागू शकतो.
(सांस्कृतिक घटक, पायाभूत सुविधा, सरकारी नियम, बाजार मागणी)
- य) स्टार्ट अप कर्जे ..... ला त्यांच्या विकासाच्या सुरुवातीच्या टप्प्यात समर्थन देण्याच्या उद्देशाने तयार केलेला वित्तपुरवठ्यात्मक उपाय आहेत.
(मोठ्या कॉर्पोरेशन, सुस्थापित कंपन्या, नवीन व्यवसाय उपक्रम, सरकारी प्रकल्प)

प्र.2) औद्योगिक अर्थशास्त्र म्हणजे काय? औद्योगिक अर्थशास्त्राचे स्वरूप व महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) औद्योगिक स्थाननिश्चितीवर परिणाम करणारे घटक सांगा. [15]

प्र.4) औद्योगिक वित्त पुरवठ्यामध्ये नाबार्डच्या भूमिकेचे वर्णन करा. [15]

प्र.5) महाराष्ट्रातील इलेक्ट्रॉनिक्स उद्योगांच्या समस्या लिहा. [15]

प्र.6) टीपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्राची व्याप्ती
- ब) औद्योगिक असमतोल
- क) आशियाई विकास बँक
- ड) महाराष्ट्रातील अन्न प्रक्रिया उद्योग
- इ) ब्रिक्स बँक
- फ) समतोल प्रादेशिक विकासाची गरज

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5196

[Total No. of Pages : 4

[6319]-103

M.Com. (Part - I)

BS 503 MJ : BUSINESS STATISTICS
(2023 Pattern) (Semester - I) (4 Credits)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from remaining questions number 2, 3, 4 and 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*
- 4) Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 5) Symbols have their usual meanings.*

Q1) Fill in the blanks (Any five) :

[5 × 1 = 5]

- a) Simple random sampling with _____ means that each unit selected in the sample is returned to the population before the next is drawn.
- b) In paired t-test observations in two samples are _____ of each other.
- c) The critical region in chi-square test of goodness of fit is always _____.
- d) Index numbers measure the average _____.
- e) Base year of index number is _____ year.
- f) Sampling errors can, at best, be minimized by increasing the _____.
- g) To find arithmetic mean of the individual observations the MS-Excel command is _____.

Q2) Solve any three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) Describe different types of sampling with illustrations.
- b) Distinguish between sampling and non-sampling, with illustrations.
- c) Describe the steps for minimizing errors.
- d) Define : Statistic, sampling distribution of a statistic, standard error of a statistic.

P.T.O.

Q3) Solve any three of the following :

[3 × 5 = 15]

- Distinguish between two sample t-test for testing equality of two population means and paired t-test.
- Explain the test procedure for testing equality of two population variances.
- The table shows the number of books issued from a certain library on the various days of a week.

Days	Mon	Tue	Wed	Thurs	Fri	Sat
No. of books issued	120	130	110	115	135	110

Test at 5% level of significance whether issuing of books is independent of a day?

- The hours of sleep of 10 patients before and after giving a new drug are recorded.

Patient No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hours of sleep before	6	5	7	6	5	6.5	5.5	6	6.5	6
Hours of sleep after	7	6	7.5	7	6	6	6	6.5	7	6.5

Test at 5% level of significance whether there is a significant difference in the average hours of sleep?

Q4) Solve any three of the following :

[3 × 5 = 15]

- What is meant by index numbers? State the uses of index numbers.
- Explain the terms : base year, current year, weight
- Compute price index numbers for the year 2019 with 2018 as base year using (i) weighted arithmetic mean of price relatives, (ii) weighted aggregate of prices from the following data :

Commodity	A	B	C	D
Price in 2018	10	8	25	16
Price in 2019	12	9	30	28
Weights	30	20	25	25

- d) Calculate the cost of living index number from the following data :

Group	Index Number	Weight
Food	350	50
Fuel & Lighting	200	10
Clothing	240	10
House rent	160	10
Miscellaneous	250	20

Q5) Solve any three of the following :

[3 × 5 = 15]

- a) For the following data related to mobile recharge per month to students :

Recharge Amount (Rs.)	200-300	300-400	400-500	500-600	600-700
Students	30	50	70	40	20

Write the MS-Excel steps to draw histogram for the above data.

- b) For the following frequency distribution

X	1	2	3	4	5
f	9	12	27	21	15

Write the MS-Excel steps to find arithmetic mean, median and mode of the above data.

- c) A die is tossed 120 times and the following results are obtained.

Number turned up	1	2	3	4	5	6
Frequency	30	25	18	10	22	15

Write the MS-Excel steps to test the hypothesis that die is unbiased at 5% level of significance.

- d) Write the MS-Excel steps to find standard deviation for the following data :

30, 25, 27, 21, 28

Q6) Write Short Notes on (Any Four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Simple random sampling with and without replacement.
- b) Non-sampling errors : Definition and example.
- c) Limitation of Chi-Square test.
- d) Define and describe Analysis of variance table.
- e) Methods of construction of index numbers
- f) Application of index numbers.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4507

[Total No. of Pages : 5

[6319]-104

First Year M.Com.

STATISTICS

QA 504 MJ : Quantitative Applications
(2023 Pattern) (Semester - I) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of nonprogrammable scientific calculator and statistical table is allowed.

Q1) Attempt any six of the following.

[6×1=6]

- a) The ranking of four machines in your plant after they have been designated as excellent, good, satisfactory or poor is an example of _____ data.
  - i) Nominal
  - ii) Ordinal
  - iii) Interval
  - iv) Ratio
- b) $(\text{Upper limit of a Class} + \text{Lower limit of a class}) / 2$ gives
  - i) frequency density
  - ii) cumulative frequency
  - iii) relative frequency
  - iv) classmark
- c) Which of the following is a measure of central tendency?
  - i) Mean
  - ii) Standard Deviation
  - iii) variance
  - iv) Range
- d) An observation with maximum frequency is known as
  - i) Variance
  - ii) Quartile
  - iii) Range
  - iv) Mode
- e) The faults due to assignable causes
  - i) can be removed
  - ii) cannot be removed
  - iii) can sometimes be removed
  - iv) none of these
- f) In statistical quality control, p and np charts are the charts for
  - i) attributes
  - ii) variables
  - iii) number of defects
  - iv) none of these

P.T.O.

- g) The concept of utility is used to
  - i) measure the utility of money
  - ii) take into account a version of risk
  - iii) both (i) & (ii)
  - iv) none of these
- h) The difference between the expected profit under conditions of risk and the expected profit with perfect information is called
  - i) expected value of perfect information
  - ii) expected marginal loss
  - iii) expected opportunity loss
  - iv) None of these

Q2) A) Attempt all of the following. [4×5=20]

- a) Define the following terms:
  - i) Population
  - ii) Census
  - iii) Statistic
  - iv) Range
  - v) Variance
- b) Construct a stem-and-leaf plot for the following data. Let the leaf contain one digit. 312, 324, 289, 335, 298, 314, 309, 294, 326, 317, 290, 311, 317, 301, 316, 306, 286, 308, 284, 324.
- c) Write a short note on total quality management.
- d) XYZ Informatics Corporation summarizes international financial information reports on a weekly basis, prints sophisticated data and forecasts, which are purchased weekly by mutual funds, banks and insurance companies. This information is very expensive and the demand for the report is limited to a maximum of 30 units per week. The possible demands are 0, 10, 20 or 30 per week. The profit per report sold is 30 and the loss per report unsold at the end of the week is 20. No production of extra reports during a week is possible. Further, there is a penalty cost of 250 for not meeting the demand. Unsold reports cannot be carried over to the next week. Using the payoff table, find the number of reports to be produced if
  - i) maximin strategy is adopted
  - ii) maximax strategy is adopted.

OR

B) Attempt all of the following: [4×5=20]

- a) The owner of a fast-food restaurant ascertains the ages of a sample of customers. From these data, the owner constructs the frequency distribution shown. For each class interval of the frequency distribution, determine the class midpoint, the relative frequency, and the cumulative frequency.

Class Interval	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35
Frequency	6	8	17	23	18	10	4

- b) Construct a box-and-whisker plot on the following data. Do the data contain any outliers?

540, 690, 503, 558, 490, 609, 379, 601, 559, 495, 562, 580, 510, 623, 477, 574, 588, 497, 527, 570, 495, 590, 602, 541.

- c) Ten samples each of size 5 are drawn at regular intervals from a manufacturing process. The sample means and their ranges are given below:

SampleNo.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mean	49	45	48	53	39	47	46	39	51	45
Range	7	5	7	9	5	8	8	6	7	6

Calculate control limits for mean chart and comment on state of control. [For $n = 5$, $A_2 = 0.58$, $D_3 = 0$, $D_4 = 2.115$]

- d) Explain the Laplace criterion.

Q3) A) Attempt all of the following: [4×5=20]

- a) Draw Histogram and frequency polygon for the following data:

Number of mistakes per job	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
No. of jobs	16	31	22	7	3

- b) The 2010 U.S. Census also asked for each person's age. Suppose that a sample of 40 households taken from the census data showed the age of the first person recorded on the census form to be as follows: 42, 29, 31, 38, 55, 27, 28, 33, 49, 70, 25, 21, 38, 47, 63, 22, 38, 52, 50, 41, 19, 22, 29, 81, 52, 26, 35, 38, 29, 31, 48, 26, 33, 42, 58, 40, 32, 24, 34, 25. Compute P_{10} , P_{80} , Q_1 , Q_3 , and the range for these data.

- c) From the day's production, ten pieces of cloth out of different rolls of equal length contained the following number of defects:

1, 3, 5, 0, 6, 0, 9, 4, 4, 3.

Determine central line and control limits for *C*-chart and state whether the process is under control with the help of *C*-chart.

- d) Write a note on different types of decision-making environment.

OR

B) Attempt all of the following:

[4×5=20]

- a) A person spends his time on different activities daily (in hours) as follows:

Activity	Office Work	Exercise	Travelling	Watching shows	Sleeping	Miscellaneous
Number of hours	9	1	2	3	7	2

Draw a pie chart for this information.

- b) On a certain day, the average closing price of a group of stocks on the New York Stock Exchange (to the nearest dollar) is shown below:

21, 21, 21, 22, 23, 25, 28, 29, 33, 35, 38, 56, 61.

What are the mean, the median, and the mode for these data?

- c) Write a short note on Cause-and-Effect (Fishbone) Diagrams.
- d) A gambler at a horse race is considering placing a bet on a specific horse. There are four possible alternatives and four states of nature with the following payoffs:

Strategies	State of nature			
	A Wins	B Wins	C Wins	All lose
Bet A	7	-2	-2	-2
Bet B	3	3	-2	-2
Bet C	2	2	2	-2
Do not bet	0	0	0	0

What strategy should be selected as per Hurwicz criterion with $\alpha = 0.5$?

Q4) Attempt any four of the following:

[4×6=24]

- a) What do you mean by dispersion? Which are the different measures of dispersion? Explain any one of them.
- b) Write a short note on Business Analytics.
- c) Explain the types of cumulative frequencies with illustration.
- d) A researcher is comparing two multiple-choice tests with different conditions. In the first test, a typical multiple-choice test is administered. In the second test, alternative choices (i.e. incorrect answers) are randomly assigned to test takers. The results from the two tests are:

	Regular Test	Randomized Answer
Mean	59.9	44.8
SD	10.2	12.7

Use the coefficient of variation to determine the variability for each stock.

- e) Write a short note Lean Manufacturing.
- f) A food product company is contemplating the introduction of a revolutionary new product with new packaging to replace the existing product at a large increase in price (S_1) or a moderate change in composition of the existing product with a new packaging at a small increase in price (S_2) or a small change in the composition of the existing product with a negligible increase in price (S_3). The three states of nature are:
  - i) high increase in sales (N_1)
  - ii) no change in sales (N_2) and
  - iii) decrease in sales (N_3).

The marketing department of the company worked out the payoffs in terms of yearly net profits for each course of action for these events. This is represented in the following table:

States of nature	Courses of action		
	S_1	S_2	S_3
N_1	7,00,000	5,00,000	3,00,000
N_2	3,00,000	4,50,000	3,00,000
N_3	1,50,000	0	3,00,000

Which strategy should the company choose on the basis of minimax regret criterion.

* * *

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5197

[Total No. of Pages : 4

[6319]-105

M.Com (Part - I)

**PT-505 MJ: Personal Income Tax and Tax Planning
(2023 Pattern) (Semester - I) (NEP)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice

[6]

- i) A company is considered to be resident if:
  - a) It is an Indian Company
  - b) During PY. foreign company's POEM is situated in India
  - c) Both (a) & (b)
  - d) Any of the above
- ii) A person includes _____
  - a) Individual & HUF
  - b) Firm & Company
  - c) AOP/BOI, LA, Every AJP
  - d) All of the above
- iii) Income Tax Act came into force on _____
  - a) 1st April 1935
  - b) 1st April 1961
  - c) 1st April 1962
  - d) 1st April 1956
- iv) Dividend from an Indian Company is _____
  - a) Fully Taxable
  - b) Partly Taxable
  - c) Fully Exempted
  - d) None of these
- v) The entertainment allowance is applicable to _____
  - a) Private sector employees
  - b) Public sector employees
  - c) Government employees
  - d) All of the above
- vi) _____ is the rent fixed under Rent control Act.
  - a) Municipal rental value
  - b) Fair rental value
  - c) Standard rent
  - d) Real rent

P.T.O.

Q2) Mr. Ravi, a Managing director of JKP Ltd. Delhi. receives the following salary and perquisite from his employer during the previous year 2023-2024. **[18]**

- a) Basic salary Rs. 66,000 p.a.
- b) Bonus Rs, 18,000
- c) D. A. Rs. 2,000 p.m. (enters into retirement benefit)
- d) Commission on sales at 4 % turnover of Rs. 18,50,000
- e) Advance salary of Rs. 22,000
- f) Employer contribution towards recognized provident fund Rs.18,000.
- g) Interest credited in RPF Account at 13% Rs. 13,000.
- h) A rent free furnished house in Delhi. (Rent of furnished house paid by employer Rs. 84,000 and rent of furniture Rs. 18,000.)
- i) He has provided free services of a Gardner salary Rs. 4,000 p.a. free services of cook salary is Rs. 3,600 p.a. of watchman salary Rs. 900 p.a.
- j) Mr. Ravi's 2 children are studying in the school run by the employer. The cost of education in similar institution per student is Rs. 1,000 p.a.
- k) Electricity bill paid by employer Rs. 3,000 p.a.
- l) He has been provided 1800 cc car for both official and private purpose. The Running and maintenance expenses paid by employer.
- m) Company is provided free lunch during working days (in all 250 lunches Rs, 70 each)
- n) He received Rs. 17,000 by way of reimbursement of the private hospital bill by the Employer.
- o) He paid life insurance premium Rs. 15,000 p.a.
- p) He paid professional tax Rs. 2,500 p.a.

Compute the income from Salary for the A. Y. 2024.2025.

Q3) Mr. Rohit has a house property in Delhi whose particulars are as under: **-[18]**

Municipal Value	Rs. 3,00,000
Fair Rental Value	Rs. 3,40,000
Standard rent	Rs. 3,12,000
Municipal taxes paid	Rs. 50,000
Municipal Taxes outstanding	Rs. 20,000
Interest on money borrowed for acquiring the House after 1-4-2017	Rs, 1,60,000
Period of occupation for own residence 2 months	
Actual rent for 10 months	Rs, 35,000 p.m.

Compute the income from house property for assessment year 2024-25.

Q4) The following is the Profit and Loss Account of the Pankaj Oil Mills for the financial year 2023-24. Compute its business income on the basis of additional information. **[18]**

Profit and Loss Account
(For the year ended 31st March, 2024)

Particulars	Rs	Particulars	Rs
Office Salaries	15,000	Gross Profits	80,000
General Expenses	7,000	Profit on Sale of car	15,000
Bad Debts	1,000	Recovery of bad debts	5,000
Advertising Expenses	3,700	Interest on Govt. Securities	3,500
Insurance Premium (fire)	1,500	Dividends	3,500
Depreciation	5,000	Gifts on the occasion of Gruhapravesam	5,000
Reserve for bad debts	3,000		
Donation to a school	2,500		
Car Expenses	2,000		
Net Profit	71,300		
Total	1,12,000	Total	1,12,000

Additional information :

- a) General expenses include:
  - i) Rs. 2,500 as compensation paid to an accountant who had to be removed from service in the interest of business, and
  - ii) Rs. 3,300 as contribution paid to the Govt. for laying electric cables for the company's plant.
- b) Depreciation as regards to the relevant blocks of assets under the Income Tax Act was Rs 3,500.
- c) In the assessment year 2020-21 the Assessing Officer had refused to allow deduction for the bad debts of Rs. 5,000 now recovered.
- d) Car expenses include Rs. 500 attributable to use of car for personal work.

Q5) Mr. Sachin is working in Pune Furnished the following information in respect of the F. Y. 2023-24. **[18]**

- a) Basic Salary Rs. 24,000 p.m.
- b) D.A 20 % of basic salary.
- c) Transport allowance Rs. 24,000.
- d) City Compensatory Allowance Rs. 100 p.m.
- e) He has contributed Rs. 2,400 p.m. to Unrecognized Provident Fund and an equal amount is contributed by the company.
- f) During the year, he has received interest on Government Security Rs. 18,000 and Family Pension of his wife Rs. 6,000 p.m.
- g) He has self - occupied property. On 1st January 1998, he has borrowed Rs. 8,00,000 for acquisition of the house. During the year he has paid Rs. 48,000 as principal amount and Rs. 32,000 as interest on this loan.
- h) Income from Business Rs. 8,00,000, interest on Saving Bank Account Rs. 30,000.
- i) He has made investment in National Saving Certificates of Rs 40,000 and has paid Rs. 36,000 as Premium on Life Insurance Policy during the year.
- j) Company has deducted tax at source Rs 16,000 and Professional Tax Rs. 2,500

You are required to determine the taxable income and Tax liability for A.Y. 2024-25 as per old regime.

Q6) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) Distinction between the tax avoidance and tax evasion
- b) Deductions from gross total income under chapter VIA to individual Assessee
- c) E-Filing of Income Tax Return

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC4508

[6319]-106

[Total No. of Pages :2

First Year M.Com.

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION

DT506MJ : Direct Tax

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester- I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from question No. 2 to 5.*

Q1) Multiple choice questions.

[5]

- a) As per the term “person” X and Y who are legal heirs of Z (Z died in 1996 and X and Y carry on his business without entering into partnership) is a _____.
  - i) a firm
  - ii) an association of persons
  - iii) artificial juridical person
  - iv) a Hindu undivided family
- b) _____ incurred for maintaining the profitmaking capacity of a business.
  - i) Capital expenditure
  - ii) Revenue expenditure
  - iii) Non - Recurring expenditure
  - iv) Repairing expenditure
- c) Under section 234A _____ per cent per month or part of month interest is levied for defaults in furnishing return of income.
  - i) 1
  - ii) 5
  - iii) 7
  - iv) 10
- d) Which of the following is known as subsequent operation under the term agricultural income?
  - i) Tilling of the land
  - ii) Sowing of seeds
  - iii) Planting
  - iv) Weeding
- e) _____ system of accounting in which revenues and expenditures are recognised when cash is received or disbursed.
  - i) Accrual Basis
  - ii) Modified cash Basis
  - iii) Financial Basis
  - iv) Cash Basis

P.T.O.

Q2) Explain the difference between capital expenditure and Revenue expenditure.[10]

Q3) Explain due dates of payment of advance tax and provision's of Income - tax Act in regard to computation of advance tax liability. [10]

Q4) Solve any Two: [10]

- a) Mr. Deepak left India for the first time on May 20, 2021. During the financial year 2023 - 24, he came to India once on May 27 for a period of 53 days. Determine his residential status for the assessment year 2024-25. [5]
- b) Determine the status of the following: [5]
  - i) Delhi University
  - ii) DCM Ltd.
  - iii) XY & Co., firm of X & Y
  - iv) A joint family of Mr. A, Mrs. A & their sons P & Q
  - v) Delhi municipal corporation
- c) What are the tax rates for an Individual under the old & New Tax Regime for the assessment year 2024-25. [5]
- d) For the previous year ending 31st March 2024, non - agricultural income of Mr. Pawan (age 32 years) is Rs. 2,50,000 whereas agricultural income is Rs. 6,80,000. Is he liable to pay Income - Tax? [5]

Q5) Write Short Notes : (Any 2) [10]

- a) Capital income & Revenue income
- b) Rate of Income Tax under old Tax Regime
- c) Features of Income - Tax Act, 1961.
- d) Difference between Direct Tax & Indirect Tax.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4509

[Total No. of Pages : 4

[6319]-107

First Year M.Com.

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

AA 507 MJ : Advanced Accounting

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (60105)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to 5.
- 3) Figure to the right indicate full marks.
- 4) Use of simple pocket calculator is allowed.

Q1) Multiple Choice Questions :

[6]

- a) Business Responsibility and Sustainability Reporting (BRSR) focuses on integrating _____ into corporate strategies.
  - i) Governmental Regulations
  - ii) Social & Sales Promotion
  - iii) Environmental, Social & Governmental aspects
- b) The time period assumption or the _____ assumption assumes business activities can be divided into time periods.
  - i) Periodicity
  - ii) Monetary
  - iii) Matching
- c) Price level changes is a system of accounting ascertains profit or loss and presents financial position of the business on the basis of _____.
  - i) Cost Prices
  - ii) Historical Prices
  - iii) Current Prices
- d) Branch keeping the full system of accounting is also known as _____.
  - i) Independent branch
  - ii) Dependent branch
  - iii) Foreign branch
- e) Full form of IFRS is _____.
  - i) Indian Financial Reporting Standards
  - ii) International Forensic Reports Standards
  - iii) International Financial Reporting Standards
- f) _____ subsidiary company is where Majority of the shares are held by holding company.
  - i) Partly owned
  - ii) Fully owned
  - iii) Acquiring

P.T.O.

Q2) What is the IFRS? Explain the structure and scope of IFRS. [18]

Q3) The following data are available from the books of M/s Shree Company Limited, Pune as on 31st March 2024. [18]

Particulars	1 st April 2023 Amount Rs.	31 st March 2024 Amount Rs.
Cash	7,000	9,000
Book Debts	50,000	60,000
Creditors	36,000	44,000
Loan	80,000	80,000

Retail Price Index Number as follows :	Amount Rs.
1 st April 2023	240
31 st March 2024	360
Average for the year	300

You are required to work out the net monetary result of the company as at 31st March 2024.

Q4) 'X' Limited acquired control of 'Y' & 'Z' as on 1st October 2023 and the respective Balance Sheet was as follows : [18]

Balance Sheet as on 31st March 2024

Particulars	'X' Ltd. Rs.	'Y' Ltd. Rs.	'Z' Ltd. Rs.
Equity Shares of Rs. 100 each	2,50,000	2,00,000	1,20,000
General Reserve	36,000	20,000	14,400
Profit & Loss A/c	32,000	4,000	10,200
'Z' Ltd. Balance	6,600	-	-
Trade Creditors	14,000	10,000	-
'X' Ltd. Balance	-	14,000	-
Total	3,38,600	2,48,000	1,44,600
Fixed Assets	56,000	1,10,000	75,000
Investment			
Shares in 'Y' Limited	1,70,000	-	-
Shares in 'Z' Limited	36,000	1,06,000	-
Stock	24,000	-	-
Y Ltd. Balance	16,000	-	-
Debtors	36,600	32,000	63,000
X Ltd. Balance	-	-	6,600
Total	3,38,600	2,48,000	1,44,600

The following other particulars are given below :

- a) X Ltd. held 1,500 shares of Y Ltd., 300 shares of Z Ltd. and Y Ltd. held 800 shares of Z Ltd. on 1st October 2023.
- b) On 1st April 2023 the position was shown as under :

Particulars	Y Ltd.	Z Ltd.
General Reserve	18,000	12,000
Profit & Loss A/c	2,000	1,680
- c) Y Ltd. sold goods costing Rs. 8,000 to X Ltd. at the price of Rs. 8,800. These goods were still unsold on 31st March 2024.
- d) X Ltd. remitted Rs. 2,000 to Y Ltd. but the same was not received by Y Ltd. on 31st March 2024.

Q5) Following is the combined Trial Balance of Mumbai Head Office and New York Branch as on 31st 2024 **[18]**

Particulars	Head Office Account		Branch Account	
	Dr. Rs.	Cr.Rs.	Dr. \$	Cr. \$
Capital Account	-	7,50,000	-	-
Land & Building	1,50,000	-	-	-
Goodwill	75,000	-	-	-
Plant & Machinery	12,00,000	-	1,80,000	-
Furniture & Fittings	45,000	-	12,000	-
Stock (1 st April, 2023)	5,10,000	-	84,000	-
Purchases	31,68,000	-	3,60,000	-
Goods from Head Office	-	-	1,20,000	-
Goods to New York Branch	-	11,78,000	-	-
Sales	-	34,82,500	-	6,24,000
Salaries & Wages	1,44,000	-	12,000	-
Rent, Rate & Taxes	18,000	-	3,000	-
Insurance	10,500	-	1,500	-
Trade Expenses	27,000	-	3,000	-
Head Office Account	-	-	-	1,71,000
New York Branch Account	12,33,500	-	-	-
Sundry Debtors	3,30,000	-	36,000	-
Sundry Creditors	-	16,68,500	-	25,500
Cash in hand	1,68,000	-	9,000	-
Total	70,79,000	70,79,000	8,20,500	8,20,500

Additional Information :

- a) Stock as on 31st March, 2024: - Head Office Rs. 4,38,000 & Branch \$ 78,000.
- b) Depreciation on Plant & Machinery and Furniture & Fittings to be provided at 10% p.a.
- c) Rate of Exchange were as under :
  - i) When Plant & Machinery and Furniture & Fittings were purchased \$100 = Rs. 3,900.
  - ii) On 1st April, 2023, \$100 = Rs. 4,250.
  - iii) On 31st March, 2024, \$100 = Rs. 4,750.
  - iv) Average Rate for the year \$100 = Rs. 4,850.

You are required to prepare a combined Profit and Loss Account and Balance Sheet of the Head Office and the Branch.

Q6) Write Short Note. (Any 2) :

[10]

- a) Professional Development of Accounting in India.
- b) Classification of Branches.
- c) Advantages of Inflation Accounting.
- d) Capital Profits & Revenue Profits.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4510

[Total No. of Pages : 4

[6319]-108

M.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

IS508MJ : Information Systems & E - Commerce Practices

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q1 and Q6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q2 to Q5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions. (Any five)

[5]

- a) _____ are programs that companies use to perform tasks and manage different aspects of their operations.
i) Business applications	ii) Exchange of data
iii) Security Systems	iv) Data retrieval
- b) Electronic data interchange is the automated exchange of business _____ between organizations.
i) Cycles	ii) notes
iii) scriptures	iv) documents
- c) Customer relationship management is software for organizing, maintaining, and retrieving relevant _____ information in real time.
i) Seller	ii) Hire vendor
iii) Owner	iv) customer
- d) _____ is an organised collection of data that is used to store and retrieve data.
i) Database	ii) Files
iii) Folders	iv) Sockets
- e) _____ is a type of commerce involving the exchange of products, services or information between businesses.
i) Business-to-Consumer	ii) Business-to-Retailer
iii) Business-to-Sales	iv) Business-to-Business

P.T.O.

- f) A _____ is a cryptographic output used to verify the authenticity of data.
- i) Digital token
  - ii) Digital locator
  - iii) Digital idea
  - iv) digital signature
- g) _____ is a form of prepaid account where the customer's account information is stored electronically.
- i) E-Wallet
  - ii) E-pocket
  - iii) E-Bucket
  - iv) E-mail

Q2) What is Information System? Explain the importance of business applications. [15]

Q3) Explain the concept of Database. Explain the Centralized and distributed Database Systems? [15]

Q4) What is E-Commerce? Explain various E-commerce business models. [15]

Q5) What is Electronic Payment System? Explain Security Mechanisms while paying online. [15]

Q6) Write short notes any four. [20]

- a) Transaction Processing Systems
- b) Supply Chain Management Systems
- c) Modern System Development Methods
- d) Digital Markets and Digital Goods
- e) Present Scenario of E-Commerce
- f) Security Mechanisms-Encryption and Digital Signature

Total No. of Questions : 6]

PC4510

[6319]-108

M.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

IS508MJ : Information Systems & E - Commerce Practices

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न. (कोणतेही पाच)

[5]

- अ) ..... असे प्रोग्राम आहेत जे कंपन्या कार्ये करण्यासाठी आणि त्यांच्या ऑपरेशन्सच्या विविध पैलू व्यवस्थापित करण्यासाठी वापरतात.
i) व्यवसाय अनुप्रयोग	ii) डेटाची देवाणघेवाण
iii) सुरक्षा प्रणाली	iv) डेटा पुनर्प्राप्ती
- ब) इलेक्ट्रॉनिक डेटा इंटरचेंज ही संस्थांमधील व्यवसायाची स्वयंचलित देवाणघेवाण आहे .....
i) सायकल	ii) नोट्स
iii) शास्त्रवचने	iv) कागदपत्रे
- क) ग्राहक संबंध व्यवस्थापन हे रिल टाइममध्ये संबंधित ..... माहिती आयोजित करणे, देखरेख करणे आणि पुनर्प्राप्त करण्यासाठी सॉफ्टवेअर आहे.
i) विक्रेता	ii) भाड्याने विक्रेता
iii) मालक	iv) ग्राहक
- ड) ..... हा डेटाचा एक संघटित संग्रह आहे जो डेटा संग्रहित करण्यासाठी आणि पुनर्प्राप्त करण्यासाठी वापरला जातो.
i) डेटाबेस	ii) फाईल्स
iii) फोल्डर्स	iv) सॉकेट्स
- इ) ..... हा व्यापाराचा एक प्रकार आहे ज्यामध्ये व्यवसायांमध्ये उत्पादने, सेवा किंवा माहितीची देवाणघेवाण समाविष्ट असते.
i) व्यवसाय-ते-ग्राहक	ii) व्यवसाय-ते-किरकोळ विक्रेता
iii) व्यवसाय-ते-विक्री	iv) व्यवसाय-ते-व्यवसाय

- 4

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC4511

[6319]-109

[Total No. of Pages : 2

First Year M.Com.

LL 509 MJ : LABOUR LAWS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is mean by Labour Policy? Explain the legal provisions of Indian Labour Law. **[10]**

Q2) What is mean by Industrial Relation? Explain the Aspects of Industrial Relation in India. **[10]**

Q3) Write Short Notes. (Any Three) **[15]**

- a) Principle of Labour Laws.
- b) Labour Welfare.
- c) Concept of Labour under Law.
- d) Trade Union.
- e) Type of Wages.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC4511

[6319]-109

First Year M.Com.

LL 509 MJ : LABOUR LAWS

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 35]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) उजवीकडील दिलेली संख्या प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) कामगार धोरण म्हणजे काय? भारतीय कामगार कायद्यातील कायदेशीर तरतुदी स्पष्ट करा. [10]

प्र.2) औद्योगिक संबंध म्हणजे काय? भारतातील औद्योगिक संबंधांचे पैलू स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) कामगार कायद्याचे तत्त्व
- ब) कामगार कल्याण
- क) कायद्यांतर्गत कामगार संकल्पना
- ड) ट्रेड युनियन
- इ) वेतनाचा प्रकार

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4512

[Total No. of Pages : 4

[6319]-110

M.Com. (Part - I)

INTELLECTUAL PROPERTY LAWS

IP 510 MJ : Business Law

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions. (Any 6)

[6]

- a) The Berne convention was first established in _____.
  - i) 1885
  - ii) 1896
  - iii) 1886
- b) The Rights of a Patentee are _____.
  - i) Sell or Distribute
  - ii) License
  - iii) All of the above
- c) Copyright does not grant protection for _____.
  - i) Anonymous work
  - ii) Reproduced work
  - iii) Jointly owned work
- d) The Trademark protects _____.
  - i) An Invention
  - ii) A work of Arts
  - iii) Logos, names and brands
- e) A process patents means _____.
  - i) The end product is patented
  - ii) Manufacturing process is patented
  - iii) Invention is patented

P.T.O.

- f) A company, wishes to ensure that no one else can use their logo.
  - i) Copy Rights
  - ii) Trade-marks
  - iii) Patents
- g) The Paris convention for the protection of Industrial property 1883, applies to _____.
  - i) Trademark, unfair competition and patents
  - ii) Geographical Indications
  - iii) All of the above
- h) _____ Protects the Intellectual property created by artists.
  - i) Copy right
  - ii) Geographical Indications
  - iii) Patents

Q2) a) State the Genesis and Development of Intellectual Property Rights in India. [10]

b) Explain in detail Evaluation of TRIPS agreement. [10]

OR

a) Explain in detail the Rights and Duties of Patentee. [10]

b) Discuss the patentable Inventions & Non patentable Inventions. [10]

Q3) What is meant by infringement of copy right? Explain the Infringement, Remedies and Penalties under copy right Act? [20]

OR

a) Define the concept of Trade Mark. Explain the process of Registration of Trade marks. [10]

b) State the different kinds of Trade marks. [10]

Q4) Write Short Notes. (any four) [24]

- a) Layout design of Genetic Resources.
- b) Bio - Diversity.
- c) Plant variety.
- d) IPR - Ecommerce.
- e) Patent office and Appellate Board.
- f) Nature of Copyrights.

Total No. of Questions : 4]

PC4512

[6319]-110

M.Com. (Part - I)

INTELLECTUAL PROPERTY LAWS

IP 510 MJ : Business Law

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
  - 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) बर्न कन्व्हेंशन ची स्थापना प्रथम ..... मध्ये झाली.
- i) 1885
  - ii) 1896
  - iii) 1886
- ब) पेटंट चे अधिकार ..... आहेत.
- i) विक्री व वितरण
  - ii) परवाना
  - iii) वरीलपैकी सर्व
- क) कॉपीराईट ..... कार्यासाठी संरक्षण देत नाही.
- i) एक निनावी काम
  - ii) पुनरुत्पादन
  - iii) संयुक्त मालकीचे काम
- ड) ट्रेडमार्क ..... चे संरक्षण करतो.
- i) शोध
  - ii) कलाकृती
  - iii) लोगो, नावे आणि ब्रँड
- इ) प्रक्रिया पेटेंट म्हणजे .....
- i) अंतीम उत्पादन पेटेंट आहे
  - ii) उत्पादन प्रक्रिया लागवड आहे
  - iii) शोध पेटेंट आहे

- फ) कंपनी, इतर कोणीही त्यांचा लोगो ..... वापरू शकत नाही हे सुनिश्चित करू इच्छिते.
- कॉपीराईट
  - ट्रेडमार्क
  - पेटंट
- य) औद्योगिक मालमत्तेच्या संरक्षणासाठी पॅरिस अधिवेशन 1883 ..... गोष्टींना लागू होते.
- ट्रेडमार्क, अयोग्य स्पर्धा आणि पेटंट
  - भौगोलीक संकेत
  - वरीलपैकी सर्व
- र) ..... कलाकाराने तयार केलेला बौद्धिक संपत्तीचे संरक्षण करते.
- कॉपीराईट
  - भौगोलीक संकेत
  - पेटंट

प्र.2) अ) भारतातील बौद्धिक संपदा अधिकारांची उत्पत्ती आणि विकास सांगा. [10]

ब) TRIPS कराराची उत्क्रांती तपशीलवार स्पष्ट करा. [10]

किंवा

अ) पेटंट धारकाचे अधिकार आणि कर्तव्ये तपशीलवार सांगा. [10]

ब) पेटंट करण्यायोग्य शोध आणि पेटंट करण्यायोग्य नसलेल्या शोधावर चर्चा करा. [10]

प्र.3) कॉपीराईटचे उल्लंघन म्हणजे काय? कॉपीराईट कायद्या अंतर्गत कॉपीराईटचे उल्लंघन, त्यावरील उपाय आणि दंड स्पष्ट करा. [20]

किंवा

अ) ट्रेडमार्कची संकल्पना परीभाषित करा. ट्रेडमार्कच्या नोंदणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [10]

ब) ट्रेडमार्कचे विविध प्रकार सांगा. [10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [24]

अ) अनुवांशीक संसाधनांचे लेआउट डिझाइन

ब) जैवविविधता

क) वनस्पती विविधता

ड) IPR आणि ई. कॉमर्स

इ) पेटंट ऑफिस आणि अपील बोर्ड

फ) कॉपीराईटचे स्वरूप

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4513

[Total No. of Pages : 3

[6319]-111

M.Com. - I

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

AC - 511 MJ : Advanced Cost Accounting

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from question No. 2 to 5*
- 3) *Use of simple calculator is allowed.*
- 4) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Choose the correct option for following questions (any 6) : [6]

- a) Under _____ Systems, wage payment depends on quality of work.
  - i) Time wage rate
  - ii) Rowan plan
  - iii) Halsey plan
  - iv) Taylor's differential piece rate
- b) At _____ total storage cost is equal to total ordering cost.
  - i) Economic Order Quantity (EOQ)
  - ii) Just in Time
  - iii) ABC Analysis
  - iv) Inventory Levels
- c) Selling and Distribution overhead are absorbed on the basis of _____.
  - i) Percentage on selling price
  - ii) Rate per unit
  - iii) Percentage on works cost
  - iv) All the above
- d) _____ costing is used in transport Industry.
  - i) Service
  - ii) Marginal
  - iii) Standard
  - iv) Process
- e) Store keeper wages is an example of _____ overheads.
  - i) Selling
  - ii) Office
  - iii) Factory
  - iv) Distribution
- f) _____ expenses are not expected in regular activity.
  - i) Fixed
  - ii) Semi Fixed
  - iii) Abnormal
  - iv) Variable
- g) _____ cost is change proportionately with change in output.
  - i) Abnormal
  - ii) Normal
  - iii) Variable
  - iv) Fixed

P.T.O.

Q2) Explain in detail the process of Reconciliation of Cost and Financial Accounts and the Causes of Disagreement between Cost Accounts and Financial Accounts. [18]

Q3) Prepare a cost sheet from the following information of X Ltd., for the month of December 2023, showing material consumed, prime cost, factory cost, cost of goods produced, cost of goods sold, cost of sales and profit per unit. [18]

S.No	Particulars	Amount
1.	Opening Stock	9,875/-
2.	Purchases	1,30,000/-
3.	Carriage on Purchases	5,500/-
4.	Scrap of Raw Material	5,375/-
5.	Closing stock	10,000/-
6.	Labour cost 7.70 Per unit	
7.	Factory overheads are absorbed @60% of labour cost.	
8.	Administration overheads are absorbed @ 20% of factory cost.	
9.	Selling overheads are charged @ 2.50 per unit sold.	
10.	Opening Stock 500 units @20/-	
11.	Closing Stock of Finished Goods 250 units.	
12.	Units sold 10250 units at profit of 20% on sales.	

Q4) The following particulars relate to Royal Manufacturing Ltd. Nashik, which has two production Depts. Viz. 'A', and 'B', and two service Depts. 'P' and 'Q'. The primary distribution summary of March 2024, gives the following details. [18]

Production Depts.-

A – Rs. 6,300/-

B – Rs. 7,400/-

Service Depts.-

P – Rs. 4,500/-

Q – Rs. 2,000/-

The decided to charge the service department cost on the basis of the following percentages.

Particulars	A	B	P	Q
Service Dept. 'P'	50%	40%	-	10%
Service Dept. 'Q'	30%	50%	20%	-

Find out the total overheads of production departments charging service department cost to production department by

- Simultaneous Equation Method
- Repeated Distribution Method.

Q5) From the following particulars calculate the earnings for the week of a worker under: **[18]**

- Straight Piece Rate
- Time Rate System
- Taylor's Differential Piece Rate
- Halsey Premium System
- Rowan Premium System

Number of working hours per week – 48

Wages per hour – Rs. 5/-

Normal time per piece – 20 Min

Normal output per week – 120 pieces

Actual output for the week – Mr. A = 150 pieces Mr. B = 120 pieces

Differential piece rate – 80% of the piece rate when output is below standard and 120% above standard.

Q6) Write a short note on (Any two) : **[10]**

- Cost Accounting Standard (CAS-.I).
- Economic Order Quantity
- Under and Over Absorption of Overheads.
- Non - Integrated Accounting System

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4514

[Total No. of Pages : 2

[6319]-112

F.Y. M.Com.

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM
CD512 MJ : Cost for Decision Making & Activity Based
Costing

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (NEP)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt any two questions from question number 1 to 3.*
- 2) Question number four is compulsory.*
- 3) Use of calculator is allowed.*

Q1) Explain the types of Relevant cost and Irrelevant costs. **[10]**

Q2) Explain the advantages & Disadvantages of Activity Based Cousting. **[10]**

Q3) A company manufactures and markets three products P, Q & R. All the products are made from same set of machines production is limited by machine capacity from the given data determine the priority of production of product P, Q & R. **[10]**

Particulars	Products		
	P(₹)	Q(₹)	R(₹)
1. Raw material cost p.u.	10	10	15
2. Direct labour Cost p.u.	10	10	15
3. Other variable cost p.u.	05	10	10
4. Selling price p.u.	50	60	70
5. Standard time in machine hours require per minute	5	10	5

P.T.O.

Q4) Write short notes (any 3 out of 4) :

[15]

- a) Committed cost for Decision making.
- b) Differential or Incremental costs.
- c) Cost Drivers.
- d) Difference between traditional costing and Activity Based costing.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4515

[Total No. of Pages : 3

[6319]-113

M.Com. (Part - I)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

CT-513 MJ: Costing Techniques and Responsibility
Accounting

(2023 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to Question No.5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.
- 4) Use of simple calculator is allowed.

Q1) Fill in the blank with the most appropriate alternative : [6]

- i) Labour Mix Variance (+) Idle Time Variance = _____ Variance.
  - a) Labour Efficiency
  - b) Labour Price
  - c) Labour Cost
  - d) Labour Rate
- ii) Budget and Budgetary control are the oldest tools of _____ control.
  - a) Economical
  - b) Financial
  - c) Sales
  - d) Production
- iii) Ratios are great facilitators in _____ comparison.
  - a) Performance
  - b) Uniform
  - c) Inter-firm
  - d) Planning
- iv) The firms which are producing identical products can adopt more suitably the unique method of _____ costing.
  - a) Inter-firm
  - b) Performance
  - c) Planning
  - d) Uniform
- v) _____ accounting is a management control system based on the principles of delegating and locating responsibility.
  - a) Management
  - b) Financial
  - c) Responsibility
  - d) Corporate
- vi) The important objective of standard costing is to exercise cost _____.
  - a) Control
  - b) Efficiency
  - c) Quality
  - d) Price

P.T.O.

Q2) What do you mean by Uniform Costing? Explain its objectives and important factors. **[18]**

Q3) The expenses for production of 10,000 units of Bhim Ltd. Badalapur are given as follows : **[18]**

Particulars	Per Unit Rs.
Direct Material	90
Direct Labour	40
Direct Expenses	10
Variable overheads	40
Fixed Overheads (3,00,000)	30
Selling Expenses (10% Fixed)	20
Administration Expenses (Rs.1,00,000) Fixed	10
Distribution Expenses (20% Fixed)	10
Total Cost of sales per unit	250

Prepare a flexible budget for production of 6,000, 7,000 and 8,000 units, showing distinctly marginal cost and total cost.

Q4) From the following data for June 2024, calculate : **[18]**

- Material Cost Variance
- Material Price Variance
- Material Usage Variance
- Material Mix Variance

Material	Standard		Actual	
	Qty. Kgs	Rate Rs.	Qty. Kgs	Rate Rs.
A	8,000	2.10	7,500	2.40
B	3,000	4.30	3,300	4.60
C	2,000	6.60	2,400	7.00
	13,000		13,200	

Q5) Following are the details regarding the composition and the weekly wage rates of labour forces engaged on a job scheduled to be completed in 30 weeks : **[18]**

Category of workers	Standard		Actual	
	No. of worker	Weekly wage rate per worker Rs.	No. of worker	Weekly wage rate per worker Rs.
Skilled	150	120	140	140
Semi-skilled	90	80	60	100
Unskilled	120	60	160	40
	360		360	

The work is actually completed in 32 weeks.

Calculate :

- a) Labour Cost Variance
- b) Labour Rate Variance
- c) Labour Efficiency Variance
- d) Labour Mix Variance

Q6) Write short notes (Any Two) : **[10]**

- a) Zero Base Budget
- b) Sales and profit variances
- c) Difficulties in measuring Productivity
- d) Responsibility Accounting

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4516

[Total No. of Pages : 4

[6319]-114

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CM514 MJ : Co-Operative Movement in India

(2023 Pattern) (Semester - I) (NEP 2020)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Answer any three questions from Q. No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[5]

- a) The working capital of a society as defined under the Maharashtra Cooperative society act includes _____.
- b) The binding up of cooperative society means _____.
- c) In _____ year MacLagan Committee submitted its report to Government.
- d) The area of co-operative primary credit co-operative society is limited up to _____.
- e) The white revolution is related to _____.

Q2) What is Cooperative Housing Society? Explain the Features and types of Co-operative Housing Society.

[15]

Q3) What is mean by Co-operative Movement? Explain objective and growth of Co-operative Movement.

[15]

Q4) Write a brief note on Report of Mirdha Committee.

[15]

Q5) What is Cooperative Society? Advantages and disadvantage Cooperative Society.

[15]

P.T.O.

Q6) Write a short notes (any four) :

[20]

- a) Objective of Co-operative Movement in India.
- b) Responsibilities of Co-operative Societies.
- c) Challenges of Co-operative Movement in India.
- d) Benefit of Co-operative Housing Societies.
- e) Vaidyanathan Committee.
- f) Recent scenario in Co-operative Movement in India.

Total No. of Questions : 6]

PC-4516

[6319]-114

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CM514 MJ : Co-Operative Movement in India

(2023 Pattern) (Semester - I) (NEP 2020)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** रिक्त जागा भरा : [5]
- अ) महाराष्ट्र अंतर्गत परिभाषित केल्याप्रमाणे समाजाचे खेळते भांडवलसहकारी संस्था अधिनियमात .....
- ब) सहकारी संस्थेचे बंधन म्हणजे .....
- क) मॅक्लेगन समितीने ..... वर्षात आपला अहवाल सरकारला सादर केला.
- ड) सहकारी प्राथमिक पत सहकारी संस्थेचे क्षेत्रफल ..... पर्यंत मर्यादित आहे.
- इ) श्वेतक्रांती ..... शी संबंधित आहे.
- प्रश्न 2)** सहकारी गृहनिर्माण संस्था म्हणजे काय? सहकारी गृहनिर्माण संस्थाची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 3)** सहकार चळवळ म्हणजे काय? सहकारी चळवळीचे उद्दिष्ट आणि वाढ स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4)** मिर्धा सामितीच्या अहवालावर सविस्तर माहिती लिहा. [15]
- प्रश्न 5)** सहकारी संस्था म्हणजे काय? सहकारी समाजाचे फायदे आणि तोटे लिहा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) भारतातील सहकारी चळवळीचे उद्दिष्ट
- ब) सहकारी संस्थांच्या जबाबदाऱ्या.
- क) भारतातील सहकारी चळवळीतील आव्हाने
- ड) सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचा लाभ
- इ) वैद्यनाथन समितीचा अहवाल
- फ) भारतातील सहकारी चळवळीतील अलीकडील परिस्थिती

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC-4517

[Total No. of Pages : 2

[6319]-115

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

RI 515 MJ : Rural Infrastructure

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) What is the Rural Industries? Explain the Development of Rural Industries in India since Independence. [10]

Q2) What is mean by Planning? Explain Need and usefulness of Planning. [10]

Q3) Write a short notes (Any three) : [15]

- a) Supporting services to the agriculture.
- b) Programs for weaker Sections.
- c) Rural Entrepreneurship and Infrastructure.
- d) Transport and Communication.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC-4517

[6319]-115

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

RI 515 MJ : Rural Infrastructure

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) ग्रामीण उद्योग म्हणजे काय? स्वातंत्र्य प्राप्ती नंतरच्या भातातील ग्रामीण उद्योगाचा विकास सविस्तर स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 2) नियोजन म्हणजे काय? नियोजनाची गरज आणि उपयोगिता स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) कृषी क्षेत्रातील सहाय्यक सेवा.
ब) दुर्बल घटकांसाठी कार्यक्रम.
क) ग्रामीण उद्योजकता आणि पायाभूत सुविधा.
ड) वाहतूक व संदेशवहन.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4518

[Total No. of Pages : 4

[6319]-116

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

OC 516 MJ : Organization of Co-operative Business

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. 1 and Q. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q. 2 to Q. 5.*

Q1) Fill in the blanks.

[5]

- i) The Co-operative Movement in India was started for farmers to provide relief from _____.
  - a) State Government
  - b) Central Government
  - c) British Government
  - d) Moneylenders
- ii) The term Co-operative Communication is coined by _____.
  - a) Robert Bacal
  - b) Alfred Marshall
  - c) Adam Smith
  - d) Rochdale Pioneers
- iii) RBI regulates Co-operative Banks through _____ Co-operative Bank.
  - a) State
  - b) Urban
  - c) Rural
  - d) National
- iv) Vaikunth Mehta National Institute of Co-operative Management was established in the year _____.
  - a) 1965
  - b) 1966
  - c) 1967
  - d) 1968
- v) Irrigation Co-operatives provide _____ services.
  - a) Socio-economic
  - b) Agro-economic
  - c) Service-economic
  - d) Welfare-economic

P.T.O.

Q2) What do you mean by 'Co-operation'? Explain in detail Principles and Features of Co-operation. **[15]**

Q3) What is the meaning of 'Co-operative Organization'? Explain in detail Audit and Taxation System in Co-operative Organization. **[15]**

Q4) What is 'Co-operative Training'? Describe in detail Co-operative Training Institutions. **[15]**

Q5) What is 'Irrigation Co-operation'? Explain the Progress and Problems in Irrigation Co-operation. **[15]**

Q6) Write Short Notes on. (Any 4) **[20]**

- a) Benefits of Co-operation
- b) Monitoring of Co-operation
- c) Need of Co-operative Training
- d) Problems in Co-operative Farming
- e) Recent Development in Co-operations in India
- f) Housing Co-operatives

Total No. of Questions : 6]

PC-4518

[6319]-116

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

OC 516 MJ : Organization of Co-operative Business

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) प्र. 1 व प्र. 6 अनिवार्य आहेत.

2) प्र. 2 ते प्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

i) भारतातील सहकारी चळवळ शेतकऱ्यांना ..... पासून दिलासा देण्यासाठी सुरू करण्यात आली.

अ) राज्य सरकार	ब) केंद्र सरकार
क) ब्रिटिश सरकार	ड) सावकार

ii) सहकारी संप्रेषण हा शब्द ..... यांनी तयार केला आहे.

अ) रॉबर्ट बाकल	ब) अल्फ्रेड मार्शल
क) अँडम स्मिथ	ड) रॉचडेल पायनियर्स

iii) आर.बी.आय. सहकारी बँकांचे ..... सहकारी बँकेद्वारे नियमन करते.

अ) राज्य	ब) शहरी
क) ग्रामीण	ड) राष्ट्रीय

iv) वैकुंठ मेहता राष्ट्रीय सहकारी व्यवस्थापन संस्थेची स्थापना ..... मध्ये झाली.

अ) 1965	ब) 1966
क) 1967	ड) 1968

v) पाटबंधारे सहकारी संस्था ..... सेवा देतात.

अ) सामाजिक-आर्थिक	ब) कृषी-आर्थिक
क) सेवा-आर्थिक	ड) कल्याण-आर्थिक

- प्रश्न 2) 'सहकार' म्हणजे काय? सहकाराची तत्त्वे आणि वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 3) 'सहकारी संस्था' म्हणजे काय? सहकारी संस्थेतील लेखापरीक्षण आणि करप्रणालीचे सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4) 'सहकारी प्रशिक्षण' म्हणजे काय? सहकारी प्रशिक्षण संस्थांचे सविस्तर वर्णन करा. [15]
- प्रश्न 5) 'सिंचन सहकार' म्हणजे काय? सिंचन सहकारातील प्रगती आणि समस्या स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
- अ) सहकाराचे फायदे
  - ब) सहकारी संस्थांचे निरीक्षण
  - क) सहकारी प्रशिक्षणाची गरज
  - ड) सहकारी शेतीतील समस्या
  - इ) भारतातील सहकार क्षेत्रातील अलीकडील विकास
  - फ) गृहनिर्माण सहकारी संस्था

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4519

[Total No. of Pages : 4

[6319]-117

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT
OT517MJ : ORGANIZED TRADES AND MARKETS
(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 and Q.6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*

Q1) Fill in the blanks.

[5]

- i) _____ Environment is the specific environment in which a business operates.
  - a) Business
  - b) Internal
  - c) External
  - d) Legal
- ii) National Agriculture Market platform was founded in _____ year.
  - a) 2016
  - b) 2017
  - c) 2018
  - d) 2019
- iii) Big Basket is online _____ store in India.
  - a) Footwear
  - b) Apparel
  - c) Grocery
  - d) Paint
- iv) India's First Monorail was started in _____.
  - a) Mysore
  - b) Mumbai
  - c) Chandigarh
  - d) Madras
- v) Main source for national income in India is _____.
  - a) Primary Sector
  - b) Secondary Sector
  - c) Service Sector
  - d) Construction

P.T.O.

Q2) What is 'Service Sector'? Explain types of the Service Sector. **[15]**

Q3) What is 'Organized Market'? Explain features of 'Organized Market' and 'Regulated Market'. **[15]**

Q4) What is 'Foreign Direct Investment'? Explain the Importance and Objectives of Foreign Direct Investment. **[15]**

Q5) What is 'Co.-operative Marketing'? Explain in detail Need and Functions of Co-operative Marketing'. **[15]**

Q6) Write Short Notes on (Any 4) : **[20]**

- a) Challenges of the Service Sector
- b) Big Basket
- c) Role of State Trading Corporation
- d) National Agriculture Market
- e) Marketing by Farmer's Producers Company
- f) Importance of Organized Trade

Total No. of Questions : 6]

PC-4519

[6319]-117

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT
OT517MJ : ORGANIZED TRADES AND MARKETS
(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्र. 1 व प्र. 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्र. 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

i) ..... पर्यावरण हे विशिष्ट वातावरण आहे ज्यामध्ये व्यवसाय चालतो.

अ) व्यवसाय	ब) अंतर्गत
क) बाह्य	ड) कायदेशीर

ii) राष्ट्रीय कृषी बाजार मंचाची स्थापना ..... साली झाली.

अ) 2016	ब) 2017
क) 2018	ड) 2019

iii) बिग बास्केट हे भारतातील ऑनलाइन ..... चे दुकान आहे.

अ) पादत्राणे	ब) कपडे
क) किराणा	ड) रंग

iv) भारतातील पहिली मोनोरेल ..... मध्ये सुरू झाली.

अ) म्हैसूर	ब) मुंबई
क) चंदीगड	ड) मद्रास

v) भारतातील राष्ट्रीय उत्पन्नाचा मुख्य स्रोत ..... आहे.

अ) प्राथमिक क्षेत्र	ब) दुय्यम क्षेत्र
क) सेवा क्षेत्र	ड) बांधकाम

- प्रश्न 2) 'सेवा क्षेत्र' म्हणजे काय? सेवा क्षेत्राचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 3) 'संघटित बाजारपेठ' म्हणजे काय? 'संघटित बाजारपेठ' आणि 'नियंत्रित बाजार' यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 4) 'थेट परकीय गुंतवणूक' म्हणजे काय? थेट परकीय गुंतवणुकीचे महत्त्व आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [15]
- प्रश्न 5) 'सहकारी विपणन' म्हणजे काय? सहकारी विपणनाची गरज आणि कार्ये सविस्तर सांगा. [15]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
- अ) सेवा क्षेत्राची आव्हाने
  - ब) बिग बास्केट
  - क) राज्य व्यापार महामंडळाची भूमिका
  - ड) राष्ट्रीय कृषी बाजार
  - इ) शेतकरी उत्पादक कंपनीद्वारे विपणन
  - फ) संघटित व्यापाराचे महत्त्व

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC-4520

[Total No. of Pages : 2

[6319]-118

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

LO518MJ : Leadership and Organizational Behaviour

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All Question are compulsory.*
- 2) *Marks to right indicates full marks.*

Q1) What is leadership Styles? Explain various leadership Styles. **[10]**

Q2) What is Organizational Behaviour? Explain the nature and scope of Organizational Behaviour. **[10]**

Q3) Write Short Notes (Any-3) : **[15]**

- a) Skills of Leader
- b) Challenges in Leadership
- c) Goals of Organizational Behaviour
- d) Motivation
- e) Stress Management

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC-4520

[6319]-118

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

LO518MJ : Leadership and Organizational Behaviour

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) नेतृत्व शैली म्हणजे काय? नेतृत्वाच्या विविध शैली स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 2) संघटनात्मक वर्तन म्हणजे काय? संघटनात्मक वर्तनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) नेत्याची कौशल्ये
- ब) नेतृत्वातील आव्हाने
- क) संघटनात्मक वर्तनाची उद्दिष्टे
- ड) अभिप्रेरणा
- इ) ताण व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4521

[Total No. of Pages : 4

[6319]-119

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BE519MJ : Business Environment and Policy

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Answer any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blank.

[5]

- i) Business environment is a _____ concept since it differs from country to country and even region to region.
  - a) Uncertainty
  - b) Relative
  - c) Complexity
- ii) Change in taxes is a part of _____ environment of business.
  - a) Economic
  - b) Political
  - c) Legal
- iii) The aim of WTO is _____.
  - a) To liberalize international trade
  - b) To free movement of travellers
  - c) To transfer money from developed countries to underdeveloped countries
- iv) _____ is the apex organization in the country in the field of pollution control.
  - a) Central Pollution Control Board
  - b) Air pollution Control Board
  - c) State Pollution Control Board

P.T.O.

- v) _____ is a law regulation, procedure, administrative action, incentive, or voluntary practice of governments and other institutions.
- a) Policy
  - b) Business
  - c) Trade

Q2) What is 'Business'? Explain in detail nature and scope of Business. [15]

Q3) What do you mean by 'Multinational Companies'? Explain in detail various Merits and Demerits of Multinational Companies. [15]

Q4) What is 'Pollution'? Explain in detail the various problems of Pollution. [15]

Q5) What is 'Business Policy'? Explain in detail the nature and various types of Business Policy. [15]

Q6) Write Short Notes (Any 4 out of 6) : [20]

- a) Characteristics of Business Environment
- b) Functions of World Trade Organization
- c) Remedies of Prevention of Pollution
- d) Need for environment management
- e) Franchising
- f) Difference between Policy and Procedures

Total No. of Questions : 6]

PC-4521

[6319]-119

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BE519MJ : Business Environment and Policy

(2023 Pattern) (NEP 2020) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र.5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- i) व्यवसाय पर्यावरण ही एक ..... संकल्पना आहे कारण ती देशानुसार आणि प्रदेशानुसार वेगळी असते.
अ) अनिश्चितता
ब) सापेक्ष
क) गुंतागुंत
- ii) करामध्ये बदल हा व्यवसायाच्या ..... पर्यावरणाचा एक भाग आहे.
अ) आर्थिक
ब) राजकीय
क) कायदेशीर
- iii) जागतिक व्यापार संघटनेचे उद्दिष्टे ..... आहे.
अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे उदारीकरण करणे
ब) प्रवाशांची मुक्त संचार करू देणे
क) विकसित देशांतून अविकसित देशांत पैसा हस्तांतरित करणे

- iv) ..... ही प्रदूषण नियंत्रण क्षेत्रात देशातील सर्वोच्च संस्था आहे.
- अ) केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ
- ब) वायू प्रदूषण नियंत्रण मंडळ
- क) राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळ
- v) ..... हा कायदा, नियमन, कार्यपद्धती, प्रशासकीय कृती, प्रोत्साहन किंवा सरकारी आणि इतर संस्थांचा ऐच्छिक कार्यपद्धती आहे.
- अ) धोरण
- ब) व्यवसाय
- क) व्यापार

प्रश्न 2) 'व्यवसाय' म्हणजे काय? व्यवसायाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तरपणे स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) 'बहुराष्ट्रीय कंपन्या' म्हणजे काय? 'बहुराष्ट्रीय कंपन्याचे' विविध फायदे आणि तोटे सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 4) 'प्रदूषण' म्हणजे काय? प्रदूषणाच्या विविध समस्या सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) 'व्यवसाय धोरण' म्हणजे काय? व्यवसाय धोरणाचे स्वरूप आणि विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (सहा पैकी कोणत्याही चार) [20]

- अ) व्यवसाय पर्यावरणाची वैशिष्ट्ये
- ब) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये
- क) प्रदूषण प्रतिबंधक उपाय
- ड) पर्यावरण व्यवस्थापनाची गरज
- इ) फ्रॅंचायझिंग
- फ) धोरण आणि कार्यपद्धती यांच्यातील फरक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4522

[Total No. of Pages : 4

[6319]-120

M.Com. (Part - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

PO520MJ : Production & Operation Management

(2023 Pattern) (Semester - I) (NEP 2020)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questtions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks (Any 6) :

[6]

- i) Production management is a _____ management which is concern with the Production task.
(Business management, financial management, Branch management, Human resource management)
- ii) Production management techniques are used in manufacturing and _____ Industries.
(Factory, Area , Market, Service)
- iii) Production manager refers to the application of management principles to the _____ in a factory.
(Production function, Inventory function, Marketing function, Supply chain function)
- iv) The _____ to identify and remove defects and errors and improve production efficiency.
(Six Sigma Method, Statistical Method, BEP Method, Simple Method)
- v) _____ it is a technique of classification of inventory on the basis of value of each component.
(Analysis, ABC Analysis, Data Analysis, Cost Analysis)
- vi) BPR stands for _____.
(Business Process Redesign, Business Product Redesign, Business Plan Redesign, Business Process Recycle)

P.T.O.

vii) _____ method is useful for setting up procurement for different items.

(VED, HML, GOLF, SOS)

viii) Simple Linear Regression Model can be visualized on a _____.

(Graph, Diagram, Information, Knowledge)

Q2) What is plant layout ? Explain the types of plant layout. **[20]**

OR

What is Product Development? Explain the stages in product development.

Q3) Explain the features and techniques of quality control. **[20]**

OR

Explain the components of supply chain management.

Q4) Short Notes (Any 4) : **[24]**

- a) Plant location
- b) Product strategies
- c) Quality management
- d) Vendor Management Inventory System
- e) Horizontal Integration
- f) Barriers to Supply Chain Management

Total No. of Questions : 4]

PC-4522

[6319]-120

M.Com. (Part - I)

BUSINESS ADMINISTRATION

PO520MJ : Production & Operation Management

(2023 Pattern) (Semester - I) (NEP 2020)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा) [6]
- उत्पादन व्यवस्थापन हे ..... व्यवस्थापन आहे जे उत्पादन कार्याशी संबंधित आहे.
(व्यवसाय व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन, गटव्यवस्थापन, मानवी संसाधन व्यवस्थापन)
  - उत्पादन व्यवस्थापन तंत्राचा वापर उत्पादन आणि ..... उद्योगांमध्ये केला जातो.
(कारखाना, क्षेत्र, बाजार, सेवा)
  - उत्पादन व्यवस्थापक म्हणजे कारखान्यात ..... व्यवस्थापनाची तत्वे लागू करतो.
(उत्पादन कार्य, विक्री कार्य, विपणन कार्य, पुरवठा साखळी कार्य)
  - ..... यामुळे दोष आणि त्रुटी ओळखून दूर करणे आणि उत्पादनात कार्यक्षमता सुधारणे शक्य होते.
(सिक्स सिग्मा पद्धत, गणितीय पद्धत, बाईपी पद्धत, साधी पद्धत)
  - ..... हे मूल्याच्या आधारे यादीचे वर्गीकरण करण्याचे तंत्र आहे.
(विश्लेषण, एबीसी विश्लेषण, डाटा विश्लेषण, कॉस्ट विश्लेषण)
  - BPR म्हणजे .....
(बिझनेस प्रोसेस रीडिझाइन, बिझनेस प्रॉडक्ट रीडिझाइन, बिझनेस प्लॅन रीडिझाइन, बिझनेस प्रोसेस रीसायकल)
  - ..... पद्धत वेगवेगळ्या वस्तूंसाठी खरेदी सेट करण्यासाठी उपयुक्त आहे.
(VED, HML, GOLF, SOS)
  - साधे रेखीय प्रतिगमन मॉडेल ..... वर दृश्यमान केले जाऊ शकते.
(आलेख, आकृती, माहिती, ज्ञान)

प्रश्न 2) उत्पादन आराखडा म्हणजे काय? उत्पादन आराखड्याचे प्रकार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

वस्तू विकास म्हणजे काय? वस्तू विकासातील पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) गुण नियंत्रण व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये आणि तंत्रे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पुरवठा साखळी एक व्यवस्थापनातील घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [24]

अ) उत्पादन स्थान

ब) उत्पादन व्यूहरचना

क) दर्जा व्यवस्थापन

ड) विक्रेता व्यवस्थापन यादी प्रणाली

इ) समान एकत्रीकरण

फ) पुरवठा साखळी व्यवस्थापनातील अडथळे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4523

[Total No. of Pages : 4

[6319]-121

First Year M.Com.

EC 521 MJ : E- COMMERCE

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (60119)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) What does mPOS stand for?
  - i) Mobile Point of Sale
  - ii) Machine Point of Sale
  - iii) Message Point of Sale
  - iv) Metro Point of Sale
- b) Which of the following describes e-commerce?
  - i) Doing business electronically
  - ii) Doing business traditionally
  - iii) Sale of goods
  - iv) All of the above
- c) What does B2B stand for?
  - i) Buyer to Buyer
  - ii) Business to Business
  - iii) Business to Buyer
  - iv) Business to Builder
- d) Which is a function of E-Commerce?
  - i) Marketing
  - ii) Advertising
  - iii) Warehousing
  - iv) All of the above
- e) The best products to sell in B2C e-commerce are:
  - i) Small products
  - ii) Digital products
  - iii) Specialty products
  - iv) Fresh products

P.T.O.

Q2) Describe the E-Commerce Business Models. [10]

OR

What is UPI? Explain the Features and Benefits of UPI. [10]

Q3) Explain the advantages and disadvantages using Crypto Currencies. [10]

OR

What is E-Commerce? Explain the role of E-Commerce in the Business Economy. [10]

Q4) Write short notes on. (any two) [10]

- a) Smart Cards
- b) Online Banking
- c) QR Code
- d) IT Act 2000

Total No. of Questions : 4]

PC4523

[6319]-121

First Year M.Com.

EC 521 MJ : E- COMMERCE

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (60119)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 35

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) mPOS म्हणजे काय?
i) मोबाईल पॉइंट ऑफ सेल	ii) मशीन पॉइंट ऑफ सेल
iii) मेसेज पॉइंट ऑफ सेल	iv) मेट्रो पॉइंट ऑफ सेल
- ब) खालीलपैकी कोणते ई-कॉमर्सचे वर्णन करते?
i) इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने व्यवसाय करणे	ii) परंपरेने व्यवसाय करणे
iii) वस्तूंची विक्री	iv) वरील सर्व
- क) B2B म्हणजे काय?
i) खरेदीदार ते खरेदीदार	ii) व्यवसाय ते व्यवसाय
iii) व्यवसाय ते खरेदीदार	iv) व्यवसाय ते बिल्डर
- ड) ई-कॉमर्सचे कार्य कोणते आहे?
i) विपणन	ii) जाहिरात
iii) गोदाम	iv) वरील सर्व
- इ) B2C ई-कॉमर्समध्ये विक्रीसाठी ..... सर्वोत्तम उत्पादने आहेत.
i) लहान उत्पादने	ii) डिजिटल उत्पादने
iii) विशेष उत्पादने	iv) ताजी उत्पादने

प्र.2) ई-कॉमर्स व्यवसाय प्रणालीचे वर्णन करा. [10]

किंवा

UPI म्हणजे काय? UPI ची वैशिष्ट्ये आणि फायदे स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) क्रिप्टो करन्सीचे फायदे आणि तोटे समजावून सांगा. [10]

किंवा

ई-कॉमर्स म्हणजे काय? व्यवसाय अर्थव्यवस्थेत ई-कॉमर्सची भूमिका स्पष्ट करा. [10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) स्मार्ट कार्ड्स

ब) ऑनलाईन बँकिंग

क) QR कोड

ड) आयटी कायदा 2000

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4524

[Total No. of Pages : 8

[6319]-122

M.Com. - I

**FM522MJ : FINANCIAL MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All Questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Simple calculator is allowed.*

Q1) Multiple choice questions.

[6]

- a) _____ is the regulatory body which regulates the working of all Mutual Funds in India.
  - i) SEBI
  - ii) IRDA
  - iii) RBI
  - iv) PFRDA
- b) Profit and Loss Account statement is also termed as _____.
  - i) Income Statement
  - ii) Balance Statement
  - iii) Receipt & Payment Statement
  - iv) Cash flow Statement
- c) The sum of all Current Assets is termed as _____.
  - i) Gross Working Capital
  - ii) Net Working Capital
  - iii) Gross Permanent Capital
  - iv) Net Permanent Capital
- d) RBI acts as a banker to _____.
  - i) Individuals only
  - ii) Corporates only
  - iii) Foreigners only
  - iv) Banks and Government
- e) _____ is NOT a type of financial statement analysis.
  - i) Horizontal Analysis
  - ii) Vertical Analysis
  - iii) Ratio Analysis
  - iv) Diagonal Analysis
- f) Lease financing means _____.
  - i) Renting Asset instead of outright purchase
  - ii) Selling Shares to shareholders
  - iii) Borrowing money from bank
  - iv) Issuing Debentures

P.T.O.

- Q2) a)** Explain the meaning and objective of Financial Management. [10]
b) Explain the working capital formulation of credit and collection policy.[10]

OR

Find Gross Working Capital and Net Working Capital from the given information: [20]

- a) 50% sales is on cash basis and 40% purchases are on cash basis
- b) Add 10% as contingency on the Net Working Capital
- c) Advance tax to be paid Rs. 30,000
- d) Cash and Bank balance to be maintained - 1,00,000
- e) Credit offered by suppliers - 1 Month
- f) Credit offered to customers - 2 Months
- g) Direct Labor per unit - Rs. 40
- h) Direct Material per unit - Rs. 50
- i) Direct overheads per unit - Rs. 30
- j) Lag in payment of Direct Expenses - 2 Months
- k) Lag in payment of Direct Wages - 1 Month
- l) Stock of Finished Goods to be maintained for 2 Months
- m) Stock of Raw Material to be maintained for 1 Month
- n) Stock of Work in Progress to be maintained for 1.5 Months
- o) Total units produced and sold per annum - 96,000

- Q3) a)** Discuss how investment decisions are made through capital budgeting.[10]
b) Explain the components of Income statement and Balance sheet. [10]

OR

Prepare a comparative statement from the following balance sheets of IOC for the year ended March, 2022 and March, 2023. [20]

Balance sheet of IOC for the year ending March 22 and March 23 (Figures in Crores)		
Liabilities	Mar-22	Mar-23
Equity Capital	300	300
Reserves	2,350	2,780
Borrowings	600	438
Trade Payables	800	980
Other liability items	1,388	1,765
Total Liabilities	5,438	6,263
Assets		
Fixed Assets -		
Land & Building	600	760
Plant Machinery	285	340
Equipment's	20	25
Computers	180	187
Furniture n fittings	35	34
Vehicles	345	320
Intangible Assets	56	56
Gross Block	1,521	1,722
Less: Accumulated Depreciation	300	378
Total Fixed Assets (Net Block)	1,221	1,344
CWIP	24	34
Current Assets		
Inventories	270	440
Trade receivables	669	815
Cash Equivalents	1,799	1,954
Other asset items	1,455	1,676
Total Assets	5,438	6,263

Q4) Solve any four from the following:

[4×6=24]

- Write a note on - Accounting Concepts.
- Write a note on - Financial Statements.
- Write a note on - Factors affecting working capital.
- Write a note on - Merits and Demerits of Pay - back period method.
- A Enterprises has two investment project alternatives before them. Estimated Cash flow after tax from both the projects is as follows. You are requested to suggest a better investment opportunity based on Pay Back Period Method.

CFAT	Project A		Project B	
Particulars	Period	Amount	Period	Amount
Initial investment	0	5,00,000	0	5,00,000
Cash inflows	1	2,00,000	1	3,00,000
Cash inflows	2	2,00,000	2	40,000
Cash inflows	3	2,00,000	3	40,000
Cash inflows	4	1,00,000	4	20,000
Cash inflows	5	1,00,000	5	2,00,000
Cash inflows	6	1,00,000	6	2,00,000

- XY Enterprises has two investment project alternatives before them. Estimated Cash flow after tax from both the projects is as follows. You are requested to suggest a better investment opportunity based on Profitability Index Method.

CFAT	Project A		Project B		PV Factor
Particulars	Period	Amount	Period	Amount	
Initial investment	0	5,00,000	0	5,00,000	1
Cash inflows	1	2,00,000	1	3,00,000	0.91
Cash inflows	2	2,00,000	2	40,000	0.83
Cash inflows	3	2,00,000	3	40,000	0.75
Cash inflows	4	1,00,000	4	20,000	0.68
Cash inflows	5	1,00,000	5	2,00,000	0.62
Cash inflows	6	1,00,000	6	2,00,000	0.56

Total No. of Questions : 4]

PC4524

[6319]-122

M.Com. - I

**FM522MJ : FINANCIAL MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) साधे कॅल्क्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) ..... ही नियामक संस्था आहे जी भारतातील सर्व म्युच्युअल फंडांच्या कार्याचे नियमन करते.
i) SEBI	ii) IRDA
iii) RBI	iv) PFRDA
- ब) नफा आणि तोटा खाते पत्रकाला ..... असेही म्हणतात.
i) उत्पन्न पत्रक	ii) शिल्लक पत्रक
iii) जमा नावे पत्रक	iv) रोख प्रवाह पत्रक
- क) सर्व चालू मालमत्तेची बेरीज म्हणजे ..... होय.
i) ढोबळ खेळते भांडवल	ii) निव्वळ खेळते भांडवल
iii) ढोबळ स्थायी भांडवल	iv) निव्वळ स्थायी भांडवल
- ड) आरबीआय ही ..... ची बँकर म्हणून काम करते.
i) फक्त व्यक्ती	ii) फक्त कॉर्पोरेट्स
iii) फक्त परदेशी	iv) बँका आणि सरकार
- इ) ..... हा आर्थिक विवरण विश्लेषणाचा प्रकार नाही.
i) क्षैतिज विश्लेषण	ii) अनुलंब विश्लेषण
iii) गुणोत्तर विश्लेषण	iv) कर्ण विश्लेषण
- फ) लीज फायनान्सिंग म्हणजे .....
i) थेट खरेदी करण्याऐवजी मालमत्ता भाड्याने घेणे
ii) भागधारकांना शेअर्स विकणे
iii) बँकेकडून पैसे घेणे
iv) कर्जरोखे जारी करणे

प्र.2) अ) वित्तीय व्यवस्थापनाचा अर्थ आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [10]

ब) खेळत्या भांडवलासाठी ऋण आणि वसूली धोरण स्पष्ट करा. [10]

किंवा

Find Gross Working Capital and Net Working Capital from the given information: [20]

- a) 50% sales is on cash basis and 40% purchases are on cash basis
- b) Add 10% as contingency on the Net Working Capital
- c) Advance tax to be paid Rs. 30,000
- d) Cash and Bank balance to be maintained - 1,00,000
- e) Credit offered by suppliers - 1 Month
- f) Credit offered to customers - 2 Months
- g) Direct Labor per unit - Rs. 40
- h) Direct Material per unit - Rs. 50
- i) Direct overheads per unit - Rs. 30
- j) Lag in payment of Direct Expenses - 2 Months
- k) Lag in payment of Direct Wages - 1 Month
- l) Stock of Finished Goods to be maintained for 2 Months
- m) Stock of Raw Material to be maintained for 1 Month
- n) Stock of Work in Progress to be maintained for 1.5 Months
- o) Total units produced and sold per annum - 96,000

प्र.3) अ) भांडवली अंदाजपत्रकाद्वारे गुंतवणुकीचे निर्णय कसे घेतले जातात यावर चर्चा करा. [10]

ब) नफा पत्रक आणि ताळेबंदामधील घटक स्पष्ट करा. [10]

किंवा

Prepare a comparative statement from the following balance sheets of IOC for the year ended March, 2022 and March, 2023. [20]

Balance sheet of IOC for the year ending March 22 and March 23 (Figures in Crores)		
Liabilities	Mar-22	Mar-23
Equity Capital	300	300
Reserves	2,350	2,780
Borrowings	600	438
Trade Payables	800	980
Other liability items	1,388	1,765
Total Liabilities	5,438	6,263
Assets		
Fixed Assets -		
Land & Building	600	760
Plant Machinery	285	340
Equipment's	20	25
Computers	180	187
Furniture n fittings	35	34
Vehicles	345	320
Intangible Assets	56	56
Gross Block	1,521	1,722
Less: Accumulated Depreciation	300	378
Total Fixed Assets (Net Block)	1,221	1,344
CWIP	24	34
Current Assets		
Inventories	270	440
Trade receivables	669	815
Cash Equivalents	1,799	1,954
Other asset items	1,455	1,676
Total Assets	5,438	6,263

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही चार सोडवा.

[4×6=24]

- अ) लेखा संकल्पना यावर एक टीप लिहा.
ब) वित्तीय विवरणे यावर एक टीप लिहा.
क) खेळत्या भांडवलावर परिणाम करणारे घटक यावर एक टीप लिहा.
ड) पे-बॅक कालावधी पद्धतीचे गुण आणि तोटे यावर एक टीप लिहा.
इ) A Enterprises has two investment project alternatives before them. Estimated Cash flow after tax from both the projects is as follows. You are requested to suggest a better investment opportunity based on Pay Back Period Method.

CFAT	Project A		Project B	
Particulars	Period	Amount	Period	Amount
Initial investment	0	5,00,000	0	5,00,000
Cash inflows	1	2,00,000	1	3,00,000
Cash inflows	2	2,00,000	2	40,000
Cash inflows	3	2,00,000	3	40,000
Cash inflows	4	1,00,000	4	20,000
Cash inflows	5	1,00,000	5	2,00,000
Cash inflows	6	1,00,000	6	2,00,000

- फ) XY Enterprises has two investment project alternatives before them. Estimated Cash flow after tax from both the projects is as follows. You are requested to suggest a better investment opportunity based on Profitability Index Method.

CFAT	Project A		Project B		PV Factor
Particulars	Period	Amount	Period	Amount	
Initial investment	0	5,00,000	0	5,00,000	1
Cash inflows	1	2,00,000	1	3,00,000	0.91
Cash inflows	2	2,00,000	2	40,000	0.83
Cash inflows	3	2,00,000	3	40,000	0.75
Cash inflows	4	1,00,000	4	20,000	0.68
Cash inflows	5	1,00,000	5	2,00,000	0.62
Cash inflows	6	1,00,000	6	2,00,000	0.56

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4525

[Total No. of Pages : 4

[6319]-123

M.Com. (Part - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

CB523MJ : Central Banking

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q1 and Q6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Q. No. 2 to Q.No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) _____ Institution released guidelines on 'Default Loss Guarantee'.
  - i) SEBI
  - ii) RBI
  - iii) IRDAI
  - iv) PFRDA
- b) RBI was established in the year _____.
  - i) 1949
  - ii) 1935
  - iii) 1934
  - iv) 1970
- c) _____ is the name of the digital currency launched by the RBI.
  - i) e-Rupee
  - ii) DigiCash
  - iii) Paytm
  - iv) PhonePe
- d) The following _____ is not an advantage of central bank autonomy.
  - i) Financial stability
  - ii) Increased political interference
  - iii) Market trust
  - iv) Reliability
- e) _____ is a potential advantage of digital currencies.
  - i) Increased indifference to the transaction
  - ii) High risk of fake notes
  - iii) Improved efficiency in cross-border transactions
  - iv) Limited availability of financial services

P.T.O.

Q2) Explain the functions and regulations of the Reserve Bank of India. **[15]**

Q3) Explain aspects of RBI's autonomy. **[15]**

Q4) What is Digital Currency? Explain the Need of Digital Currency. **[15]**

Q5) Explain the role of Fin-Tech and Big-Tech firms in Banking Transaction. **[15]**

Q6) Write short notes (Any four) **[20]**

- a) RBI as Note Issuing Authority
- b) Evolution and Organisation of RBI
- c) Benefits of Digital Currency
- d) Carbon Natural Economy
- e) Autonomy of RBI
- f) Models of CBDCs (Central Bank Digital Currency)

Total No. of Questions : 6]

PC4525

[6319]-123

M.Com. (Part - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

CB523MJ : Central Banking

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) ..... संस्थेने 'डिफॉल्ट लॉस गॅरंटी' वर मार्गदर्शक तत्त्वे जारी केली.
i) सेबी	ii) आरबीआय
iii) आयआरडीएआय	iv) पीएफआरडीए
- ब) RBI ची स्थापना ..... मध्ये झाली.
i) 1949	ii) 1935
iii) 1934	iv) 1970
- क) RBI ने सुरु केलेल्या डिजिटल चलनाचे नाव ..... आहे.
i) ई-रुपया	ii) डिजिकॅश
iii) पे-टीएम	iv) फोन-पे
- ड) खालीलपैकी ..... हा केंद्रीय बँकेच्या स्वायत्ततेचा फायदा नाही.
i) आर्थिक स्थैर्य	ii) वाढलेला राजकीय हस्तक्षेप
iii) बाजारातील विश्वास	iv) विश्वासाहता
- इ) ..... हा डिजिटल चलनाचा संभाव्य फायदा आहे.
i) व्यवहारात वाढलेली अनास्था
ii) बनावट नोटांचा धोका अधिक
iii) सीमेपलीकडील व्यवहारांमध्ये सुधारित कार्यक्षमता
iv) वित्तीय सेवांची मर्यादित उपलब्धता

प्र.2) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची कार्ये आणि नियमन स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) आरबीआयच्या स्वायत्ततेचे पैलू स्पष्ट करा. [15]

प्र.4) डिजिटल चलन म्हणजे काय? डिजिटल चलनाची गरज स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) बँकिंग व्यवहारात फिन -टेक आणि बिग -टेक कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) नोटा जारी करणारे प्राधिकरण म्हणून आरबीआय
- ब) आरबीआयची उत्क्रांती आणि संघटना
- क) डिजिटल चलनाचे फायदे
- ड) कार्बन नैसर्गिक अर्थव्यवस्था
- इ) आरबीआयची स्वायत्तता
- फ) सीबीडीसीचे मॉडेल (सेंट्रल बँक डिजिटल करन्सी)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4526

[Total No. of Pages : 4

[6319]-124

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

UB - 524 - MJ : Universal Banking

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) Universal banks are _____ institutions that offer a wide range of financial services.
i) Financial	ii) Credit
iii) Insurance	iv) All of the above
- b) Bank of Maharashtra is an example of _____.
i) Private Bank	ii) Foreign Bank
iii) Public Sector Bank	iv) None of the Above
- c) When banks undertake activities related to banking like investment, Insurance, issue of debit and credit card etc. it is known as _____.
i) Universal Banking	ii) Internet Banking
iii) Private Banking	iv) Virtual Banking
- d) A _____ is a type of bank which participates in many kinds of banking activitie.
i) Cooperative Bank	ii) Foreign Bank
iii) Universal Bank	iv) Private Bank
- e) Banking is Included in _____ Sectors of the Indian Economy.
i) Manufacturing Sector	ii) International Sector
iii) Industrial Sector	iv) Service Sector

P.T.O.

Q2) Define Universal Banking. Explain the Objectives of Universal Banking. [10]

OR

Explain the functions of universal banking. [10]

Q3) Explain the recent trends in universal banking in India. [10]

OR

Describe the problems faced by the Universal Banks. [10]

Q4) Write short notes. (any two) [10]

- a) Characteristics of Universal Banking
- b) Advantages of Universal Banking
- c) Evolution of Universal Banks in India
- d) Disadvantages of Universal Banking

Total No. of Questions : 4]

PC4526

[6319]-124

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

UB - 524 - MJ : Universal Banking
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) सार्वत्रिक बँका म्हणजे ..... संस्था ज्या वित्तीय सेवांची विस्तृत श्रेणी देतात.
- i) वित्तीय ii) क्रेडिट
iii) विमा iv) वरील सर्व
- ब) महाराष्ट्र बँक ..... याचे उदाहरण आहे.
- i) खाजगी बँक ii) विदेशी बँक
iii) सार्वजनिक बँक iv) वरीलपैकी नाही
- क) जेव्हा वित्तीय संस्था आणि बँका बँकिंगशी संबंधित क्रियाकल्प जसे की गुंतवणूक, डेबिट आणि क्रेडिट कार्ड जारी करणे इ. करतात तेव्हा त्याला ..... म्हणून ओळखले जाते.
- i) युनिव्हर्सल बँकिंग ii) इंटरनेट बँकिंग
iii) खाजगी बँकिंग iv) आभासी बँकिंग
- ड) ..... ही एक प्रकारची बँक आहे जी अनेक प्रकारच्या बँकिंग क्रियाकलापांमध्ये भाग घेते.
- i) सहकारी बँक ii) विदेशी बँक
iii) युनिव्हर्सल बँक iv) खाजगी बँक
- इ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत बँकिंग क्षेत्र ..... क्षेत्रांतर्गत येते.
- i) उत्पादन क्षेत्र ii) आंतरराष्ट्रीय क्षेत्र
iii) औद्योगिक क्षेत्र iv) सेवा क्षेत्र

प्र.2) सार्वत्रिक बँकिंगची व्याख्या करा. सार्वत्रिक बँकिंगची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [10]

किंवा

सार्वत्रिक बँकिंगची कार्ये स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) भारतातील सार्वत्रिक बँकिंगमधील अलीकडील प्रवाह स्पष्ट करा. [10]

किंवा

सार्वत्रिक बँकांना भेडसावणाऱ्या समस्यांचे वर्णन करा. [10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सार्वत्रिक बँकिंगची वैशिष्ट्ये
- ब) सार्वत्रिक बँकिंगचे फायदे
- क) भारतातील सार्वत्रिक बँकिंगची उत्क्रांती
- ड) सार्वत्रिक बँकिंगचे तोटे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4527

[Total No. of Pages : 4

[6319]-125

M.Com. (Part - I)

BANKING AND FINANCE

**LF 525 MJ : Legal Framework of Banking
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Marks to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions.

[6]

- a) Any company which transacts the business of banking in India means _____.
  - i) Holding company
  - ii) Banking company
  - iii) Non -banking company
- b) Section 45 of RBI Act 1934 is regarding to _____.
  - i) Appointment of agent
  - ii) Credit information
  - iii) Share capital
- c) The _____ of RBI act, 1934 is regarding management of RBI.
  - i) Section 3
  - ii) Section 7
  - iii) Section 4
- d) The Banking Regulation (Amendment) Bill, 2017 was introduced in loksabha by finance minister, Arun Jaitley on _____.
  - i) March 1, 2017
  - ii) June 21, 2017
  - iii) July 24, 2017
- e) The Negotiable Instruments Act, _____ deals with the Bill of Exchange.
  - i) Section 8
  - ii) Section 5
  - iii) Section 3
- f) Securitisation Act, 2002 came into force on _____.
  - i) 1st April
  - ii) 2nd October
  - iii) 21st June

P.T.O.

Q2) Define Bank under section 5 B. Explain various provisions in respect to business of banking companies under section 6 of Banking Regulation Act 1949. **[20]**

OR

What is negotiable instrument? Explain parties to negotiable instrument under section -7 of the Negotiable Instrument Act, 1881.

Q3) Explain various provisions regarding Central Banking functions under section 20 to 24 of the Reserve Bank of India Act, 1934. **[20]**

OR

Write various provisions in respect to enforcement of security interest under section 13 to 19 of Securitization Act. 2002.

Q4) Write short notes (Any four) **[24]**

- a) Banking Regulation (Amendment) Bill, 2017
- b) Bill of exchange (Sec -5)
- c) Monetary Policy Committee
- d) Central Registry
- e) Power of RBI (Under section 21 and 22)
- f) Dishonor of Negotiable Instruments

Total No. of Questions : 4]

PC4527

[6319]-125

M.Com. (Part - I)

BANKING AND FINANCE

LF 525 MJ : Legal Framework of Banking
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) भारतात बँक व्यवसाय करणारी कंपनी म्हणजे ..... होय.
  - i) होल्डिंग कंपनी
  - ii) बँकिंग कंपनी
  - iii) नॉन -बँकिंग कंपनी
- ब) आरबीआय कायदा 1934 चे कलम 45 ..... संदर्भात आहे.
  - i) हस्तकाची नियुक्ती
  - ii) कर्जविषयक माहिती
  - iii) भाग भांडवल
- क) आरबीआय कायदा 1934 चे ..... आरबीआय च्या व्यवस्थापना संदर्भातील आहे.
  - i) कलम 3
  - ii) कलम 7
  - iii) कलम 4
- ड) ..... रोजी वित्तमंत्री अरुण जेटली यांनी लोकसभेत बँक व्यवसाय नियमन (सुधारणा) विधेयक, 2017 सादर केले.
  - i) 1 मार्च 2017
  - ii) 21 जून 2017
  - iii) 24 जुलै 2017
- इ) चलनक्षम दस्तऐवज कायदा, ... हे बिल ऑफ एक्सचेंजशी संबंधित आहे.
  - i) कलम 8
  - ii) कलम 5
  - iii) कलम 3
- फ) रोखीकरण कायदा 2002 ..... रोजी अंमलात आला.
  - i) 1 एप्रिल
  - ii) 2 ऑक्टोबर
  - iii) 21 जून

प्र.2) कलम 5 बी नुसार बँकेची व्याख्या द्या. बँक व्यवसाय नियमन कायदा 1949 मधील कलम 6 नुसार बँकिंग कंपनीच्या व्यवसायासंबंधी विविध तरतुदी विशद करा. [20]

किंवा

चलनक्षम दस्तऐवज म्हणजे काय? चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 च्या कलम -7 नुसार चलनक्षम दस्तऐवजाचे पक्षकार स्पष्ट करा.

प्र.3) भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा 1934 च्या कलम 20 ते 24 अनुसार मध्यवर्ती बँकेच्याकार्या संदर्भातील विविध तरतुदी स्पष्ट करा. [20]

किंवा

रोखीकरण कायदा 2002 च्या कलम 13 ते 19 नुसार प्रतिभूती हित संबंधाची अंमलबजावणी संदर्भातील विविध तरतुदी लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [24]

- अ) बँक व्यवसाय नियमन (सुधारणा) विधेयक 2017
- ब) हुंडी (कलम 5)
- क) चलनविषयक धोरण समिती
- ड) केंद्रीय नोंदणी शाखा
- इ) रिझर्व्ह बँकेचे अधिकार (कलम 21 आणि 22 नुसार)
- फ) चलनक्षम दस्तऐवजाचा अनादर

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC4528

[6319]-126

M.Com. (Part - I)

ADVANCED MARKETING

SM526MJ : Social Media Marketing

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q1 and Q6 are compulsory.*
- 2) *Student can attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) A place for buying and selling activities is called _____.
  - i) Market
  - ii) Marketing
  - iii) Market Research
- b) To engage your facebook fans it is recommended that you utilize posting tactics like
  - i) Product promotions
  - ii) Asking for a Like or Share
  - iii) Sharing links from website
- c) Which of the following is a feature of Twitter that allows you to organize your followers into groups?
  - i) Retweets
  - ii) Hashtags
  - iii) Lists
- d) What is a domain registrar's role in the domain registration process?
  - i) Managing domain settings and providing registration services
  - ii) Designing website templates
  - iii) Selling web hosting services

P.T.O.

- e) An example of an 'internet search engine' is
  - i) Windows
  - ii) Yahoo
  - iii) XP
- f) YouTube launched in?
  - i) 2003
  - ii) 2004
  - iii) 2005

Q2) What is Search Engine? Explain its benefits and challenges. **[18]**

Q3) What is website hosting? Explain types of websites and phases of website development. **[18]**

Q4) What is Social Media ? Explain social technology and its marketing influence in India. **[18]**

Q5) What is twitter and YouTube? Explain how to use twitter and YouTube for marketing. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any 2 out of 4) **[10]**

- a) The Structure of LinkedIn
- b) Social Media Strategy
- c) Facebook Ad campaign
- d) Instagram Marketing

Total No. of Questions : 6]

PC4528

[6319]-126

M.Com. (Part - I)

ADVANCED MARKETING

SM526MJ : Social Media Marketing

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) खरेदी-विक्री क्रियाकलापांच्या ठिकाणाला ..... म्हणतात.
- i) बाजार
  - ii) विपणन
  - iii) बाजार संशोधन
- ब) तुमच्या फेसबुक चाहत्यांना गुंतवून ठेवण्यासाठी तुम्ही पोस्ट करण्याच्या युक्त्या वापरा अशी शिफारस केली जाते.
- i) वस्तु वृद्धी
  - ii) लाइक शेअर करण्यास सांगणे
  - iii) संकेत स्थळाहून लिंक शेअर करणे
- क) खालीलपैकी कोणते ट्विटर चे वैशिष्ट्य आहे जे तुम्हाला तुमच्या फॉलोअर्सना गटांमध्ये व्यवस्थापित करण्यास अनुमती देते?
- i) रिट्विट्स
  - ii) हॅशटॅग
  - iii) याद्या
- ड) डोमेन नोंदणी प्रक्रियेत डोमेन रजिस्ट्रारची भूमिका काय असते?
- i) डोमेन सेटिंग्ज व्यवस्थापित करणे आणि नोंदणी सेवा प्रदान करणे
  - ii) वेबसाइट टेम्पलेट डिझाइन करणे
  - iii) वेब होस्टिंग सेवा विकणे

इ) 'इंटरनेट सर्च इंजिन'चे उदाहरण आहे.

i) विंडोज

ii) याहू

iii) एक्सपि

फ) ..... वर्षात यू ट्यूब लाँच केले?

i) 2003

ii) 2004

iii) 2005

प्र.2) शोध इंजिन म्हणजे काय? त्याचे फायदे आणि आव्हाने स्पष्ट करा.

[18]

प्र.3) वेबसाइट होस्टिंग म्हणजे काय? वेबसाइट्सचे प्रकार आणि वेबसाइट डेव्हलपमेंटचे टप्पे स्पष्ट करा.[18]

प्र.4) सोशल मीडिया म्हणजे काय? भारतातील सामाजिक तंत्रज्ञान आणि त्याचा विपणन प्रभाव स्पष्ट करा.[18]

प्र.5) ट्विटर आणि यूट्यूब म्हणजे काय? विपणनासाठी twitter आणि YouTube कसे वापरावे ते स्पष्ट करा.

[18]

प्र.6) टिपा लिहा. (4 पैकी 2)

[10]

अ) लिंकडइनची रचना

ब) सोशल मीडिया स्ट्रॅटेजी

क) फेसबुक जाहिरात मोहीम

ड) इंस्टाग्राम मार्केटिंग

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC4529

[6319]-127

[Total No. of Pages : 2

First Year M.Com.

ADVANCED MARKETING

EM 527 MJ : Event Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is the Event Management? And explain the Emerging trends in event management industry. **[10]**

Q2) What is Corporate Events? explain the Facilities Planning and Organizing of corporate events. **[10]**

Q3) Write Short Notes. (Any Three) **[15]**

- a) Preparing a Blueprint of events.
- b) Celebrity events.
- c) Corporate Event Reporting.
- d) Reserving Event Hall.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC4529

[6319]-127

First Year M.Com.

ADVANCED MARKETING

EM 527 MJ : Event Management

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 35]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.
  - 2) उजवीकडील दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कार्यक्रम व्यवस्थापन म्हणजे काय? आणि कार्यक्रम व्यवस्थापन उद्योगातील उद्योन्मुख प्रवाह सांगा. [10]

प्र.2) कॉर्पोरेट कार्यक्रम म्हणजे काय? कॉर्पोरेट कार्यक्रमाचे नियोजन आणि आयोजन करण्याच्या सुविधा स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) कार्यक्रमाचा आराखडा तयार करणे
- ब) सेलिब्रिटी कार्यक्रम
- क) कॉर्पोरेट कार्यक्रम अहवाल
- ड) कार्यक्रमाचे हॉल आरक्षित करणे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4530

[Total No. of Pages : 4

[6319]-128

M.Com. (Part - I)

MARKETING

**MT 528 MJ : Marketing Techniques
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions. (any 6)

[6]

- a) _____ is the factor related with micro-Environment of marketing.
  - i) Economic conditions
  - ii) Legal aspect
  - iii) Social condition
  - iv) Suppliers
- b) Discount, profit margins are the part of _____.
  - i) Product mix
  - ii) Price mix
  - iii) Place mix
  - iv) Promotion mix
- c) Advertisement is _____ type of communication.
  - i) Personal
  - ii) Impersonal
  - iii) Personal and Impersonal
  - iv) Direct
- d) _____ is the first step of product development.
  - i) Business Analysis
  - ii) Marketing testing
  - iii) Generation of new idea
  - iv) Production
- e) Product mix does not include _____.
  - i) Product range
  - ii) After sales service
  - iii) Brand
  - iv) Advertising
- f) In marketing _____ is the focal point.
  - i) Profit
  - ii) Sales
  - iii) Customer
  - iv) Retailer
- g) _____ one is not a part of the 4 Ps.
  - i) Product
  - ii) Price
  - iii) People
  - iv) Promotion mix

P.T.O.

Q2) Define the term 'Marketing'. Explain objectives and importance of Marketing. [18]

Q3) Define the term labeling. State the functions and Importance of labeling. [18]

Q4) Define the term 'Personal Selling'? Explain the process of personal selling.[18]

Q5) What is E-Marketing Promotion? Explain in detail of E-Marketing Promotion. [18]

Q6) Write Short Notes on. (any two) [10]

- a) Social Media Marketing.
- b) Role of Public Relation Officer.
- c) Marketing Mix.
- d) Green Marketing.

Total No. of Questions : 6]

PC4530

[6319]-128

M.Com. (Part - I)

MARKETING

MT 528 MJ : Marketing Techniques
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) ..... हा घटक सूक्ष्म विपणन पर्यावरणाशी निगडित आहे.
- i) आर्थिक स्थिती
  - ii) कायदेशीर पैलू
  - iii) सामाजिक स्थिती
  - iv) पुरवठादार
- ब) सुट, नफा प्रमाण हे ..... चे घटक आहेत.
- i) उत्पादन मिश्र
  - ii) किंमत मिश्र
  - iii) ठिकाण मिश्र
  - iv) जाहिरात मिश्र
- क) जाहिरात ..... हे प्रकारचे संज्ञापण आहे.
- i) वैयक्तिक
  - ii) अवैयक्तिक
  - iii) वैयक्तिक व अवैयक्तिक
  - iv) प्रत्यक्ष
- ड) नविन उत्पादन विकासातील ..... हा पहिला टप्पा आहे.
- i) व्यावसाय पृथ्थकरण
  - ii) बाजार चाचणी
  - iii) नविन संकल्पना धोरणे
  - iv) वस्तु उत्पादन
- इ) उत्पादन मिश्र मध्ये ..... समाविष्ट होत नाही.
- i) उत्पादन श्रेणी
  - ii) विक्री पश्चात सेवा
  - iii) मुद्रा
  - iv) जाहिरात
- फ) विपणनामध्ये ..... हा केंद्रबिंदू असतो.
- i) नफा
  - ii) विक्री
  - iii) ग्राहक
  - iv) किरकोळ विक्रेता
- य) ..... एक हा 4 Ps चा भाग नाही.
- i) उत्पादन
  - ii) किंमत
  - iii) लोक
  - iv) प्रमोशन मिक्स

प्र.2) 'विपणन' या शब्दाची व्याख्या देऊन विपणनाची उद्दिष्टे आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) खूणचिह्नी (लेबलिंग) या शब्दाची व्याख्या देऊन खूणचिह्नीची (लेबलिंगची) कार्ये आणि महत्त्व सांगा. [18]

प्र.4) 'वैयक्तिक विक्री' या शब्दाची व्याख्या करा? वैयक्तिक विक्रीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) ई-विपणन विक्रीयवृद्धी काय आहे? ई-विपणन विक्रीयवृद्धीचे तपशीलवार वर्णन करा. [18]

प्र.6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) सोशल मीडिया मार्केटिंग
- ब) जनसंपर्क अधिकाऱ्याची भूमिका
- क) विपणन मिश्र
- ड) हरित विपणन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4531

[Total No. of Pages : 4

[6319]-129

M.Com. (Part - I)

**RM-529-MJ : RESEARCH METHODOLOGY
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions from the question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks.

[5]

- a) Full form of SPSS is _____.
  - i) Statistical package for the Social Science
  - ii) Social package for the Statistical Science
  - iii) Statistical Package for the Science Social
- b) _____ is a written review of major writings and other sources on a selected topic.
  - i) Review of literature
  - ii) Bibliography
  - iii) Research Design
- c) _____ means selecting the group that you will actually collect data from in your research.
  - i) Sampling
  - ii) Population
  - iii) Hypotheses
- d) Data that have already been collected for some other purpose is termed as _____.
  - i) Secondary data
  - ii) Primary data
  - iii) Tertiary data
- e) The last page of research report is _____.
  - i) Title page
  - ii) Index
  - iii) Appendix

P.T.O.

Q2) What do you mean by the term ‘Research’? Explain in detail features of good research and also write various types of Research. [15]

Q3) What do you mean by is ‘Sampling’? Explain in detail various types of sampling. [15]

Q4) ‘What is ‘questionnaire’ in research? Explain in detail various types of questionnaires and stages in questionnaire design. [15]

Q5) What is ‘Research Report’? Explain in detail importance and structure of ‘Research Report’. [15]

Q6) Write short notes (any four) [20]

- a) Objectives of Research
- b) Research Problem
- c) Sources of secondary data
- d) Mode of preparing a Bibliography
- e) Essential elements of a good questionnaire
- f) Footnote

Total No. of Questions : 6]

PC4531

[6319]-129

M.Com. (Part - I)

RM-529-MJ : RESEARCH METHODOLOGY

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) SPSS चे पूर्ण रूप म्हणजे ..... होय.
  - i) सामाजिक विज्ञानासाठी सांख्यिकीय पॅकेज
  - ii) सांख्यिकी विज्ञानासाठी सामाजिक पॅकेज
  - iii) विज्ञान समाजासाठी सांख्यिकीय पॅकेज
- ब) ..... हे निवडक विषयावरील प्रमुख लेखन आणि इतर स्रोतांचे लिखित पुनरावलोकन होय.
  - i) संदर्भ साहित्याचा आढावा
  - ii) ग्रंथसूची
  - iii) संशोधन आराखडा
- क) ..... म्हणजे तुम्ही तुमच्या संशोधनाच्या समग्रतून प्रत्यक्षात माहिती संकलित करण्यासाठी नमुन्याची निवड करणे होय.
  - i) नमुना निवड
  - ii) समग्र
  - iii) गृहीतके
- ड) इतर काही उद्देशांसाठी आधीच गोळा केलेल्या माहितीला ..... म्हणतात.
  - i) दुय्यम माहिती
  - ii) प्राथमिक माहिती
  - iii) तृतीयक माहिती
- इ) संशोधन अहवालाचे शेवटचे पान ..... आहे.
  - i) शीर्षक पान
  - ii) अनुक्रमणिका
  - iii) परिशिष्ट

प्र.2) 'संशोधन' म्हणजे काय? चांगल्या संशोधनाची वैशिष्ट्ये आणि संशोधनाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) 'नमुना निवड' म्हणजे काय? नमुना निवडीचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.4) संशोधनातील 'प्रश्नावली' या शब्दाचा अर्थ लिहा? प्रश्नावलीचे विविध प्रकार आणि प्रश्नावली डिझाइनमधील टप्प्याचे सविस्तर वर्णन करा. [15]

प्र.5) 'संशोधन अहवाल' म्हणजे काय? संशोधन अहवालाचे महत्त्व आणि रचना/मांडणी सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) संशोधनाची उद्दिष्टे
- ब) संशोधन समस्या
- क) दुय्यम माहितीचे स्रोत
- ड) ग्रंथसूची तयार करण्याची पद्धत
- इ) चांगल्या प्रश्नावलीचे आवश्यक घटक
- फ) तळटीप

Total No. of Questions : 7]

SEAT No. :

PC-4532

[Total No. of Pages : 4

[6319]-201

M.Com. (Part - I)

FA551 MJ : FINANCIAL ANALYSIS AND CONTROL
(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 7 are compulsory.*
- 2) *Attempt any Three Questions from Questions No.2 to 6.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 4) *Use of a simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) The formula for the _____ is net income divided by the shareholder's equity.
  - a) Return on Equity
  - b) Debt-equity
  - c) Return on Asset
  - d) Earning per share
- ii) Purchase of Asset would be categorized as _____ activity under cash flow statement.
  - a) Operating Activity
  - b) Investing Activity
  - c) Financing Activity
  - d) Cash inflow
- iii) Decrease in Working capital during a period is considered as _____ of funds.
  - a) Source
  - b) Neutral
  - c) Application
  - d) Variable
- iv) The _____ method of capital budgeting does not consider the time value of money.
  - a) Internal Rate of Return
  - b) Net Present Value
  - c) Payback Period
  - d) Profitability Index
- v) Capital budgeting is the process of evaluating & selecting long-term investment projects based on their _____.
  - a) Market Value
  - b) Liquidity
  - c) Short-term gains
  - d) Profitability
- vi) In common-size financial statements, each item is expressed as a percentage of _____.
  - a) Net Income
  - b) Retained Earnings
  - c) Gross Profit
  - d) Total Assets

P.T.O.

Q2) On 31st March 2024, the Balance Sheet of Bhargavi Ltd, Nasik stood as under, Prepare Comparative Balance Sheet and give interpretation. [18]

Balance Sheet as on 31st March 2024

22-23(₹)	Capital & Liabilities	23-24(₹)	22-23(₹)	Property & Assets	23-24(₹)
18,00,000	Share Capital	20,00,000	10,00,000	Plant & Machinery	12,00,000
3,50,000	Reserve Fund	3,75,000	15,00,000	Office Premises	14,00,000
1,50,000	Profit & Loss	1,75,000	5,00,000	Investments	4,00,000
10,00,000	12% Debentures	12,00,000	5,00,000	Sundry Debtors	8,00,000
3,50,000	15% Loan from SBI (secured)	1,40,000	3,25,000	Stock	5,00,000
6,00,000	Sundry Creditors	6,60,000	3,40,000	Cash in hand	4,00,000
1,50,000	Bills Payable	2,50,000	2,25,000	Cash at BoB	3,00,000
1,00,000	Outstanding Expenses	2,00,000	1,10,000	Preliminary Exp	nil
<u>45,00,000</u>		<u>50,00,000</u>	<u>45,00,000</u>		<u>50,00,000</u>

Q3) The Balance Sheet of Chandak Ltd, Aurangabad as on 31st March, 2024 was as follows: [18]

Balance Sheet as on 31st March, 2024

Liabilities	22-23 (₹)	23-24 (₹)	Assets	22-23 (₹)	23-24 (₹)
Share Capital	1,25,000	1,50,000	Goodwill	5,000	12,000
Reserve Fund	3,000	5,000	Machinery	27,000	15,000
Profit & Loss	42,000	62,000	Investments	10,000	15,000
4% Debentures	80,000	nil	Cash	70,000	25,000
Sundry Creditors	45,000	20,000	Debtors	90,000	98,000
Bills Payable	35,000	23,000	Bills Receivable	3,000	5,000
			Stock-in-trade	1,20,000	87,000
			Preliminary Exp	5,000	3,000
	<u>3,30,000</u>	<u>2,60,000</u>		<u>3,30,000</u>	<u>2,60,000</u>

The additional information relating to the year 23-24 is as follows : -

- 1) In July 23, company paid a dividend @4% p.a. for the year ended 31st March 2024.
- 2) During the year 23-24, Machinery was sold for ₹ 15,000
- 3) In October, 2023 4% debentures were redeemed at a premium of 5%

You are required to prepare for the year end 31st March 2024 :

- a) Statement of Changes in working Capital and
- b) Fund Flow Statement
- c) Adjusted Profit & Loss Account

Q4) Balaji Ltd, Karnataka submits their Income statement for the year 23-24. Prepare Cash Flow Statement. Find Cash from operation (Indirect Method). [18]

Profit & Loss Account for the year ended 31st March 2024

Particulars	22-23 (₹)	Particulars	22-23 (₹)
Salaries & wages	4,900	Gross Profit	39,900
Dep on Machinery	2,800	Sundry Income	2,800
Warehouse Rent	3,100	Profit on sale of fixtures	8,300
Amortisation of Patents	2,700	General Income	2,400
Publicity charges	4,600	Refund of Income Tax	7,000
Loss on sale of equipment	4,200		
Postage & telegram	1,100		
Provision for Taxation	3,400		
Electricity charges	1,900		
Proposed dividend	5,300		
Repairs & Maintenance	1,600		
Addition to Reserve fund	2,300		
Underwriters commission	1,700		
Delivery van exp	1,900		
Net Profit c/d	18,900		
	<u>60,400</u>		<u>60,400</u>

Particulars	22-23 (₹)	22-23 (₹)
Sundry Debtors	9,100	14,800
Sundry Creditors	5,900	7,100
Bills Receivable	4,700	3,000
Bills Payable	2,400	900
Outstanding Expenses	2,600	4,100
Outstanding Incomes	1,800	1,100
Stock-in-trade	3,200	5,600
Incomes carried forward	3,100	600

Q5) Mahesh Ltd. is considering to start a new project. The set-up cost for the new project is ₹ 4,00,000 having a project life of 5 years. The project will not generate any residual value at the end of life. Following are the cash inflows which are expected from the project, which are before providing tax impact. Depreciation 20% on original cost. **[18]**

Years	(₹)
Y1	1,70,000
Y2	2,00,000
Y3	1,60,000
Y4	1,60,000
Y5	80,000

- Calculate Simple and Discounted Payback Period
- Calculate Net Present Value and Present Value Index
- Advise the management whether to go for the project or not?

Cost of Capital 12% and tax rate is 30%

Q6) What are the kinds of Capital Investment proposals? Explain the factors affecting capital investment decisions. **[18]**

Q7) Write short notes (any 2 out of 4) : **[10]**

- Advantages of common size statement
- Difference between Fund Flow & Income Statement
- AS-3 Cash Flow Statement
- Average Rate of Return Method (ARR)

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4533

[Total No. of Pages : 4

[6319]-202

M.Com. (Part - I)

ST 552 MJ : Strategic Management

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.
- 2) Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.
- 3) Figures to the right side indicate full Marks.

Q1) Fill in the Blanks with most appropriate answer.

[6]

- i) The primary focus of strategic management is to _____
  - a) Strategic analysis
  - b) The total organisation
  - c) Strategy formulation
  - d) None of above
- ii) The word tactics is most likely to be associated with _____
  - a) Business strategy
  - b) Corporate strategy
  - c) Operational strategy
  - d) All of the above
- iii) Low cost, Differentiation and Focus are examples of _____
  - a) Corporate strategies
  - b) Operational strategies
  - c) Business strategies
  - d) Functional strategies
- iv) _____ are the characteristics of strategic management.
  - a) Short-term focus and reactive decision-making
  - b) Narrow scope and lack of flexibility
  - c) Long-term orientation and proactive decision-making
  - d) Fragmented approach and individualistic decision-making
- v) _____ Component is NOT part of internal analysis for strategic planning.
  - a) Assessing organizational culture
  - b) Evaluating financial performance
  - c) Analyzing market trends
  - d) Reviewing human resources capabilities

P.T.O.

- vi) The _____ concept involves a comprehensive overhaul of organizational processes to achieve efficiency and effectiveness.
- a) Business Process Reengineering
  - b) Corporate restructuring
  - c) Total Quality Management (TQM)
  - d) Benchmarking

Q2) Explain the Strategic Role of Top Management and Social and Ethical issues in Strategic Management. **[18]**

Q3) Explain in detail Organizational Goals, Mission, and Social responsibilities in Strategic Formulation. **[18]**

Q4) What is Strategic Alternative? Explain the Types of Strategic Alternative. **[18]**

Q5) Explain in detail terms of Total Quality Management (TQM) & Chanikyaniti. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any Two) **[10]**

- a) Six Sigma
- b) Organisational structure
- c) Analysis of Business Environment
- d) Characteristics of Strategic Management

[6319]-202

M.Com. (Part - I)

ST 552 MJ : Strategic Management

(2023 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाचे प्राथमिक लक्ष ..... केंद्रित करणे हे आहे.
अ) व्यूहरचनात्मक विश्लेषण   ब) एकूण संघटना
क) व्यूहरचना तयार करणे   ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- ii) डावपेच हा शब्द बहुधा ..... शी संबंधित आहे.
अ) व्यवसाय व्यूहरचना   ब) कॉर्पोरेट व्यूहरचना
क) परिचालन व्यूहरचना   ड) वरील सर्व
- iii) कमी खर्च, भेदभाव आणि लक्ष ही ..... ची उदाहरणे आहेत.
अ) कॉर्पोरेट व्यूहरचना   ब) परिचालन व्यूहरचना
क) व्यवसाय व्यूहरचना   ड) कार्यात्मक व्यूहरचना
- iv) ..... ही व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) अल्पकालीन लक्ष केंद्रित करणे आणि प्रतिक्रियाशील निर्णय घेणे
ब) अल्प व्याप्ती आणि लवचिकतेचा अभाव
क) दीर्घकालीन अभिमुखता आणि सक्रिया निर्णय घेणे
ड) खंडित दृष्टीकोन आणि व्यक्तिवादी निर्णय घेणे

- v) ..... घटक हा व्यूहरचनात्मक नियोजनासाठी अंतर्गत विश्लेषणाचा भाग नाही.
- अ) संघटनात्मक संस्कृतीचे तपासणी करणे
- ब) आर्थिक कामगिरीचे मूल्यांकन
- क) बाजारातील ट्रेंडचे विश्लेषण करणे
- ड) मानवी संसाधन क्षमतांचे पुनरावलोकन करणे
- vi) कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता प्राप्त करण्यासाठी ..... संकल्पनेमध्ये संस्थात्मक प्रक्रियांचे व्यापक फेरबदल समाविष्ट आहेत.
- अ) व्यवसाय प्रक्रिया पुनर्अभियांत्रिकी   ब) कॉर्पोरेट पुनर्रचना
- क) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)   ड) बेंचमार्किंग

प्रश्न 2) वरिष्ठ व्यवस्थापनाचे व्यूहरचनात्मक भूमिका आणि व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनातील सामाजिक आणि नैतिक मुद्दे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) व्यूहरचनात्मक सूत्रीकरणामध्ये संघटनात्मक उद्दिष्टे, ध्येय आणि सामाजिक जबाबदाऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) व्यूहरचनात्मक पर्याय म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक पर्यायाचे प्रकार स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM) आणि चाणक्यनिती या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सिक्स सिग्मा
- ब) संघटनात्मक संरचना
- क) व्यवसाय पर्यावरणाचे विश्लेषण
- ड) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC5138

[Total No. of Pages : 3

[6319]-203

M.Com. - I

**BT 553 MJ : BUSINESS TAX ASSESSMENT AND PLANNING
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 (Three) questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- a) The income of an assessee engaged in the business of growing and manufacturing tea in India is taxable to the extent of _____.
  - i) 40% of such income
  - ii) 60% of such income
  - iii) 70% of such income
  - iv) 30% of such income
- b) If non-agricultural income is ₹4,52,000 and net agricultural income is ₹40,000, the tax liability of an individual assessee will be _____.
  - i) Nil
  - ii) ₹200
  - iii) ₹206
  - iv) ₹4,326
- c) The relation of a HUF arises from _____.
  - i) Status
  - ii) Contract
  - iii) Agreement
  - iv) None of these
- d) Lala and sons, a Hindu undivided family, carrying on business of food grain agents has total income of Rs.10,25,000. It has paid health insurance premium of Rs.25,000 of karta. The tax liability of Hindu undivided family is _____.
  - i) Rs. 1,33,390
  - ii) Rs. 1,28,750
  - iii) Rs. 1,17,000
  - iv) Rs. 3,09,000

P.T.O.

- e) Under the Income-tax Act, 1961, interest on capital received by a partner from a partnership firm is chargeable under the head _____.
- Profits and gains of business or profession
  - Income from other sources
  - Capital gains
  - None of the above
- f) Salary received by a partner from his partnership firm is considered in his personal assessment as _____.
- Income from salary
  - Profit from business or profession
  - Income from other sources
  - Exempted income

Q2) Mr. Shan grows sugarcane and uses the same for the purpose of manufacturing sugar in his factory. 30% of sugarcane produce is sold for Rs. 10,00,000 and the cost of cultivation of such sugarcane is Rs. 5,00,000. The cost of cultivation of the balance sugarcane (70%) is Rs.14,00,000 and the market value of the same is Rs. 22,00,000. After incurring Rs. 1,50,000 in the manufacturing process on the balance sugarcane, the sugar was sold for 25,00,000. Compute Mr. Shan's business income and agricultural income. **[18]**

Q3) a) Mr. Manish from Delhi furnishes the following information in respect of assessment year 2024-25. **[10]**

	Rs.
i) Gross Total Income	6,00,000
ii) Life Insurance Premium paid (Policy Amount Rs. 70,000; policy is issued before 01.04.2012)	17,500
iii) Donation in Swachh Bharat Kosh	10,000
iv) Health Insurance Premium paid on the health of his child (By cheque)	5,000
v) Amount spent on the medical treatment of his disabled father who is fully dependent on him (A proper certificate of disability is obtained)	75,000
vi) Mr. Manish resides in a rented house in Delhi and pays Rs. 9,000 p.m. He does not own any residential house anywhere but has a factory at Aligarh, rent income of which is included under the head 'Income from other sources'.	

Compute taxable income of Mr. Manish for AY 2024-25.

- b) Explain the objectives and benefits of TDS and TCS. **[8]**

Q4) The Profit and Loss A/c of JK Ltd. (a Partnership Firm) for the year ended 31st March 2024 is as follows: [18]

Profit and Loss A/c
For the year ended 31st March 2024

Dr.		Cr.	
Particulars	Rs.	Particulars	Rs.
Cost of goods sold	5,00,000	Sales	9,00,000
Remuneration to Partners	2,24,500	Rent of house property	30,000
Interest to Partners @ 18% p.a.	30,000	Dividend	85,000
Municipal Tax of house property	12,500		
Other expenses	1,18,000		
Net Profit	1,30,000		
	10,15,000		10,15,000

Other Information:

- a) Out of other expenses Rs. 9,200 is not deductible u/s 36, 37(1) and 43B.
- b) On 15.1.2024, the firm pays an outstanding Sales Tax Liability of Rs. 27,350 of the previous 2022-23. As this amount pertains to the previous year 2022-23, it has not been debited to the aforesaid Profit and Loss A/c.

Calculate Remuneration under section 40 (b).

Q5) What is return of income? Explain its types in detail. [18]

Q6) Write Short Notes. (Any two) [10]

- a) Best Judgment Assessment
- b) Tax Deduction or Collection at Source
- c) Conditions for claiming deduction of Remuneration and Interest to Partners under section 40(b)
- d) Tax Clearance Certificate

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4534

[Total No. of Pages : 2

[6319]-204

M.Com.

ADVANCE ACCOUNTING & TAXATION

IT554MJ: Indirect Tax (GST)

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Use of Basic Calculator is allowed.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Mr. X of Maharashtra, made taxable supply of ₹ 2,00,000 to Mr. Y of Maharashtra, Chargeable @ 18% GST (CGST & SGST @ 9% each). The same goods are supplied by Mr. Y to Mr. Z of Ahmedabad after value addition of 20%, chargeable @ 18% IGST.

Compute different GST payable to Govt.

[5]

OR

The following transactions of intra-state taxable supply of goods @18% (CGST & SGST @ 9% each) made by following persons.

- a) Taxable supply of ₹ 12,00,000 made by Mr. A to Mr. B.
- b) Taxable supply of ₹ 15,00,000 (after 25% value addition) made by Mr. B to Mr. C.

Calculate total tax paid by various person to respective government and the amount of Input Tax Credit availed under respective transaction.

Q2) Explain in detail procedure for registration under GST.

[10]

OR

Explain in detail functions of GST Council.

[10]

P.T.O.

Q3) Explain various types of GST Returns.

[10]

OR

Explain in detail Composition Scheme and Alternative Composition Scheme under GST.

[10]

Q4) Write Short Notes (Any Two) :

[10]

- a) Define 'Person' as per GST Act
- b) Threshold Limit for Small Tax Payers
- c) Electronic Credit Ledger
- d) Audit by Tax Authorities under Section 65

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5192

[Total No. of Pages : 4

[6319]-205

M.Com. (Part - I)

SA555 MJ : SPECIALIZED AREAS IN ACCOUNTING

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q. No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the Blanks (Attempt any six) :

[6]

- i) One of the duties of IRDA is to regulate the _____ of insurance companies operating in India.
  - a) investments
  - b) marketing
  - c) policies
  - d) premiums
- ii) Insurance provides a sense of _____ by mitigating the financial risks associated with unforeseen events.
  - a) profitability
  - b) uncertainty
  - c) security
  - d) liability
- iii) Internal control systems in hotel are designed to ensure _____, accuracy and compliance with regulations.
  - a) Sales
  - b) Revenue
  - c) Efficiency
  - d) Inventory turnover
- iv) An escalation clause in a contract allows for adjustments to contract prices based on changes in _____.
  - a) demand
  - b) supply
  - c) market conditions
  - d) regulations
- v) Cost Plus Contract involves reimbursements of _____ plus an agreed upon percentage of profit.
  - a) Actual costs incurred
  - b) Estimated costs
  - c) Fixed costs
  - d) Variable costs

P.T.O.

- Q2)** Sunlight General Insurance Company submits the following information for the year ended 31st March, 2024. [18]

Additional information.

- You are required to prepare the Revenue Account as per regulations of IRDA, for the year ended 31st March, 2024.

Q3) Following is the Trail Balance of Hotel Pride, Pune, as on 31st March, 2024. You are required to prepare the Profit and Loss Account for the ended 31st March, 2024 and the Balance Sheet as on the date. **[18]**

Trial Balance As on 31st March, 2024

Debit Balance	Rs.	Credit Balance	Rs.
Stock	50,000	Capital	12,00,000
Sundry Debtors	50,000	Room Charges	5,70,000
Cash in hand	1,00,000	Food & Beverages	4,30,000
Kitchen Appliances	1,20,000	Discounts	10,000
Salaries & wages	1,00,000	Received	30,000
Utensils	2,20,000	Sundry Crditors	1,88,000
Purchases	3,50,000	Sundry Receipts	20,000
Repairs & Renewals	8,000	Bank Interest	
Telephone Bills	14,000		
Furniture	3,50,000		
Printing & Stationery	20,000		
Power and Fuel	30,000		
Advertising	30,000		
Drawings	50,000		
Bad debts	10,000		
Building	3,40,000		
Rates	6,000		
Motor Car	4,00,000		
Investments	2,00,000		
	12,48,000		12,48,000

Adjustments :

- A sum of Rs.20,000/- representing room charges, Rs.15,000/- Food & Beverages, Rs. 2,500/- to be charged to proprietor of the hotel.
- A depreciation is to be provided on Buildings @ 10%, on Motor Car @ 15%, on Furniture @ 5% and Kitchen appliances @ 20%.
- Salaries & wages are outstanding Rs.4,000/-.
- The purchase of Rs.10,000 remained unrecorded.
- Utensils of Rs.10,000 are to be written off.

Q4) Raj Constructions Ltd , Rajapur, undertook a contract of Rs. 75,00,000 (the contractee paying 90% of work done as certified by the architect.) on 1st April, 2021. The following information is taken up from the Contract. **[18]**

	31.03.2021	31.03.2022	31.03.2023
Materials	9,00,000	11,00,000	6,30,000
Wages	8,50,000	11,50,000	8,50,000
Direct Expenses	35,000	1,25,000	45,000
Indirect Expenses	15,000	20,000	--
Work Certified	17,50,000	56,50,000	75,00,000
Work uncertified	--	1,00,000	--
Pant issued	1,00,000	--	--

Plant was valued at the end of the first year, the second year and the third year at Rs. 80,000/-, Rs.50,000/- and Rs. 20,000/- respectively.

You are required to prepare a Contract Account for all the three years.

Q5) Define the term Value added Statement. Explain the Advantages and Disadvantages of Value added Statement. **[18]**

Q6) Write Short Notes. (Any Two) : **[10]**

- Claims Settlement.
- Classification of Guests.
- Green Accounting.
- Methods of Brand Valuation.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4535

[Total No. of Pages : 4

[6319]-206

M.Com. (Part - I)

**DC556 MJ : LAWS RELATING TO COPYRIGHT &
DESIGN**

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Answer any three questions from Q. No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks (Attempt any six) : **[6]**

- i) Copyright is the exclusive right given to the _____ of literary, dramatic, musical, and artistic works.
  - a) Creator
  - b) Publisher
  - c) Printer
  - d) All of the above
- ii) The Design Act, 2000 governs the registration and protection of _____ in India.
  - a) Copyrights
  - b) Trademarks
  - c) Industrial Designs
  - d) Patents
- iii) The maximum punishment for infringement of a registered geographical indication is imprisonment for a term which may extend to _____.
  - a) 3 Years
  - b) 5 Years
  - c) 7 Years
  - d) 10 Years
- iv) The PPVFR Act, 2001 provides for the establishment of _____ for administration and enforcement of the Act.
  - a) Plant Variety Board
  - b) Plant Protection Authority
  - c) Protection of Plant Variety and Farmers Rights Authority
  - d) Plant Varieties Protection Office
- v) International Copyright is governed by various international treaties and conventions such as the _____.
  - a) Berne Convention
  - b) Paris Convention
  - c) Madrid Agreement
  - d) All of the above

P.T.O.

- vi) The defendant in copyright infringement case may set up defenses such as _____
  - a) Independent Creation
  - b) Prior Publication
  - c) License from Copyright Owner
  - d) All of the above
- vii) The Central Government has the power to _____ under the Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act 1999.
  - a) Make Rules
  - b) Grant Certificates
  - c) Appoint the Registrar
  - d) Hear Appeals
- viii) The maximum penalty for offences under the Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001, is _____
  - a) Rs. 1,00,000
  - b) Rs. 2,00,000
  - c) Rs. 5,00,000
  - d) Rs. 10,00,000

Q2) What is Copyright? Explain the Functions and Rights of Copyright Societies as per the Copyright Act, 1957. **[18]**

Q3) Discuss the important decisions related to Industrial Designs in the cases of Microlube India Limited V. Rakesh Kumar, Reckitt Benckiser India Ltd. V. Wyeth Ltd., Gopal Glass Works Limited V. Assistant Controller of Patents & Designs & Ors, Atul Narsibhai Patel V. The Assistant Controller of Patents and Designs, highlighting the key legal issues and findings. **[18]**

Q4) State the meaning of Geographical Indications. Explain the Infringement of Geographical Indications as per the provisions of the Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 and Penalties prescribed for Infringement. **[18]**

Q5) What is PPVFR Act, 2001? Explain the Infringement of rights and remedies available under the Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act 2001. **[18]**

Q6) Write Short Notes (Any Two) : **[10]**

- a) Legal issues and findings in the case of Apple Computer, Inc. V. Microsoft Corporation & Hewlett-Packard Co.
- b) Registrability of Design
- c) Legislative Framework for Geographical Indications
- d) Eligibility Criteria for Registration under PPVFR Act, 2001

PC-4535

[6319]-206

M.Com. (Part - I)

DC556 MJ : LAWS RELATING TO COPYRIGHT &
DESIGN

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** रिक्त जागा भरा (कोणत्याही सहा) : [6]
- i) कॉपीराइट हा साहित्यिक, नाट्यमय, संगीत आणि कलात्मक कामांचा ..... यांना दिलेला अनन्य अधिकार आहे.
अ) निर्माता ब) प्रकाशक
क) प्रिंटर ड) वरील सर्व
- ii) डिझाईन कायदा, 2000 भारतातील ..... ची नोंदणी आणि संरक्षण नियंत्रित करतो.
अ) कॉपीराइट ब) ट्रेडमार्क
क) औद्योगिक डिझाईन्स ड) पेटेंट
- iii) नोंदणीकृत भौगोलिक संकेताच्या उल्लंघनाची कमाल शिक्षा ..... पर्यंत वाढू शकेल अशा मुदतीसाठी कारावास आहे.
अ) 3 वर्ष ब) 5 वर्ष
क) 7 वर्ष ड) 10 वर्ष
- iv) पि पि वि एफ आर (PPVFR) कायदा, 2001 या कायद्याच्या प्रशासनासाठी आणि अंमलबजावणीसाठी ..... ची स्थापना करण्याची तरतूद करतो.
अ) वनस्पती विविधता मंडळ
ब) वनस्पती संरक्षण प्राधिकरण
क) वनस्पती विविधता आणि शेतकरी हक्क प्राधिकरणाचे संरक्षण
ड) वनस्पती विविधता संरक्षण कार्यालय

- प्रश्न 2)** कॉपीराइट म्हणजे काय? कॉपीराइट कायदा, 1957 नुसार कॉपीराइट सोसायटीची कार्ये आणि अधिकार स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3)** मायकोलूब इंडिया लिमिटेड वि. राकेश कुमार, रेकीट बेनकिसेर इंडिया ली. वि वैथ ली., गोपाल ग्लास वर्क्स लिमिटेड वि. पेटंट आणि डिझाईन्स चे असिस्टंट कंट्रोलर, अतुल नरसीभाई पटेल वि. पेटंट्स आणि डिझाईन्सचे सहाय्यक नियंत्रक, या प्रकरणांमध्ये औद्योगिक डिझाइनशी संबंधित महत्त्वपूर्ण निर्णयांवर तसेच मुख्य कायदेशीर समस्या आणि निष्कर्षांवर प्रकाश टाकतात याची चर्चा करा. [18]
- प्रश्न 4)** भौगोलिक संकेतांचा अर्थ सांगा. वस्तूंचे भौगोलिक संकेत (नोंदणी आणि संरक्षण) कायदा, 1999 आणि उल्लंघनासाठी विहित केलेल्या दंडानुसार भौगोलिक संकेतांचे उल्लंघन स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5)** पी पी वि एफ आर कायदा, 2001 म्हणजे काय? वनस्पती विविधतेचे संरक्षण आणि शेतकरी हक्क कायदा, 2001 अंतर्गत उपलब्ध हक्कांचे उल्लंघन आणि उपाय स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]
- अ) ऍप्पल कॉम्प्युटर, इंक वि. मायक्रोसॉफ्ट कॉर्पोरेशन आणि हेवलेट-पॅकर्ड कं. च्या बाबतीत कायदेशीर समस्या आणि निष्कर्ष
- ब) डिझाइनची नोंदणीक्षमता
- क) भौगोलिक संकेतांसाठी कायदेसंबंधित रचना
- ड) पी पी वि एफ आर (PPVFR) कायदा, 2001 अंतर्गत नोंदणीसाठी पात्रता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4536

[Total No. of Pages : 4

[6319]-207

M.Com. (Part - I)

BUSINESS LAW

LA557 MJ : Law of Arbitration

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks by Selecting suitable choice (any 5) : [5]

- i) An arbitral award made under Part 1 of the Arbitration and Conciliation Act, 1996 shall be considered as a
  - a) Domestic award
  - b) Foreign award
  - c) General award
- ii) Section 12 of Arbitration and Conciliation Act, 1996 deals with _____.
  - a) procedure for arbitration
  - b) grounds for challenge to Arbitrator.
  - c) finality of award.
- iii) After the arbitral award is made, each party shall be delivered
  - a) the original award
  - b) a signed copy of the award
  - c) a photocopy of the award
- iv) Which of the following model Law was used by the Indian Arbitration and Conciliation Act 1996,
  - a) Constitution of India
  - b) Guideline of Supreme Court of India
  - c) UNCITRAL, 1985

P.T.O.

- v) An arbitral agreement should NOT have the followings:
  - a) Arbitration agreement may not be in writing.
  - b) Arbitration agreement by the parties to submit to arbitration all or certain disputes
  - c) Arbitration agreement should have mention of a place
- vi) Section 34 of 1996 Act is analogous to _____.
  - a) Section 30 of 1940 Act.
  - b) Section 28 of 1940 Act.
  - c) Section 32 of 1940 Act.

Q2) What is meant by 'Arbitration'? Explain Composition and Jurisdiction of Arbitral Tribunals (sec. 10 to 17) [10]

Q3) What is meant by 'Arbitration'? Explain Arbitration Council of India (Sec 43A to 43M) [10]

Q4) Write Short Notes (Any Two) : [10]

- a) Scope of Arbitration Act.
- b) Arbitration Council of India.
- c) Making of Arbitration Award.
- d) Enforcement of certain Foreign Awards.

Total No. of Questions : 4]

PC-4536

[6319]-207

M.Com. (Part - I)

BUSINESS LAW

LA557 MJ : Law of Arbitration

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा (कोणतेही पाच) : [5]
- i) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 च्या भाग 1 अंतर्गत दिलेला लवाद निवाडा म्हणून गणला जाईल.
अ) देशांतर्गत पुरस्कार
ब) परदेशी पुरस्कार
क) सामान्य पुरस्कार
- ii) लवाद आणि सामंजस्य कायदा, 1996 चे कलम 12 ..... याच्याशी संबंधित आहे.
अ) लवादाची प्रक्रिया
ब) लवाद्याला आव्हान देण्याचे कारण
क) पुरस्काराची अंतिमता
- iii) लवाद निवाडा दिल्यानंतर प्रत्येक पक्षाला दिला जाईल.
अ) मूळ पुरस्कार
ब) पुरस्काराची स्वाक्षरी केलेली प्रत
क) पुरस्काराची छायाप्रत
- iv) खालीलपैकी कोणता मॉडेल कायदा भारतीय लवाद आणि सामंजस्य कायदा 1996 द्वारे वापरला गेला ?
अ) भारताची राज्यघटना
ब) भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाची मार्गदर्शक तत्त्वे
क) UNCITRAL, 1985

- v) मध्यस्थ करारामध्ये खालील गोष्टी नसाव्यात:
- अ) लवाद करार लिखित स्वरूपात असू शकत नाही
  - ब) सर्व किंवा काही विवाद लवादाकडे सादर करण्यासाठी पक्षांद्वारे लवाद करार
  - क) लवादाच्या करारामध्ये जागेचा उल्लेख असावा
- vi) 1996 च्या कायद्यातील कलम 34 हे ..... ला अनुरूप आहे.
- अ) 1940 चे कलम 30
  - ब) 1940 कायदा कलम 28
  - क) 1940 च्या कलम 32

प्रश्न 2) लवाद म्हणजे काय? लवाद न्यायाधिकरणाची रचना आणि अधिकार क्षेत्र स्पष्ट करा. (sec. 10 to 17) [10]

प्रश्न 3) लवाद म्हणजे काय? भारतीय लवाद परिषद स्पष्ट करा. (Sec 43A to 43M) [10]

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

- अ) लवाद कायद्याची व्याप्ती
- ब) भारतीय लवाद परिषद
- क) लवाद निवाडा तयार करणे
- ड) काही विदेशी पुरस्कारांची अंमलबजावणी

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4537

[Total No. of Pages : 4

[6319]-208

First Year M.Com.

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

ES558 MJ : E-Security and Cyber Laws

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q. No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks. (any 5) :

[5]

- i) _____ is not the risk involved in e-commerce.
  - a) Online Security
  - b) System Reliability
  - c) Lack of Innovation
  - d) Customer Disputes
- ii) Digital Signature provides _____.
  - a) Authentication
  - b) Non-Repudiation
  - c) Both of the above
  - d) None of the above
- iii) _____ is the way to protect from computer crime?
  - a) Use simple password so that no one can guess
  - b) Use difficult passwords those are difficult to hack
  - c) Keep changing the passwords frequently
  - d) Use difficult passwords those are difficult to hack and keep changing the passwords frequently.
- iv) Cybercrime that uses computers to commit other crimes may involve using computers or networks to spread _____.
  - a) Malware
  - b) Illegal Information
  - c) Illegal Images
  - d) Malware, illegal information or illegal images

P.T.O.

- v) E-Contracts can be entered into through modes of communication such as _____.
- a) telephone, text messages and fax
  - b) letter, Facebook post and twitter
  - c) face-to-face, telephone and zoom
  - d) e-mail, internet and fax
- vi) A digital signature is a mathematical technique used to validate the authenticity and integrity of a _____.
- a) messages
  - b) software
  - c) digital document
  - d) message, software or digital document

Q2) What is the meaning of Computer Frauds? Explain the detail in the characteristics and types of computer frauds. **[15]**

Q3) What is the mean of E-Security? Explain in detail the security tools and methods of E-Security. **[15]**

Q4) What is Digital Signature? Explain the functions and procedure of Digital Signature. **[15]**

Q5) Explain in detail the Procedures and Powers of the Cyber Regulation Appellate Tribunal. **[15]**

Q6) Write Short Notes (any four) : **[20]**

- a) Protecting E-Commerce System
- b) Types of Intruders
- c) Types of computer crimes
- d) Indian Evidence Act, 1872
- e) Hackers and Crackers
- f) Scope of cyber laws.

PC-4537

[6319]-208

First Year M.Com.

COMMERCIAL LAW AND PRACTICES

ES558 MJ : E-Security and Cyber Laws

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिक्त जागा भरा (कोणत्याही पाच) :

[5]

- i) पुढीलपैकी कोणती ई-कॉमर्समध्ये जोखीम नाही.
अ) सुरक्षेचा अभाव   ब) प्रणाली विश्वासार्हता
क) नवनिर्मितीचा अभाव   ड) ग्राहक विवाद
- ii) डिजिटल स्वाक्षरी ..... प्रदान करते.
अ) प्रमाणीकरण   ब) अस्वीकार
क) वरील दोन्ही   ड) वरीलपैकी एकही नाही
- iii) ..... हा संगणक गुन्हेगारीपासून संरक्षण करण्याचा मार्ग आहे?
अ) साधा पासवर्ड वापरा जेणेकरून कोणी अंदाज लावू शकणार नाही
ब) हॅक करणे कठीण असलेले पासवर्ड वापरा
क) पासवर्ड वारंवार बदलत रहा
ड) हॅक करणे कठीण असलेले कठीण पासवर्ड वापरा आणि पासवर्ड वारंवार बदलत रहा
- iv) इतर गुन्हे करण्यासाठी संगणक वापरणाऱ्या सायबर क्राइममध्ये ..... पसरवण्यासाठी संगणक किंवा नेटवर्क वापरणे समाविष्ट असू शकते.
अ) मालवेअर
ब) बेकायदेशीर माहिती
क) बेकायदेशीर प्रतिमा
ड) मालवेअर, बेकायदेशीर माहिती किंवा बेकायदेशीर प्रतिमा

- v) E-Contracts मध्ये संवादाच्या पद्धतीद्वारे प्रवेश केला जाऊ शकतो जसे की .....
अ) दूरध्वनी, मजकूर संदेश आणि फॅक्स
ब) पत्र, फेसबुक पोस्ट आणि ट्विटर
क) समोरासमोर, टेलिफोन आणि झूम
ड) ई-मेल, इंटरनेट आणि फॅक्स
- vi) डिजिटल स्वाक्षरी हे गणिताचे तंत्र आहे जे ..... सत्यता आणि अखंडता प्रमाणित करण्यासाठी वापरले जाते.
अ) संदेशाची
ब) सॉफ्टवेअर ची
क) डिजिटल दस्तऐवजाची
ड) संदेश, सॉफ्टवेअर किंवा डिजिटल दस्तऐवजाची

प्रश्न 2) संगणक फसवणूक म्हणजे काय? कॉम्प्युटर फसवणुकीची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) ई-सुरक्षेचा (E-Security) अर्थ काय आहे? ई-सुरक्षेची (E-Security) सुरक्षा साधने आणि पद्धती तपशीलवार सांगा. [15]

प्रश्न 4) डिजिटल स्वाक्षरी म्हणजे काय? डिजिटल स्वाक्षरीची कार्ये आणि कार्यपद्धती स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) सायबर रेग्युलेशन अपिलेट ट्रिब्युनलच्या कार्यपद्धती आणि अधिकारांचे तपशीलवार वर्णन करा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- अ) ई-कॉमर्स प्रणालीचे संरक्षण करणे
ब) घुसखोरांचे प्रकार
क) संगणकीय गुन्ह्यांचे प्रकार
ड) भारतीय पुरावा कायदा, 1872
इ) हॅकर्स आणि क्रॅकर्स
फ) सायबर कायद्याची व्याप्ती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-5198

[Total No. of Pages : 3

[6319]-209R

M.Com. (Part - I)

CA559MJ : APPLICATION OF COST ACCOUNTING
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Use of calculator is allowed.

Q1) Triple Limited makes three types of gold watch - the Data (D), the Classic (C) and the Poser (P). A traditional product costing system is used at present : although an activity based costing (ABC) system is being considered. Details of the three products for a typical period are : **[20]**

Particulars	Hours per unit		Materials	Production Units
	Labour hours	Machine hours	Cost per unit	
Product Diva	½	1½	20	750
Product Classic	1½	1	15	1250
Product Poser	1	3	25	7000

Total production overheads are Rs.654,500 and further analysis shows that the total production overheads can be divided as follows:

Particulars	Percentage
Costs relating to set-ups	35
Costs relating to machinery	20
Costs relating to materials handling	15
Costs relating to inspection	30
Total production overhead	100

The following total activity volumes are associated with each product line for the period as a whole :

	Number of Set ups	Number of movements of materials	Number of Inspections
Product D	75	12	150
Product C	115	21	180
Product P	480	87	670
	670	120	1000

P.T.O.

Required :

- Calculate the cost per unit for each product using Traditional methods, absorbing overheads on the basis of machine hours
- Calculate the cost per unit for each product using ABC principles (work to two decimal places)
- Explain why costs per Unit calculated under ABC are often very different to costs per unit calculated under more traditional methods. Use the information from Triple Limited to illustrate.

OR

Explain the meaning, features and applications of cost accounting in Service Sector

Q2) C Ltd undertook a contract for construction of bridge. The contract price is Rs. 6,00,000. The following is the information relating to the contract during the year 2022-2023 **[15]**

Particulars	Amt.
Materials Purchased and issued	70698
Materials sent to site	100000
Materials returned to stores	1098
Materials at site on 31/03/2023	3766
Labour engaged on site	140000
Wages accrued and due but not paid	8750
Engineers fees	6334
Direct expense payable	580
General overheads	8252
Overheads outstanding	9250
Plant installed at site cost	41500
Erection charges on site for Plant	1250
Scrap value of plant after 5 years	2750
Work certified	390000
Cost of work not certified	9000
Cash received from contractee	360000

Prepare Contract account and contractee's account. Also show the amount of profit which you consider might be fairly taken on the contract and how have you calculated the same

OR

What is Product Life cycle? Explain the phases and characteristics of Product Life Cycle.

Q3) E Ltd manufactures stainless steel shaving blades and the market price was fixed at Rs.40 per pack containing five blades. The cost particulars per pack are as follows : **[15]**

Particulars	Rs.
Basic Materials	15
Productive Wages	4
Direct Expense	2
Variable Works Overheads	3
Marginal Administration Overheads	1
Fixed Overheads. p a.	5000
Selling Commission @ 10% on Invoice Price	

The company was producing only 5000 packs. However they have additional capacity to produce another 500 packs without incurring any additional fixed overheads. One of the distributor from the competitor market has given the proposal to take 500 packs in addition to their normal. quota but at a reduced selling price at Rs.30 per pack and shown his willingness to accept only 50% of his normal commission for this conditional proposal. The company management needs suggestion for the viability of this proposal.

OR

Explain the concept of Activity Based Costing? Differentiate traditional, cost system and activity based costing

Q4) Write short notes (Any four) : **[20]**

- a) Transfer Pricing
- b) Infrastructure Costing
- c) Joint products and By - Products
- d) Cost Pools and Cost Drivers
- e) Purpose of Life cycle costing
- f) Methods of costing

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4539

[Total No. of Pages : 2

[6319]-210

M.Com. (Part-I)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

VA560MJ : Variance Analysis and Interpretation

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any two questions from Q.2 to Q.4.*
- 3) *Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks (any 5) :

[5]

- i) In game theory, a _____ is a set of strategies that a player chooses in various circumstances within a game.
  - a) Tactic
  - b) Move
  - c) Choice
  - d) Strategy
- ii) In Overhead variance analysis, the capacity ratio assesses the efficiency of capacity usage by comparing the actual hours worked with the _____.
  - a) Standard Hours
  - b) Budgeted Hours
  - c) Maximum Hours
  - d) Target Hours
- iii) The combined effect of Material Price Variance and Material Usages Variance gives _____.
  - a) Total Cost Variance
  - b) Material Mix Variance
  - c) Material Quantity Variance
  - d) Material Rate Variance
- iv) Controllable costs are those that can be influenced or managed by the decisions and actions of _____.
  - a) Customers
  - b) Compititors
  - c) Management
  - d) Suppliers

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4540

[Total No. of Pages : 2

[6319]-211

M.Com. (Part - I)

COST CONTROL & COST SYSTEM

**CC-561 MJ: Advanced Cost Accounting and Cost System
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No 1 and 6 are compulsory.*
- 2) Attempt any 3 questions from question No 2 to 5*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) Cost of sales plus profit is _____
  - i) Selling price
  - ii) Value of finished product
  - iii) Value of goods purchased
  - iv) Value of stock
- b) _____ is a method of collecting, analyzing and presentation of data to plan, monitor and control cost.
  - i) Cost Reduction
  - ii) Cost control
  - iii) Cost ascertains
  - iv) Cost minimizes
- c) The costing method where fixed factory overheads are added to inventory is called _____.
  - i) Activity Based Costing
  - ii) Absorption Costing
  - iii) Marginal Costing
  - iv) All the above
- d) System testing is a _____.
  - i) Black box testing
  - ii) Grey box testing
  - iii) White box testing
  - iv) Both (i) and (ii)
- e) CVP analysis requires costs to be categorized as _____.
  - i) fixed or variable
  - ii) direct or indirect
  - iii) product or period
  - iv) standard or actual

P.T.O.

Q2) What is cost control? Explain the challenges of cost control. [15]

Q3) What is Productivity? Explain the various factors affecting productivity. [15]

Q4) The following information is provided relating to the anticipated demand and the productive capacity for the next quarter in this pic of three components that are manufactured within the department. [15]

	Component X	Components Y	Component Z
Contribution unit of product	Rupees 12	Rs. 10	Rs. 6
Machine hours required	6 hours	2 Hours	1 Hour
Estimated sales demand	2000 units	2000 units	2000 units
Required machine hours for the quarter	12000 hours	4,000 Hours	2,000 hours

Because of The breakdown of its special purpose machine capacity is limited to 12000 machine hours you have been asked, otherwise on the mix of the product that should be produced during the period.

Q5) X Ltd. Made sales during a certain period for Rs. 1,00,000. The net profit for the same period was Rs. 10,000 and the fixed overheads were Rs. 15,000.

Find out: [15]

- P/V Ratio.
- Required sales to earn a profit of Rs. 15,000.
- Net Profit from sales of Rs. 1,50,000.
- Break - even point sales.

Q6) Write short note (Any 4 out of 6) [20]

- Features of cost control.
- Differential Costing.
- Business process Re-engineering.
- Importance of cost system in organization.
- Quality Circle.
- ABC Analysis.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4541

[Total No. of Pages : 4

[6319]-212

M.Com. (Part - I)

**MC562MJ : MANAGEMENT OF CO-OPERATIVE MOVEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions.

[6]

- a) The Urban Credit Co-operative also known as _____.
  - i) National Bank
  - ii) Urban Co-operative Bank
  - iii) District Central Co-operative Bank
- b) Annual General Body Meeting of co-operative society should be convey within _____ from the close of the financial year.
  - i) 1 Year
  - ii) 6 Months
  - iii) 3 Months
- c) _____ is not a type of Co-operative in Maharashtra.
  - i) Consumer Producer
  - ii) Co-operative Credit Society
  - iii) District Central Cooperative Bank
- d) Auditor of a Co-operative society shall be appointed from among the panel approved by _____.
  - i) Registrar of Cooperative Society
  - ii) Director of Cooperative Audit
  - iii) NABARD
- e) The first dairy co-operative society was registered in 1913 at _____.
  - i) Anand in Gujrat
  - ii) Allahabad in UP
  - iii) Aurangabad in Maharashtra
- f) In Cooperative Society, administration, admission of members and allocation of shares is done by _____.
  - i) Secretary
  - ii) Managing Committee
  - iii) President

P.T.O.

- Q2)** State the Objectives and Features of Credit Co-operative Society. [18]
- Q3)** What are the types of Co-operatives in Maharashtra? [18]
- Q4)** Explain Audit and Taxation of Co-operatives Organization. [18]
- Q5)** Explain the Importance of Co-operative Management. [18]
- Q6)** Write Short Notes on: (Any Two) [10]
- a) Failure of the Co-operative Movement
  - b) Role of the Communication in Co-operative Organization
  - c) Aim of Co-operative Society
  - d) Functions of Co-operative Sugar Factory

Total No. of Questions : 6]

PC4541

[6319]-212

M.Com. (Part - I)

MC562MJ : MANAGEMENT OF CO-OPERATIVE MOVEMENT

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य.
  - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) नागरी पतसंस्था ज्याला ..... असेही म्हणतात.
  - i) राष्ट्रीय बँक
  - ii) नागरी सहकारी बँक
  - iii) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- ब) सहकारी संस्थेची वार्षिक सर्वसाधारण सभा आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीपासून ..... च्या आधी बोलावण्यात यावी.
  - i) 1 वर्ष
  - ii) 6 महिने
  - iii) 3 महिने
- क) ..... हा महाराष्ट्रातील सहकाराचा प्रकार नाही.
  - i) ग्राहक उत्पादक
  - ii) सहकारी पतसंस्था
  - iii) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- ड) सहकारी संस्थेचे लेखापरीक्षक ..... ने मंजूर केलेल्या समिती मधून नियुक्त केले जातील.
  - i) सहकारी संस्थेचे निबंधक
  - ii) सहकार लेखापरीक्षण संचालक
  - iii) नाबार्ड
- इ) पहिली दुग्ध सहकारी संस्था 1913 मध्ये ..... येथे नोंदणीकृत झाली.
  - i) गुजरातमधील आनंद
  - ii) उत्तर प्रदेशातील अलाहाबाद
  - iii) महाराष्ट्रातील औरंगाबाद
- फ) सहकारी संस्थेमध्ये प्रशासन, सभासदांचे प्रवेश आणि सम भागाचे वाटप ..... द्वारे केले जाते.
  - i) सचिव
  - ii) व्यवस्थापकीय समिती
  - iii) अध्यक्ष

प्र.2) 'पत सहकारी संस्थेची' उद्दिष्टे आणि वैशिष्ट्ये सांगा. [18]

प्र.3) 'महाराष्ट्रातील सहकारी संस्था' कोणत्या प्रकारच्या आहेत? [18]

प्र.4) 'सहकारी संस्थेचे' लेखापरीक्षण आणि कर आकारणी स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) 'सहकारी व्यवस्थापनाचे' महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सहकार चळवळीचे अपयश
- ब) सहकारी संस्थेतील संवादाची भूमिका
- क) सहकारी संस्थेचे उद्दिष्ट
- ड) सहकारी साखर कारखान्याची कामे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4542

[Total No. of Pages : 4

[6319]-213

First Year M.Com.

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**RE 563 MJ : Rural Entrepreneurship And Micro Finance
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions.

[5]

- a) _____ the primary objectives of rural entrepreneurship?
  - i) Industrial production
  - ii) Service sector growth
  - iii) Agricultural activities
  - iv) Export-oriented ventures
- b) What does NABARD stand for _____.
  - i) National Association for Banking and Rural Development
  - ii) National Agricultural Bank for Rural Development
  - iii) National Agency for Building and Rural Development
  - iv) None of the above
- c) Which of the following is _____ not a primary objective of rural technology?
  - i) Enhancing agricultural productivity
  - ii) Improving healthcare facilities
  - iii) Promoting urbanization
  - iv) Providing clean drinking water
- d) Which of the following is a key component of the Indian rural financial system?
  - i) Urban-based investment banks
  - ii) Rural Cooperative Banks
  - iii) International insurance companies
  - iv) Multinational microfinance corporations
- e) _____ microfinance model involves groups of individuals, typically women, pooling their savings and providing mutual financial assistance to members?
  - i) Grameen Model
  - ii) Cooperative Model
  - iii) NABARD Model
  - iv) Self-Help Group (SHG) Model

P.T.O.

Q2) What is the Rural Entrepreneurship? Explain the Challenges and Problems of Rural Entrepreneurship. **[10]**

OR

Explain the institutional support like NABARD to rural entrepreneurship.

Q3) What is the Microfinance? Explain the Kinds of Microfinance and Micro-Remittances. **[10]**

OR

Explain the Important role of NGOs in Educating and formation of SHGs.

Q4) Short Notes. (Any two) **[10]**

- a) Rural Artisans
- b) Rural Technology
- c) Linkages with Banks and Markets
- d) Micro-Securitization

Total No. of Questions : 4]

PC4542

[6319]-213

First Year M.Com.

CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

RE 563 MJ : Rural Entrepreneurship And Micro Finance

(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 35]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) ..... हे ग्रामीण उद्योजकतेचे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे ?
- i) औद्योगिक उत्पादन
  - ii) सेवा क्षेत्रातील वाढ
  - iii) कृषी उपक्रम
  - iv) निर्यात- केंद्रित उपक्रम
- ब) नाबार्ड म्हणजे काय .....
- i) बँकिंग आणि ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय संघटना
  - ii) ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय कृषी बँक
  - iii) इमारत आणि ग्रामीण विकासासाठी राष्ट्रीय एजन्सी
  - iv) वरीलपैकी काहीही नाही
- क) खालीलपैकी कोणते ..... हे ग्रामीण तंत्रज्ञानाचे प्राथमिक उद्दिष्ट नाही ?
- i) कृषी उत्पादकता वाढवणे
  - ii) आरोग्य सुविधा सुधारणे
  - iii) शहरीकरणाला चालना देणे
  - iv) शुद्ध पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करणे
- ड) खालीलपैकी ..... भारतीय ग्रामीण अर्थव्यवस्थेच्या प्रणालीचा प्रमुख घटक आहे ?
- i) शहरी-आधारित गुंतवणूक बँका
  - ii) ग्रामीण सहकारी बँका
  - iii) आंतरराष्ट्रीय विमा कंपन्या
  - iv) बहुराष्ट्रीय मायक्रोफायनान्स कॉर्पोरेशन्स
- इ) ..... मायक्रोफायनान्स मॉडेलमध्ये व्यक्तींचे गट, विशेषतः महिला, त्यांची बचत एकत्र करणे आणि सभासदांना परस्पर आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे समाविष्ट आहे ?
- i) ग्रामीण मॉडेल
  - ii) सहकारी मॉडेल
  - iii) नाबार्ड मॉडेल
  - iv) स्वयं-मदत गट (SHG) मॉडेल

प्र.2) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय? ग्रामीण उद्योजकतेतील आव्हाने आणि समस्या स्पष्ट करा. [10]

किंवा

ग्रामीण उद्योजकतेला नाबार्ड सारख्या संस्थात्मक सहाय्याचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.3) मायक्रोफायनान्स म्हणजे काय? मायक्रोफायनान्सचे प्रकार आणि मायक्रोरेमिटन्स स्पष्ट करा. [10]

किंवा

स्वयंसहाय्यता गटांच्या शिक्षण आणि निर्मितीमध्ये स्वयंसेवी संस्थांची महत्त्वाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) ग्रामीण कारागीर
- ब) ग्रामीण तंत्रज्ञान
- क) बँका आणि बाजारपेठांशी संबंध
- ड) सूक्ष्म - सिक्युरिटायझेशन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4543

[Total No. of Pages : 4

[6319]-214

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

IC 564 MJ : International Co-Operative Movement

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions. (Any 6)

[6]

- a) _____ is the birth palce of the Co-operative movement in the world.
  - i) USSR
  - ii) England
  - iii) Israel
  - iv) France
- b) In _____ each works for all and all work for each.
  - i) Socialism
  - ii) Capitalism
  - iii) Co-Operation
  - iv) Trade Unionism
- c) Great Britian is the homeland of _____.
  - i) Rural Credit Co-Operatives
  - ii) Urban Co-Operatives
  - iii) Diary Co-Operatives
  - iv) Co-Operative Store Movement
- d) _____ was a pioneer leader of Indian Cooperative Movement.
  - i) D.R. Gadgil
  - ii) Vaikunthbhai Mehta
  - iii) Sardar Patel
  - iv) Dr. Vergis Kurien
- e) ICA refers to _____.
  - i) International Co-Operative Alliance
  - ii) Indian Co-Operative Association
  - iii) Indonesian Co-Operative Association
  - iv) International Control of Alliances
- f) _____ has been called the 'Father of English Socialism'.
  - i) Sir Frederick Nicholson
  - ii) Dr. William King
  - iii) France Charles Fourier
  - iv) Robert Owen

P.T.O.

- g) _____ is called Sahakarmaharshi
- i) Dr. Vittalrao Vikhe Patil   ii) Shri. Vasantdada Patil
  - iii) Shri. Rajarambapu Patil   iv) Shri. Bhausahab Thorat
- h) IFFCO is headquartered in _____.
- i) Mumbai   ii) Bangalore
  - iii) New Delhi   iv) Pune

Q2) What is 'Cooperative Movement'? Explain the origins of Co-Operative Movement in the World. **[18]**

Q3) Explain the role of International Organizations in the Development of Co-Operative Movement. **[18]**

Q4) State and Explain two notable leaders from the state level and their Contributions to the Co-Operative movement. **[18]**

Q5) Explain the role of Co-Operative Movement in the Development of Indian Economy. **[18]**

Q6) Write Short Notes. (any two) **[10]**

- a) Role of Dr. William King in Co-Operative Movement
- b) IFFCO
- c) Principles of International Co-Operative Alliance (ICA)
- d) Dr. Verghese Kurien's Co-Operative Model

Total No. of Questions : 6]

PC4543

[6319]-214

M.Com. (Part - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

IC 564 MJ : International Co-Operative Movement

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) ..... जगातील सहकार चळवळीचे जन्मस्थान मानले जाते.
- i) यु.एस.एस.आर
  - ii) इंग्लंड
  - iii) इस्त्राईल
  - iv) फ्रान्स
- ब) ..... मध्ये प्रत्येक काम सर्वांसाठी आणि सर्व काम प्रत्येकासाठी.
- i) समाजवाद
  - ii) भांडवलशाही
  - iii) सहकार
  - iv) श्रमिक संघवाद
- क) ग्रेट ब्रिटन ही ..... ची जन्मभूमी आहे.
- i) ग्रामीण पतसहकार
  - ii) शहरी सहकार
  - iii) डेअरी सहकार
  - iv) सहकारी भांडार चळवळ
- ड) ..... भारतीय सहकारी चळवळीचे जनक नेते म्हटले जाते.
- i) डी.आर. गाडगीळ
  - ii) वैकुंठभाई मेहता
  - iii) सरदार पटेल
  - iv) डॉ. वर्गीस कुरियन
- इ) आय. सी. ए 'ICA' म्हणजे .....
- i) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी
  - ii) भारतीय सहकारी संघ
  - iii) इंडोनेशिय सहकारी संघ
  - iv) आंतरराष्ट्रीय नियंत्रण आघाडी
- फ) ..... यांना 'इंग्रजी समाजवादाचे जनक' म्हटले जाते.
- i) सर फ्रेडरिक निकोलसन
  - ii) डॉ. विल्यम किंग
  - iii) फ्रान्स चार्ल्स फोरियर
  - iv) रॉबर्ट ओवेन

य) ..... यांना सहकारमहर्षी असे म्हटले जाते.

i) डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील

ii) श्री. वसंतदादा पाटील

iii) श्री. राजारामबापू पाटील

iv) श्री. भाऊसाहेब थोरात

र) आय.एफ.एफ.सी.ओ. 'IFFCO' चे मुख्यालय ..... येथे आहे.

i) मुंबई

ii) बंगलोर

iii) नवी दिल्ली

iv) पुणे

प्र.2) 'सहकारी चळवळ' म्हणजे काय? जगातील सहकारी चळवळीचा उगम स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) सहकारी चळवळीच्या विकासात आंतरराष्ट्रीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) राज्य स्तरावरील दोन उल्लेखनीय नेत्यांचे सहकारी चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासात सहकारी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) डॉ. विल्यम किंग यांची सहकारी चळवळीतील भूमिका सांगा.

ब) आय.एफ.एफ.सी.ओ. (IFFCO)

क) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (ICA) ची तत्वे सांगा.

ड) डॉ. वर्गीस कुरियन यांचे सहकार मॉडेल स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4544

[Total No. of Pages : 4

[6319]-215

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BP 565 MJ : Modern Business Practices

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice questions.

[6]

- a) Modern business is _____ oriented.
  - i) Technology
  - ii) Goal
  - iii) Profit
  - iv) Cultural
- b) Modern businesses encourage their staff to think like _____.
  - i) Entrepreneurs
  - ii) Buyers
  - iii) Sellers
  - iv) Shareholders
- c) Innovations are a must to survive in _____.
  - i) Business
  - ii) Employment
  - iii) Society
  - iv) Economy
- d) Exchange or transfer of goods & services using online technologies is known as _____.
  - i) Digital Business
  - ii) E-Business
  - iii) E-Commerce
  - iv) E-Advertisement
- e) _____ is a person, who discovers the business opportunity.
  - i) Shareholder
  - ii) Promoter
  - iii) Director
  - iv) Secretary
- f) Environment analysis provides inputs for strategies in _____ making.
  - i) Decision
  - ii) Mission
  - iii) Vision
  - iv) Role

P.T.O.

Q2) What is 'Modern Business'? Explain the structure and nature of 'Modern Business'. **[18]**

Q3) Explain the significance of technological advancements and overcoming challenges related to technology in business. **[18]**

Q4) Explain the importance of effective strategies in modern business and competitive strategies for modern business. **[18]**

Q5) Explain the importance of promoting equality in business practices and various advantages of diverse and inclusive workplaces. **[18]**

Q6) Write a short notes on (any 2 out of 4) **[10]**

- a) Evolution of Business
- b) Role of technology in business growth and efficiency
- c) Digital transformation and E-Commerce strategies
- d) Strategies for creating an inclusive culture

Total No. of Questions : 6]

PC4544

[6319]-215

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

BP 565 MJ : Modern Business Practices

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) आधुनिक व्यवसाय हा ..... अभिमुख आहे.
i) तंत्रज्ञान	ii) ध्येय
iii) नफा	iv) सांस्कृतिक
- ब) आधुनिक व्यवसाय त्यांच्या कर्मचाऱ्यांना ..... पद्धतीचे विचार करण्यास प्रोत्साहित करतात.
i) उद्योजक	ii) खरेदीदार
iii) विक्रेते	iv) भागधारक
- क) ..... टिकून राहण्यासाठी नाविन्यता आवश्यक आहे.
i) व्यवसाय	ii) रोजगार
iii) समाज	iv) अर्थव्यवस्था
- ड) ऑनलाइन तंत्रज्ञान वापरून वस्तू आणि सेवांची देवाणघेवाण किंवा हस्तांतरण हे ..... म्हणून ओळखले जाते.
i) डिजिटल व्यवसाय	ii) ई-व्यवसाय
iii) ई-कॉमर्स	iv) ई-जाहिरात
- इ) ..... ही एक अशी व्यक्ती आहे, जी व्यवसायाची संधी शोधते.
i) भागधारक	ii) प्रवर्तक
iii) संचालक	iv) चिटणीस
- फ) पर्यावरण विश्लेषण हे ..... प्रक्रिया व व्युत्पन्नानेसाठी इनपुट प्रदान करते.
i) निर्णय	ii) मिशन
iii) ध्येय	iv) भूमिका

प्र.2) 'आधुनिक व्यवसाय' म्हणजे काय? आधुनिक व्यवसायाची रचना आणि स्वरूप हे घटक स्पष्ट करा.[18]

प्र.3) तंत्रज्ञानातील प्रगतीचे महत्त्व आणि व्यवसायातील तंत्रज्ञानाशी संबंधित आव्हानांवर मात करणे हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) आधुनिक व्यवसायातील प्रभावी धोरणांचे महत्त्व आणि आधुनिक व्यवसायासाठी स्पर्धात्मक धोरण हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) व्यवसाय पद्धतींमध्ये समानतेला प्रोत्साहन देण्याचे महत्त्व आणि कार्यस्थळी विविधता आणि सर्वसमावेशकता असण्याचे विविध फायदे हे घटक स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) व्यवसायाची उत्क्रांती
- ब) व्यवसाय वाढ आणि कार्यक्षमतेत तंत्रज्ञानाची भूमिका
- क) डिजिटल परिवर्तन आणि ई-कॉमर्स धोरणे
- ड) सर्वसमावेशक संस्कृती निर्माण करण्यासाठी धोरणे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4545

[Total No. of Pages : 4

[6319]-216

First Year M.Com.

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BL 566 MJ : Business Laws and Ethics

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) Corporate governance is a form of _____.
  - i) External Regulation
  - ii) Self-Regulation
  - iii) Government Control
  - iv) Charitable Action
- b) CSR and Corporate governance represent a _____ between, business and society.
  - i) Social Climate
  - ii) Special Contract
  - iii) Social Contract
  - iv) Both (ii) & (iii)
- c) _____ may be defined as managerial function to regulate the conduct of the employees from top to bottom.
  - i) Ethics committee
  - ii) Ethics management
  - iii) Corporate Committee
  - iv) Business Ethics
- d) Ethos is derived from _____ word.
  - i) Greek
  - ii) Roman
  - iii) French
  - iv) Latin
- e) There are _____ categories of work ethos.
  - i) One
  - ii) Three
  - iii) Four
  - iv) Two

P.T.O.

Q2) Define 'Corporate Governance'. What are the objectives of Corporate Governance? **[10]**

Q3) What do you mean by 'Business Ethics'? State the Nature of Ethics. **[10]**

Q4) Write Short Notes on. (Any 2) **[10]**

- a) Evolution of Corporate Governance
- b) Sources of Ethics
- c) Importance of Corporate Governance
- d) Concept of Corporate Ethics

Total No. of Questions : 4]

PC4545

[6319]-216

First Year M.Com.

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BL 566 MJ : Business Laws and Ethics

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 35]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 3) मूळ संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स हा ..... चा एक प्रकार आहे.
- i) बाह्य नियमन
  - ii) स्वयं-नियमन
  - iii) सरकारी नियंत्रण
  - iv) धर्मादाय कृती
- ब) सी. एस. आर. आणि कॉर्पोरेट गव्हर्नन्स, व्यवसाय आणि समाज यांच्यातील ..... चे प्रतिनिधित्व करतात.
- i) सामाजिक वातावरण
  - ii) विशेष करार
  - iii) सामाजिक करार
  - iv) दोन्ही (ii) आणि (iii)
- क) वरपासून खालपर्यंत कर्मचाऱ्यांच्या वर्तनाचे नियमन करण्यासाठी ..... हे व्यवस्थापकीय कार्य म्हणून परिभाषित केले जाऊ शकते.
- i) आचार समिती
  - ii) नैतिक व्यवस्थापन
  - iii) कॉर्पोरेट समिती
  - iv) व्यवसाय नैतिकता
- ड) इथॉस हा शब्द ..... शब्दापासून आला आहे.
- i) ग्रीक
  - ii) रोमन
  - iii) फ्रेंच
  - iv) लॅटिन
- इ) कामाच्या नैतिकतेच्या ..... श्रेणी आहेत.
- i) एक
  - ii) तीन
  - iii) चार
  - iv) दोन

प्र.2) 'कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची' व्याख्या करा. कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची उद्दिष्टे काय आहेत? [10]

प्र.3) 'व्यवसाय नैतिकता' म्हणजे काय? नैतिकतेचे स्वरूप सांगा. [10]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सची उत्क्रांती
- ब) नैतिकतेचे स्रोत
- क) कॉर्पोरेट गव्हर्नन्सचे महत्त्व
- ड) कॉर्पोरेट नैतिकतेची संकल्पना

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4546

[Total No. of Pages : 4

[6319]-217

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BA 567 MJ : Business Environment and Analysis

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions:

[6]

- a) An investment made by Multinational companies is called _____.
  - i) Foreign Investment
  - ii) Deficit Accounting
  - iii) Mutual Fund
  - iv) Corporate Fund
- b) The term business environment refers to _____ factors which impact functioning of a firm.
  - i) External factors
  - ii) Management related factors
  - iii) Internal factors
  - iv) Internal and External factors
- c) Study of human population is called as _____ environment.
  - i) Political
  - ii) Social
  - iii) Demographic
  - iv) Economic
- d) Big Bazaar was founded by _____.
  - i) Krishna Biyani
  - ii) Kishore Biyani
  - iii) Kumar Biyani
  - iv) Kamal Biyani
- e) _____ are also known as Rural industries or Traditional industries.
  - i) Food industry
  - ii) Cottage industry
  - iii) Agricultural industry
  - iv) Manufacturing industry
- f) _____ are not categorized under Macro Environment.
  - i) Employees
  - ii) Suppliers
  - iii) Government
  - iv) Competitor

P.T.O.

Q2) What is Private Sector'? Explain in detail growth of industries in Private Sector in India. **[18]**

Q3) What is 'Business Environment? Explain the Role and Importance 'Business Environment. **[18]**

Q4) What is 'Macro Business Environment'? Explain in detail various factors of Macro Business Environment. **[18]**

Q5) Describe the Biography of Chordia the owner of Praveen Foods Pvt Ltd.**[18]**

Q6) Write Short Notes. (Any 2) **[10]**

- a) Multinational Companies
- b) Strategic Management
- c) Classification of Macro Environment
- d) Biography of Bhavarlal Jain

Total No. of Questions : 6]

PC4546

[6319]-217

M.Com. (Part - I)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

BA 567 MJ : Business Environment and Analysis

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.1) बहुविकल्पीय प्रश्न.

[6]

- अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांनी केलेल्या गुंतवणुकीला ..... म्हणतात.
- i) परकीय गुंतवणुक
  - ii) तुट खाते
  - iii) परस्पर निधी
  - iv) कंपनी निधी
- ब) व्यावसायिक पर्यावरण हा शब्द व्यवसायाच्या कामकाजावर परिणाम करणाऱ्या ..... घटकांना सूचित करतो.
- i) बाह्य
  - ii) व्यवस्थापन संबंधित
  - iii) अंतर्गत
  - iv) अंतर्गत आणि बाह्य
- क) मानवी लोकसंख्येच्या अभ्यासाला ..... पर्यावरण असे म्हणतात.
- i) राजकीय
  - ii) सामाजिक
  - iii) लोकसंख्या
  - iv) आर्थिक
- ड) बिग बझारची स्थापना ..... यांनी केली.
- i) कृष्णा बियाणी
  - ii) किशोर बियाणी
  - iii) कुमार बियाणी
  - iv) कमल बियाणी
- इ) ..... हे ग्रामीण उद्योग किंवा पारंपारिक उद्योग म्हणूनही ओळखले जातात.
- i) अन्न उद्योग
  - ii) कुटीर उद्योग
  - iii) कृषी उद्योग
  - iv) उत्पादन उद्योग
- फ) ..... हे समग्र पर्यावरण अंतर्गत वर्गीकृत केलेले नाहीत.
- i) कर्मचारी
  - ii) पुरवठादार
  - iii) सरकारी
  - iv) स्पर्धक

प्र.2) 'खाजगी क्षेत्र' म्हणजे काय? भारतातील खाजगी क्षेत्रातील उद्योगांच्या वाढ सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) 'व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? व्यवसाय पर्यावरणाची भूमिका आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) 'समग्र व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? समग्र व्यवसाय पर्यावरणातील विविध घटकांचे सविस्तर वर्णन करा. [18]

प्र.5) प्रवीण फूड्स प्रा. लि. या कंपनीचे मालक चोरडिया यांच्या चरित्राचे वर्णन करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्या

ब) व्युहरचनात्मक व्यवस्थापन

क) समग्र पर्यावरणाचे वर्गीकरण

ड) भवरलाल जैन यांचे चरित्र

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4547

[Total No. of Pages : 4

[6319]-218

M.Com. (Part - I)

BV568MJ : BUSINESS ETHICS & PROFESSIONAL VALUES

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) Ethics Values A code of conduct provides a framework for guiding the _____ behavior of individuals in an organization.
  - i) Ethical
  - ii) Legal
  - iii) Beneficial
  - iv) Cultural
- b) Corporate ethics focus on promoting _____ behavior within an organization.
  - i) Unethical
  - ii) Ethical
  - iii) Legal
  - iv) Beneficial
- c) Corporate governance is essential to ensure transparency, accountability and long-term _____.
  - i) Monopoly
  - ii) Dictatorship
  - iii) Profit
  - iv) sustainability
- d) Indian ethical practices in Human Resource Management emphasize fair treatment, diversity and _____ development.
  - i) Profitability
  - ii) Innovation
  - iii) Competitive
  - iv) Employees
- e) _____ is the responsible use of resources to ensure environmental sustainability.
  - i) Conservation
  - ii) Exploitation
  - iii) Carelessness
  - iv) Depression
- f) _____ is the moral responsibility of a business to make a positive contribution to society.
  - i) Corporate Social Responsibility
  - ii) Maximizing profits
  - iii) Exploitation
  - iv) Unethical conduct

P.T.O.

Q2) What is the professional value? Explain the scope and significance in professional values. **[18]**

Q3) What are the role of Business Ethics and Professional Values in a developing civilized society? **[18]**

Q4) Explain Indian Ethical Practices in Finance and Marketing. **[18]**

Q5) What is Ethics in environment? Explain in detail Aspects & Causes of Environmental Crisis. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any Two) **[10]**

- a) Corporate Ethics
- b) Vedic Management
- c) Ethics at Workplace
- d) Sustainable Development

Total No. of Questions : 6]

PC4547

[6319]-218

M.Com. (Part - I)

BV568MJ : BUSINESS ETHICS & PROFESSIONAL VALUES

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजव्या बाजूचे आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुविकल्पीय प्रश्न.

[6]

- अ) नीतिमूल्ये आचारसंहिता संस्थेतील व्यक्तींच्या नैतिक वर्तनाचे मार्गदर्शन करण्यासाठी एक चौकट प्रदान करते.
i) नैतिक	ii) कायदेशीर
iii) फायदेशीर	iv) सांस्कृतिक
- ब) कॉर्पोरेट नीतिमूल्ये संस्थेतील ..... वर्तनाचा प्रचार करण्यावर लक्ष केंद्रित करतात.
i) अनैतिक	ii) नैतिक
iii) कायदेशीर	iv) फायदेशीर
- क) पारदर्शकता, उत्तरदायित्व आणि दीर्घकालीन ..... सुनिश्चित करण्यासाठी व्यावसायिक प्रशासन आवश्यक आहे.
i) मत्केदारी	ii) हुकूमशाही
iii) नफा	iv) शाश्वतता
- ड) मानव संसाधन व्यवस्थापनातील भारतीय नैतिक पद्धती न्याय्य वागणूक, विविधता आणि ..... विकासावर भर देतात.
i) फायदेशीरपणा	ii) नाविन्यपूर्ण
iii) स्पर्धात्मक	iv) कर्मचारी
- इ) ..... हा पर्यावरणीय शाश्वतता सुनिश्चित करण्यासाठी संसाधनाचा जबाबदार वापर आहे.
i) संवर्धन	ii) शोषण
iii) निष्काळजीपणा	iv) उदासीनता
- फ) समाजासाठी सकारात्मक योगदान देण्याची व्यवसायाची नैतिक जबाबदारी ..... आहे.
i) व्यावसायिक सामाजिक जबाबदारी	ii) नफा वाढवणे
iii) शोषण	iv) अनैतिक आचरण

प्र.2) व्यावहारिक मूल्ये म्हणजे काय ? व्यावहारिक मूल्याची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) सुसंस्कृत समाजाच्या विकासात व्यावसायिक नीतिमूल्ये आणि व्यावहारिक मूल्यांची भूमिका काय आहे ? [18]

प्र.4) वित्त पुरवठ्यातील आणि विपणनातील भारतीय नैतिक कार्यपद्धती स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) पर्यावरणातील नैतिकता म्हणजे काय ? पर्यावरणीय संकटाचे पैलू आणि कारणे तपशीलवार स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) व्यावसायिक नीतिमूल्ये
- ब) वैदिक व्यवस्थापन
- क) कामाच्या ठिकाणी नैतिकता
- ड) शाश्वत विकास

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC4548

[Total No. of Pages : 4

[6319]-219

M.Com. (Part - I)

CS 569 MJ : CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 5 are compulsory.*
- 2) *Answer any 2 questions from Q. No. 2 to Q. No. 4.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions:

[5]

- a) _____ stakeholder group is typically involved in providing feedback and input during the implementation of CSR activities.
  - i) Shareholders only
  - ii) Customers only
  - iii) Employees, Customer, Community, and Regulators
- b) _____ document requires companies to disclose details of their CSR activities and expenditure, including penalties for non-compliance.
  - i) Income Statement
  - ii) Auditors report
  - iii) Board Report
- c) _____ is a true statement about CSR in INDIA.
  - i) CSR is mandatory for companies with a minimum net worth of Rs. 500 crores
  - ii) CSR includes initiatives in education and healthcare
  - iii) Both (i) & (ii)
- d) As per Carroll's model the 4 levels of CSR are _____.
  - i) Physical, economic, social and legal
  - ii) Philanthropic, economic, legal and ethical
  - iii) Philanthropic, economic, Social and ethical
- e) _____ is / are a part of CSR to consumers.
  - i) Supply goods at reasonable prices
  - ii) Provide opportunity for being heard and redress genuine grievances
  - iii) Both (i) & (ii)

P.T.O.

Q2) What is CSR Assessment? Explain the need to conduct CSR Assessment. Explain the steps involved in carrying out CSR Assessment. **[10]**

Q3) Discuss the moral and ethical arguments supporting Corporate Social Responsibility, including the moral obligation of businesses to contribute positively to society and the environment. **[10]**

Q4) Define Corporate Social Responsibility. Explain the concept of Corporate Social Responsibility (CSR) and its significance in modern business practices. **[10]**

Q5) Write Short Notes on. (Any Two) **[10]**

- a) CSR Policy and governance
- b) CSR towards stakeholders
- c) Monitoring CSR Program
- d) Triple Bottom Line Theory CSR

Total No. of Questions : 5]

PC4548

[6319]-219

M.Com. (Part - I)

CS 569 MJ : CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 5 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 4 यापैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) ..... हितधारक गट सामान्यतः CSR क्रियाकलापांच्या अंमलबजावणीदरम्यान अभिप्राय आणि माहिती प्रदान करण्यात सहभागी असतो.
- i) फक्त भाग धारक
  - ii) फक्त ग्राहक
  - iii) कर्मचारी, ग्राहक, समुदाय आणि नियामक
- ब) ..... दस्तऐवजासाठी कंपन्यांनी त्यांच्या CSR क्रियाकलाप आणि खर्चाचे तपशील उघड करणे आवश्यक आहे, ज्यामध्ये पालन न केल्याबद्दल दंड समाविष्ट आहे.
- i) उत्पन्न विवरण
  - ii) लेखापरीक्षकांचा अहवाल
  - iii) मंडळाचा अहवाल
- क) खालील पैकी कोणते विधान भारतातील CSR बदल बरोबर आहे?
- i) सीएसआर 500 कोटी रुपयांच्या किमान निव्वळ मूल्य असलेल्या कंपन्यांसाठी बंधनकारक आहे
  - ii) सीएसआरमध्ये शिक्षण आणि आरोग्य सेवांमध्ये उपक्रम समाविष्ट आहेत
  - iii) (i) आणि (ii) दोन्ही
- ड) “कॅरोलच्या मॉडेलनुसार CSR च्या 4 पातळी ..... आहेत.
- i) शारीरिक, आर्थिक, सामाजिक आणि कायदेशीर
  - ii) परोपकारी, आर्थिक, कायदेशीर आणि नैतिक
  - iii) परोपकारी, आर्थिक, सामाजिक आणि नैतिक”
- इ) ..... ग्राहकांसाठी सीएसआरचा एक भाग आहे.
- i) वाजवी दरात वस्तू पुरवणे
  - ii) ऐकले जाण्याची आणि खऱ्या तक्रारींचे निवारण करण्याची संधी देणे
  - iii) (i) आणि (ii) दोन्ही

प्र.2) सीएसआर मूल्यांकन म्हणजे काय? CSR मूल्यांकन करण्याची गरज स्पष्ट करा. CSR मूल्यांकन करण्याच्या प्रक्रियेत कोणत्या पायऱ्या समाविष्ट आहेत. [10]

प्र.3) समाज आणि पर्यावरणासाठी सकारात्मक योगदान देण्याच्या व्यवसायाच्या नैतिक दायित्वासह व्यावसायिक सामाजिक जबाबदारीचे समर्थन करणाऱ्या नैतिक आणि नीतीपूर्ण युक्तिवादावर चर्चा करा. [10]

प्र.4) व्यावसायिक सामाजिक जबाबदारी परिभाषित करा. व्यावसायिक सामाजिक जबाबदारी ची संकल्पना आणि आधुनिक व्यवसाय पद्धतीमध्ये तिचे महत्त्व स्पष्ट करा. [10]

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सीएसआर धोरण आणि प्रशासन
- ब) हितधारकांप्रती सीएसआर
- क) सीएसआर कार्यक्रमाचे निरीक्षण
- ड) CSR चा त्रैगुणिक सिद्धांत

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4549

[Total No. of Pages : 4

[6319]-220

M.Com. (Part - I)

**KM 570 MJ : ELEMENTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full Marks.*

Q1) Multiple choice questions.

[6]

- a) _____ Strategic option should be used to bring people together to share knowledge from dispersed part of organisation.
  - i) Competitive intelligence
  - ii) Communities practice
  - iii) Storytelling
  - iv) E learning
- b) _____ is not a characteristic of an effective system of presenting knowledge.
  - i) Accessibility
  - ii) Complexity
  - iii) Clarity
  - iv) Relevance
- c) _____ is the stored learning from an organization's history that can be used for decision-making and other purposes.
  - i) Organizationl learning
  - ii) Knowledge warehouse
  - iii) Best practices
  - iv) Organizational memory
- d) _____ Cross-functional area is most concerned with leveraging customer insights and market intelligence.
  - i) Finance
  - ii) E-commerce
  - iii) Marketing
  - iv) Total Quality Management (TQM)
- e) In terms of knowledge acquisition, the Balanced Scorecard method focuses primarily on _____.
  - i) Financial performance
  - ii) Customer satisfaction
  - iii) Internal process
  - iv) Learning and growth
- f) _____ method of knowledge audit focuses on comparing performance against industry standards.
  - i) Benchmarking
  - ii) Balance Scorecard
  - iii) SWOT Analysis
  - iv) None of the above

P.T.O.

Q2) Explain the difference between Data, Information and Knowledge. **[18]**

Q3) What is the meant by 'Leader'? Explain the role of leader in Knowledge Management. Discuss in detail about the Knowledge Management Matrix.**[18]**

Q4) Explain the relationship between Human Resource and Knowledge Management. **[18]**

Q5) What is the mean by 'Knowledge Strategy'? Explain the process of Knowledge Strategic creation and Explain with example how Knowledge Strategy has been created. **[18]**

Q6) Write Short Notes on. (Any Two) **[10]**

- a) Organizational Learning
- b) Measurement of Knowledge
- c) Knowledge engineering for IT based services
- d) Knowledge Audit

Total No. of Questions : 6]

PC4549

[6319]-220

M.Com. (Part - I)

KM 570 MJ : ELEMENTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडे दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) संघटनेच्या विविध विभागातून ज्ञानाची देवाणघेवाण करण्यासाठी पुढील पैकी ..... व्युत्क्रांतीच्या आधारे संघटनेच्या लोकांना एकत्र आणले जाते.
- i) स्पर्धात्मक बुद्धिमत्ता
  - ii) सामायिक ज्ञान
  - iii) कथाकथन
  - iv) ई-लर्निंग
- ब) ..... ज्ञान सादर करण्याच्या प्रभावी प्रणालीचे वैशिष्ट्य नाही.
- i) प्रवेशयोग्यता
  - ii) गुंतागुंत
  - iii) स्पष्टता
  - iv) प्रासंगिकता
- क) ..... हे संस्थेच्या इतिहासातील संग्रहित शिक्षण आहे जे निर्णय घेण्याकरिता आणि इतर हेतूसाठी वापरले जाऊ शकते.
- i) संस्थात्मक शिक्षण
  - ii) ज्ञानाचे कोठार
  - iii) सर्वोत्तम पद्धती
  - iv) संस्थात्मक स्मृती
- ड) ..... क्रॉस-फंक्शनल क्षेत्र ग्राहकांच्या अंतर्दृष्टी आणि मार्केट इंटेलिजन्सचा फायदा घेण्याशी संबंधित आहे.
- i) वित्त
  - ii) ई-कॉमर्स
  - iii) विपणन
  - iv) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)
- इ) ज्ञान अंकेक्षनाच्या संदर्भात, बॅलन्स स्कोअरकार्ड पद्धत प्रामुख्याने ..... वर लक्ष केंद्रित करते.
- i) आर्थिक कामगिरी
  - ii) ग्राहकांचे समाधान
  - iii) अंतर्गत प्रक्रिया
  - iv) शिकणे आणि वाढ
- फ) ज्ञान लेखापरीक्षाच्या ..... पद्धतीमध्ये उद्योगातील नेत्यांच्या संघटनात्मक पद्धतींची तुलना करणे समाविष्ट आहे.
- i) बॅचमार्किंग पद्धत
  - ii) शिल्लक स्कोअरकार्ड पद्धत
  - iii) SWOT विश्लेषण
  - iv) डेल्फी पद्धत

प्र.2) डेटा, माहिती आणि ज्ञान यातील फरक स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) 'नेता' म्हणजे काय? ज्ञान व्यवस्थापनातील नेत्याची भूमिका स्पष्ट करा. नॉलेज मॅनेजमेंट ज्ञान व्यवस्थापनातील मॅट्रिक्सबद्दल तपशीलवार चर्चा करा. [18]

प्र.4) मानव संसाधन आणि ज्ञान व्यवस्थापन यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) 'ज्ञानव्यूहरचना' म्हणजे काय? ज्ञानव्यूहरचना निर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा आणि ज्ञान व्यूहरचना कशी तयार केली जाते ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) संघटनात्मक शिक्षण
- ब) ज्ञानाचे मोजमाप
- क) IT आधारित सेवांसाठी ज्ञान अभियांत्रिकीकरण
- ड) ज्ञान अंकेक्षण

SEAT No. :

PC-4550

[Total No. of Pages : 4

[6319]-221

M.Com. (Part - I)

ADVANCE BANKING & FINANCE

LP 571 MJ : Banking Law & Practices

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q. 1 and Q. 6 are compulsory
- 2) Attempt any Three Questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill up the blanks with appropriate answers.

[6]

- i) The Prevention of Money Laundering Act 2002, come into force on _____.
  - a) 01 April 2002
  - b) 01 March 2003
  - c) 01 July 2005
  - d) 23 April 2004
- ii) Section 17 of The Prevention of Money Laundering Act 2002 provides _____
  - a) Search and seizure
  - b) Retention of property
  - c) Appeal to Appellate Tribunal
  - d) Appeal to High Court
- iii) The Foreign Exchange and Management Act (FEMA) of 1999 is legislation enacted by _____ country.
  - a) United States
  - b) United Kingdom
  - c) India
  - d) China
- iv) The term NPA in the banking sector refers to the assets of _____.
  - a) Good
  - b) Bad
  - c) Performing
  - d) Non-Performing
- v) The Banking Codes and Standards Board of India is an independent body sponsored by _____.
  - a) Reserve Bank of India (RBI)
  - b) Indian Banks Association (IBA)
  - c) Securities and Exchange Board of India (SEBI)
  - d) Ministry of Finance

P.T.O.

vi) _____ technology enables customers to perform banking transactions using their smartphones.

a) Virtual Reality (VR)	b) Augmented Reality (AR)
c) Mobile Banking	d) Quantum Computing

Q2) What is Money Laundering? Discuss the provision relating to Preliminary as per the Prevention of Money Laundering Act, 2002 (Sections 1 and 2). **[18]**

Q3) Define the concept of “Authorized Person”. Explain the various provisions under Section 10 to 12 as per the Foreign Exchange Management Act, 1999. **[18]**

Q4) Explain the various types of risk while managing the assets & liabilities. Explain the guidelines of RBI for assets and liabilities management. **[18]**

Q5) Define ‘Merger of Banking’. Explain the Recent cases of mergers and acquisition in Indian Banking sector. Explain the impact of mergers on public sector banks. **[18]**

Q6) Write a short note (Any 2) **[10]**

- a) The Prevention of Money Laundering (Amendment) Act, 2012
- b) New rules related to use of International Credit Cards
- c) Non-Performing Assets
- d) The Banking Codes and Standards Board of India

PC-4550

ADVANCE BANKING & FINANCE
LP 571 MJ : Banking Law & Practices
(2023 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [6]

- i) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक अधिनियम 2002, ... या तारखेपासून अंमलात आला.
- अ) 01 एप्रिल 2002   ब) 01 मार्च 2003
- क) 01 जुलै 2005   ड) 23 एप्रिल 2004
- ii) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक अधिनियम, 2002 चे कलम 17 ..... प्रदान करते.
- अ) शोध आणि जमीन   ब) मालमत्ता राखून ठेवणे
- क) अपील न्यायाधिकरणाकडे अपील   ड) उच्च न्यायालयात अपील
- iii) 1999 चा परकीय चलन व्यवस्थापन अधिनियम हा ..... या देशाद्वारे लागू करण्यात आलेला कायदा आहे.
- अ) युनायटेड स्टेट्स   ब) युनायटेड किंग्डम
- क) भारत   ड) चीन
- iv) बँकिंग क्षेत्रातील एनपीए (NPA) हा शब्द ..... मालमत्तेशी संबंधित आहे.
- अ) चांगल्या   ब) वाईट
- क) उत्पादक   ड) अनुत्पादक

v) भारतीय बँकिंग संहिता आणि मानक मंडळ ही एक स्वायत्त संस्था असून ..... द्वारे प्रायोजित केली जाते.

अ) भारतीय रिझर्व बँक

ब) भारतीय बँक संघ

क) भारतीय प्रतिभूती आणि विनियम मंडळ

ड) वित्त मंत्रालय

vi) ..... तंत्रज्ञान ग्राहकांना त्यांच्या स्मार्टफोनचा वापर करून बँकिंग व्यवहार करण्यास सक्षम करते.

अ) आभासी वास्तव (VR)

ब) संवर्धित वास्तविकता (AR)

क) मोबाईल बँकिंग

ड) क्वांटम कम्प्युटिंग

प्रश्न 2) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण म्हणजे काय? अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक अधिनियम, 2002 च्या कलम 1 व 2 नुसार प्राथमिकते संबंधित तरतुदी स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) “अधिकृत व्यक्ती” ची संकल्पना स्पष्ट करा. परकीय चलन व्यवस्थापन अधिनियम 1999 नुसार कलम 10 ते 12 अंतर्गत विविध तरतुदी स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) मालमत्ता आणि दायित्वे व्यवस्थापित करताना जोखिमीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा आणि मालमत्ता व दायित्वे व्यवस्थापनासाठी आरबीआयची मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) ‘बँकांचे विलीनीकरण’ ची व्याख्या करा. सद्यः कालीन काळातील बँक क्षेत्रातील विलीनीकरण आणि संपादन स्पष्ट करा. सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांवर विलीनीकरणाचा परिणाम स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [10]

अ) अवैध संपत्ती शुद्धीकरण प्रतिबंधक (सुधारणा) अधिनियम, 2012

ब) आंतरराष्ट्रीय क्रेडिट कार्डच्या वापराबाबतचे नवीन नियम

क) अनुत्पादक मालमत्ता

ड) भारतीय बँकिंग संहिता आणि मानक मंडळ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4551

[Total No. of Pages : 4

[6319]-222

M.Com. (Part - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

PS 572 MJ : Banking Products and Services

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks (any five) :

[5]

- i) Huge number of employees is the characteristic of_____
  - a) Modern banking
  - b) Traditional banking
  - c) Commercial banking
  - d) All of the above
- ii) _____ is a disadvantage of traditional banking.
  - a) Physical visit
  - b) Limited working hours
  - c) Savings account
  - d) Loan service
- iii) Currently, all types of banks have started providing _____ facilities.
  - a) Current account
  - b) E-banking
  - c) Savings account
  - d) Loan facility
- iv) Digital banking is not possible without _____.
  - a) Manpower
  - b) Internet and Technology
  - c) Government
  - d) Urbanization
- v) _____ facilities are available in digital banking.
  - a) Mobile banking
  - b) Online Account Opening
  - c) Digital lending
  - d) All of the above
- vi) _____ involves the process of providing traditional banking services through online platforms without physical branches.
  - a) Traditional banking
  - b) Neo-banking
  - c) Co-operative banking
  - d) None of these

P.T.O.

Q2) What is Traditional Banking? Write the disadvantages of traditional banking.[10]

Q3) What is Digital Banking? Write the features of digital banking. [10]

Q4) Write short notes (any two) : [10]

- a) Advantages of Wealth Management
- b) Benefits of Insurance
- c) Technological Development in Payment Systems
- d) Cyber Security

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** रिक्तस्थानांना जागा भरा. (कोणत्याही पाच) [5]
- i) कर्मचाऱ्यांची प्रचंड संख्या हे ..... चे वैशिष्ट्य आहे.
अ) आधुनिक बँकिंग   ब) पारंपारिक बँकिंग
क) व्यापारी बँकिंग   ड) वरील सर्व
- ii) ..... हा पारंपारिक बँकिंगचा तोटा आहे.
अ) प्रत्यक्ष भेट   ब) मर्यादित कामाचे तास
क) बचत खाते   ड) कर्ज सेवा
- iii) सध्या सर्वच प्रकारच्या बँकांनी ..... ही सुविधा उपलब्ध करून देण्यास सुरुवात केली आहे.
अ) चालू खाते   ब) ई-बँकिंग
क) बचत खाते   ड) कर्ज सुविधा
- iv) डिजिटल बँकिंग ..... शिवाय शक्य नाही.
अ) मनुष्यबळ   ब) इंटरनेट आणि तंत्रज्ञान
क) सरकार   ड) शहरीकरण
- v) डिजिटल बँकिंग मध्ये ..... सुविधा उपलब्ध आहेत.
अ) मोबाईल बँकिंग   ब) ऑनलाईन खाते उघडणे
क) डिजिटल कर्ज देणे   ड) वरील सर्व
- vi) प्रत्यक्ष शाखांशिवाय ऑनलाईन प्लॅटफॉर्मद्वारे पारंपारिक बँकिंग सेवा प्रदान करण्याची प्रक्रिया ..... मध्ये समाविष्ट आहे.
अ) पारंपारिक बँकिंग   ब) निओ-बँकिंग
क) सहकारी बँकिंग   ड) यापैकी नाही

प्रश्न 2) पारंपारिक बँकिंग म्हणजे काय? पारंपारिक बँकिंगचे तोटे लिहा. [10]

प्रश्न 3) डिजिटल बँकिंग म्हणजे काय? डिजिटल बँकिंग ची वैशिष्ट्ये लिहा. [10]

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) संपत्ती व्यवस्थापनाचे फायदे
- ब) विम्याचे फायदे
- क) पेमेंट सिस्टीम मधील तांत्रिक विकास
- ड) सायबर सुरक्षा

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC5139

[Total No. of Pages : 4

[6319]-223

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

MP-573-MJ : Monetary Policy

(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from question No.2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) The monetary policy in India is carried out under the authority of the _____
  - i) Reserve Bank of India
  - ii) Bank of India
  - iii) State bank
  - iv) NABARD
- b) The _____ is calculated by considering the inflation variation and the optimal output variation.
  - i) Deficiency monetary policy
  - ii) Efficiency monetary policy
  - iii) Excess monetary policy
  - iv) Decrease in output Policy
- c) What is the minimum number of meeting has to be conducted by Monetary Policy Committee?
  - i) 4
  - ii) 6
  - iii) 2
  - iv) 8
- d) The rate at which banks park surplus funds with the RBI helps to absorb liquidity.
  - i) Repo Rate
  - ii) Bank Rate
  - iii) Cash Reserve Ratio
  - iv) Reverse Repo Rate
- e) The full form of 'SLR' is _____
  - i) Standard Liquidity Ratio
  - ii) Statutory Limited Ratio
  - iii) Statutory Liquidity Ratio
  - iv) Security Liquidity Ratio
- f) _____ monetary policy refers to the actions taken by a central bank to promote economic stability.
  - i) Deficiency policy
  - ii) Efficiency policy
  - iii) Excess policy
  - iv) Stability Policy

P.T.O.

Q2) What do you mean by Modern Monetary Theory? Explain the History of Modern Monetary theory. [18]

Q3) Define the Monetary Policy and explain the Scope and Importance of Monetary Policy. [18]

Q4) Explain the Composition and Functions of Monetary Policy Committee (MPC). [18]

Q5) Explain in details the advantages of Economic with in Developing Countries. [18]

Q6) Write Short notes. (Any two) [10]

- a) Elements of Modern Monetary Theory
- b) Monetary Policy Committee
- c) Contractionary Monetary Policy
- d) Recent policy changes announced by the RBI.

Total No. of Questions : 6]

PC5139

[6319]-223
M.Com. (Part - I)
BANKING & FINANCE
MP-573-MJ : Monetary Policy
(2023 Pattern) (Semester - II) (Credit System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) भारतातील चलनविषयक धोरण ..... च्या अधिकाराखाली चालते.
- i) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
  - ii) बँक ऑफ इंडिया
  - iii) स्टेट बँक
  - iv) नाबार्ड
- ब) ..... चलनवाढीचा फरक आणि इष्टतम आउटपुट फरक विचारात घेऊन गणना केली जाते.
- i) कमतरता मौद्रिक धोरण
  - ii) कार्यक्षमता आर्थिक धोरण
  - iii) जादा चलनविषयक धोरण
  - iv) उत्पादन धोरणात घट
- क) चलनविषयक धोरण समितीने किमान किती बैठक आयोजित करावी?
- i) 4
  - ii) 6
  - iii) 2
  - iv) 8
- ड) बँका ज्या दराने आरबीआयकडे अतिरिक्त निधी ठेवतात त्या दराने तरलता (रोखता) शोषण्यास मदत होते.
- i) रेपो दर
  - ii) बँक दर
  - iii) रोख राखीव प्रमाण
  - iv) रिर्व्ह रेपो रेट
- इ) 'SLR' चे पूर्ण रूप ..... आहे.
- i) मानक तरलता प्रमाण
  - ii) वैधानिक मर्यादित प्रमाण
  - iii) वैधानिक तरलता प्रमाण
  - iv) सुरक्षित तरलता प्रमाण
- फ) ..... आर्थिक स्थैर्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी केंद्रीय बँकने केलेल्या कृतींचा अर्थ चलनविषयक धोरण आहे.
- i) कमतरता धोरण
  - ii) कार्यक्षमता धोरण
  - iii) जादा धोरण
  - iv) स्थिरता धोरण

प्र.2) आधुनिक चलन सिद्धांत म्हणजे काय? आधुनिक चलन सिद्धांताचा इतिहास स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) आर्थिक धोरणाची व्याख्या करा आणि व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) चलनाविषयक धोरण समिती (MPC) ची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) विकसनशील देशांमधील आर्थिक फायद्यांचे तपशीलवार वर्णन करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) आधुनिक मौद्रिक सिद्धांताचे घटक
- ब) चलनविषयक धोरण समिती
- क) आकुंचनात्मक चलनविषयक धोरण
- ड) RBI ने जाहिर केलेले अलीकडील धोरणातील बदल

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4552

[Total No. of Pages : 4

[6319]-224

M.Com. (Part - I)

ADVANCED MARKETING

CR 574 MJ : Public Relations and Corporate
Communications

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q 1 and Q 6 are compulsory.
- 2) Student can attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No.5
- 3) Figure to the right side indicates marks

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- i) Which of the following is not a function of PR Department
  - a) Selling
  - b) Corporate Communication
  - c) Lobbying
- ii) What is meant by micro-blogging?
  - a) Blogs posted by companies
  - b) Blogs with limited individual posts, limited by character count typically
  - c) All of the above
- iii) Corporate communication is _____ in nature
  - a) Simple
  - b) Plain
  - c) Complex
- iv) Information Technology Act was enacted in the year
  - a) 2000
  - b) 2001
  - c) 2002
- v) In which year was the copyright act was enforced
  - a) 1956
  - b) 1957
  - c) 1958
- vi) What is blogging?
  - a) Creating photographic content
  - b) Publishing a video/audio content on web
  - c) All of these

P.T.O.

Q2) What is Corporate Blogging? Explain its characteristics and types. [18]

Q3) What is public relations? Explain role and scope of public relations. [18]

Q4) What is time management skills? Explain deadlines, managing several tasks at once. [18]

Q5) What are computer skills for public relations? Explain new media for public relations. [18]

Q6) Write Short Notes (Any 2 out of 4). [10]

- a) Making a Business Blog
- b) Mass Media Laws
- c) Corporate Communication
- d) Digital Piracy

PC-4552

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

[6]

- i) खालीलपैकी कोणते पीआर विभागाचे कार्य नाही
अ) विक्री
ब) व्यावसायिक संप्रेषण
क) लॉबिंग
- ii) मायक्रो-ब्लॉगिंग म्हणजे काय?
अ) कंपन्यांनी पोस्ट केलेले ब्लॉग
ब) मर्यादित वैयक्तिक पोस्ट असलेले ब्लॉग, सामान्यतः वर्ण संख्येनुसार मर्यादित
क) वरील सर्व
- iii) कॉर्पोरेट कम्युनिकेशन म्हणजे ..... स्वरूपाचे असते
अ) सोपे
ब) साधे
क) गुंतागुंतीचे
- iv) माहिती तंत्रज्ञान कायदा साली लागू करण्यात आला
अ) 2000
ब) 2001
क) 2002

- प्रश्न 2) कॉर्पोरेट ब्लॉगिंग म्हणजे काय? त्याची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3) जनसंपर्क म्हणजे काय? जनसंपर्काची भूमिका आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 4) वेळ व्यवस्थापन कौशल्य म्हणजे काय? एकाच वेळी अनेक कार्ये व्यवस्थापित करणे स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5) जनसंपर्कासाठी संगणक कौशल्ये काय आहेत? जनसंपर्कासाठी नवीन माध्यम समजावून सांगा. [18]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा (चार पैकी दोन) [10]
- अ) व्यवसाय ब्लॉग बनवणे
- ब) मास मीडिया कायदे
- क) कॉर्पोरेट कम्युनिकेशन
- ड) डिजिटल पायरसी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC-4553

[Total No. of Pages : 2

[6319]-225

M.Com. (Part - I)

BR 575 MJ : Branding (Ad. Marketing)

(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is the Branding? Explain the brand planning and brand elements. [10]

Q2) What is Brand Building? Explain the Brand Building strategies. [10]

Q3) Write short notes (Any 3) [15]

- a) Essential Brand Components
- b) Challenges for Branding
- c) Branding in Graphic Design
- d) Growing and Sustaining Brands

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC-4553

[6319]-225

M.Com. (Part - I)

BR 575 MJ : Branding (Ad. Marketing)

(2023 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) चिन्हांकित म्हणजे काय? चिन्हांकन नियोजन आणि चिन्हांकन घटक स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 2) चिन्हांकन बांधणी म्हणजे काय? चिन्हांकन बांधणी व्यूहरचना स्पष्ट करा. [10]

प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) आवश्यक चिन्हांकन घटक
ब) चिन्हांकित साठीची आव्हाने
क) ग्राफिक डिझाइनमध्ये चिन्हांकित
ड) वृद्धिगत आणि शश्वत चिन्हांकन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4554

[Total No. of Pages : 4

[6319]-226
M.Com.
MARKETING
MS576MJ : Service Marketing
(2023 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice. (Any 6) **[6]**

- i) Services marketing is important in today's context because of it _____.
  - a) Generates more GDP
  - b) Generates more customer
  - c) Generates more jobs and GDP
  - d) Generates more jobs
- ii) Customer's satisfaction level is classified as _____.
  - a) Unitmetrics
  - b) Procedural metrics
  - c) Marketing external metrics
  - d) Sampling metrics
- iii) Which of the following is not an example of "tangibilizing" a service product?
  - a) Employee uniforms
  - b) Exterior of the property
  - c) Plant presentation
  - d) All of the above
- iv) Perception of performance-Expectation gives us _____.
  - a) Customer motivation
  - b) Customer service
  - c) Customer satisfaction
  - d) Customer performance

P.T.O.

- v) Service positioning is about _____
  - a) Developing a service
  - b) Developing a perception of the service
  - c) Service quality decisions
  - d) Perceptual mapping
- vi) Determinants of Service quality in service-quality model includes _____
  - a) Reliability and Empathy   b) Responsiveness
  - c) Assurance and Tangibles   d) All of the above
- vii) According to service quality model, willingness of employees to solve problems of customers is classified as _____
  - a) Responsiveness   b) Assurance
  - c) Empathy   d) Reliability

Q2) What do you mean by services? Explain Characteristics of Services. [18]

Q3) What is 'Product Mix'? State levels of product in services and service development strategies. [18]

Q4) What is the Services Communication Strategy? Explain in detail the challenges associated with the development of the services. [18]

Q5) Define the term 'Consumer Service Perception'. Explain the importance and process of consumer service perception management. [18]

Q6) Write Short Notes (Any two) : [10]

- a) Characteristics of Services
- b) Service Delivery Process
- c) Customer Loyalty
- d) Service Quality

PC-4554

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70

ड) ग्राहक सादरीकरण

- 4

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4555

[Total No. of Pages : 4

[6319]-301

M.Com. (Part - II)

BF - 601 MJ : BUSINESS FINANCE

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q.2 to Q.5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice :

[6]

- i) _____ area/areas is/are addressed by business finance.
  - a) Financing
  - b) Investing
  - c) Both a) & b)
- ii) Cash flows are a project's revenue and are indicated by _____.
  - a) Positive numbers
  - b) Negative numbers
  - c) Relative numbers
- iii) _____ of a firm refers to the composition of its long-term funds and its capital structure.
  - a) Capitalization
  - b) Over - Capitalization
  - c) Under - Capitalization
- iv) External sources of finance do not include _____.
  - a) Retained earnings
  - b) Leasing contract
  - c) Overdrafts
- v) Financial assets can also be termed as _____.
  - a) Securities
  - b) Tangible assets
  - c) Intangible assets
- vi) Working capital refers to _____.
  - a) Total assets
  - b) Fixed assets
  - c) Current assets

P.T.O.

Q2) Define the term 'Business Finance'. Explain in detail the Objectives and Importance of Business Finance. **[18]**

Q3) What is 'Capitalization'. Explain the Causes of Over Capitalization and Under Capitalization. **[18]**

Q4) Define the terms 'Equity Shares' and 'Preference Shares'. State the Characteristics and Distinctions between Equity Shares and Preference Shares. **[18]**

Q5) Describe in detail Characteristics, Need and Sources of Short-Term Finance. **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any Two) **[2 × 5 = 10]**

- a) Time value of money
- b) Objectives of financial planning
- c) Dividend Decision
- d) Advantages and disadvantages of working capital

PC-4555

M.Com. (Part - II)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. [6]

- i) व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याद्वारे ..... क्षेत्र/क्षेत्रे संबोधले जाते/जातात.
  - अ) वित्तपुरवठा
  - ब) गुंतवणूक
  - क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही
- ii) रोख प्रवाह हा प्रकल्पाचा महसूल असतो आणि तो ..... द्वारे दर्शविला जातो.
  - अ) सकारात्मक संख्या
  - ब) नकारात्मक संख्या
  - क) सापेक्ष संख्या
- iii) कंपनीचे ..... हे दिर्घकालिन निधी आणि भांडवल रचना यांच्या संयोगाशी संबंधित आहे.
  - अ) भांडवलीकरण
  - ब) अधिक - भांडवलीकरण
  - क) अल्प - भांडवलीकरण
- iv) वित्तपुरवठ्याच्या बाह्य स्रोतांमध्ये ..... समाविष्ट होत नाही.
  - अ) कमाई राखून ठेवणे
  - ब) भाडे करार
  - क) अधिकर्ष
- v) वित्तीय मालमत्तेला ..... असे देखील म्हटले जाऊ शकते.
  - अ) प्रतिभूती
  - ब) दृष्य मालमत्ता
  - क) अदृष्य मालमत्ता
- vi) खेळते भांडवल ..... शी संबंधित आहे.
  - अ) एकूण मालमत्ता
  - ब) स्थिर मालमत्ता
  - क) चालू मालमत्ता

प्रश्न 2) 'व्यावसायिक वित्तपुरवठा' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याची उद्दिष्टे व महत्व सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) 'भांडवलीकरण' म्हणजे काय? अधिक - भांडवलीकरणाची व अल्प - भांडवलीकरणाची कारणे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) 'सामान्य भाग' व 'अग्रहक्क भाग' या संकल्पनेच्या व्याख्या द्या. सामान्य भाग व अग्रहक्क भागांची वैशिष्ट्ये व त्यातील फरक स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) अल्पकालिन वित्तपुरवठ्याची वैशिष्ट्ये, गरज व स्रोत यांचे सविस्तर वर्णन करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [2 × 5 = 10]

- अ) पैशाचे समय मूल्य
- ब) वित्तीय नियोजनाची उद्दिष्टे
- क) लाभांश निर्णय
- ड) खेळत्या भांडवलाचे फायदे व तोटे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5127

[Total No. of Pages : 2

[6319]-302

M.Com. (Part - II)

AC602MJ : AUDITING AND CORPORATE GOVERNANCE
(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from the remaining Question No. 2, 3, 4 and 5.*

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- i) _____ is a legally required review of the accuracy of a company's or government's financial statements and records.
  - a) Statutory audit
  - b) Bank audit
  - c) Interim audit
  - d) Closed audit
- ii) _____ auditing examines and assesses company records, workflows, systems and processes.
  - a) Process
  - b) Sales
  - c) Internal
  - d) Case
- iii) Full form of NFRA
  - a) National Financial Reporting Agency
  - b) Net Financial Reporting Authority
  - c) National Functional Reporting Authority
  - d) National Financial Reporting Authority
- iv) _____ agencies use letter grades to assign analyses and independent assessments of companies and countries that issue debt securities.
  - a) Credit rating
  - b) Local
  - c) National
  - d) Private
- v) _____ is the system of rules, practices, and processes by which a company is directed and controlled.
  - a) Secured governance
  - b) Stable governance
  - c) State governance
  - d) Corporate governance

P.T.O.

- vi) Business ethics is the application of _____ values to business behaviour.
a) Ethical	b) Sustainable
c) Beneficial	d) Profitable

Q2) What is Auditing? Explain the basic principles and techniques of Auditing. **[18]**

Q3) What is Corporate Governance? Explain the role of Auditors in Corporate Governance. **[18]**

Q4) Explain the concept of Business Ethics and values. Explain the importance of ethics in corporate governance. **[18]**

Q5) Explain the listing obligations and disclosure requirement as per SEBI. **[18]**

Q6) Short notes. (Any Two) **[10]**

- a) Internal Check and Internal Audit
- b) Role of Rating Agencies
- c) Corporate governance framework in India.
- d) Management and Corporate governance

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5191

[Total No. of Pages : 2

[6319]-303

M.Com.

**AC 603 MJ : AUDIT ASSURANCE STANDARDS
(2023 Pattern) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from the remaining Question Nos. 2, 3, 4 and 5.*

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- i) _____ is a key requirement of the planning phase of an audit.
  - a) Risk assessment
  - b) Auditing
  - c) Planning
  - d) Ethics
- ii) Audit automation is describing the use of cloud computing and database software to _____ tasks like data entry and analysis.
  - a) test auditing
  - b) automate auditing
  - c) manual
  - d) physical
- iii) _____ ethics at work ensure integrity, trust and a positive workplace culture.
  - a) Personal
  - b) Valuable
  - c) Professional
  - d) Society
- iv) Audit _____ involves selecting a representative subset of data to evaluate and make inferences about the entire dataset.
  - a) structure
  - b) interface
  - c) state
  - d) sampling
- v) _____ are formal records of the financial activities and position of a business.
  - a) Financial statements
  - b) Professional statements
  - c) Conditional statements
  - d) Standard Statements
- vi) CARO stands for _____.
  - a) Company Auditor's Record Order
  - b) Company Auditor's Report Obligations
  - c) Company Auditor's Report Originality
  - d) Company Auditor's Report Order

P.T.O.

Q2) What is Audit Risk Assessment? Explain the materiality in planning and performing an audit. **[18]**

Q3) What is professional ethics? Explain the need and fundamental principles of professional ethics. **[18]**

Q4) Explain the concept of Audit Evidence and specific considerations for selected items. **[18]**

Q5) Explain the Standard on Auditing 700 auditors forming an opinion and reporting on Financial Statements. **[18]**

Q6) Short Notes. (Any Two) **[10]**

- a) Explain CARO 2020
- b) Comparative Financial Statements
- c) Remote Auditing
- d) Quality Control for an Audit of Financial Statements

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PC5140

[6319]-304

M.Com. (Part - II)

IP -605 -MJ : INFLATION ACCOUNTING AND INVESTMENT

PORTFOLIO MANAGEMENT

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from remaining question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*
- 4) Use of calculator is allowed.*

Q1) Multiple choice questions. (Any Six)

[6]

- a) The purpose of inflation accounting is to _____.
  - i) To provide a more accurate picture of a company's financial position and performance
  - ii) To reduce a company's tax liability
  - iii) To increase a company's profits
  - iv) To decrease company's debt
- b) Which of the following is an example of a price index used in inflation accounting?
  - i) The Consumer Price Index (CPI)
  - ii) The Dow Jones Industrial Average
  - iii) The S&P 500 Index
  - iv) The Nasdaq Composite Index
- c) _____ allows organization to assign a monetary value to their human capital.
  - i) Social Accounting
  - ii) HR Accounting
  - iii) Inflation Accounting
  - iv) None of these

P.T.O.

- d) _____ under HR Accounting is deals with calculation of payments made to the human resources till their retirement and discounted to get their present economic value.
- i) Historical Cost Method   ii) Economic Value Method
  - iii) Replacement Method   iv) Present Value Method
- e) Social Cost Benefit Analysis measures _____.
- i) Environmental, Social benefits and costs of a business investment.
  - ii) Benefits from society towards business units
  - iii) Costs of assets and liabilities of business unit
  - iv) Financial statements for profit analysis
- f) _____ Accounting is the application of double entry book-keeping to socio-economic analysis.
- i) Human Resource   ii) Social
  - iii) Environmental   iv) Inflation
- g) Investment Portfolio means _____.
- i) Choosing options of investment for good returns
  - ii) Speculating in stock market
  - iii) Saving in Fixed Deposits
  - iv) Saving in Mutual Funds
- h) _____ evaluates financial assets, stocks, currencies and commodities by reviewing historical price and volume data.
- i) Fundamental Analysis   ii) Financial Analysis
  - iii) Technical Analysis   iv) Break Even Analysis

Q2) Define Inflation Accounting and Methods of Accounting for inflation. [16]

Q3) Explain importance of Human Resource Accounting and factors in developing HRA in an organisation. [16]

Q4) What is Social Accounting? Explain its objectives, Advantages and Limitations. [16]

Q5) Explain concept of Investment Portfolio Management and write about factors affecting investment decisions. [16]

Q6) ABC Ltd furnishes the following income statement for the year ended 31st March 23 on the basis of conventional accounting. You are required to the statement showing price changes under CPP Method. [16]

Particulars	Amount (Rs)	Amount (Rs)
Sales		1,80,000
Less: Cost of good sold		1,24,000
Opening stock	16,000	
Add:Purchases	1,20,000	
Less:Closing Stock	12,000	
		56,000
Less: Expenses		23,000
Wages & Salaries	12,000	
Other expenses	9,000	
	1400	
Depreciation on Building	600	
Interest		
Net Income		33,000
Less: Dividend		8,000
Retained Earnings		25,000

Additional information:

- Index of general price level was on 1st April 2022 as 200 and on 31st March 2023 as 400 and Average index was 300, Purchases and opening stock valued at average index.
- Interest and dividend are paid at the end of the year.
- Index was 100 while building purchased.
- Revenues are also converted while using CPP method.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5009

[Total No. of Pages : 4

[6319]-305

M.Com. (Part - II)

BUSINESS LAW (COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES)

**IB-606 MJ: Law Relating to International Business
(2023 Pattern) (Semester - III) (CBCS)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting a suitable choice (Any six) [6]

- i) _____ means selling the products at a price less than on going price in the market.
  - a) Quota
  - b) Tariff
  - c) Dumping
- ii) The term euro currency market refers to_____
  - a) The market where the borrowing and lending of currencies takes place outside the country of issue
  - b) The international foreign exchange market
  - c) The countries which have adopted Euro as their currency
- iii) Public Law is divided into _____ Categories.
  - a) Three
  - b) Four
  - c) Two
- iv) The three disputes of FDI are over _____
  - a) Concern
  - b) Interest
  - c) Regard
- v) The wildlife protection act was enacted in the year_____
  - a) 1972
  - b) 1977
  - c) 1981

P.T.O.

- vi) International trade means _____
- a) Trading Between Andhra Pradesh and Maharashtra
  - b) Trading in Between Maharashtra and Delhi
  - c) Trading Between India and America
- vii) GATT was born in the year _____
- a) 1948
  - b) 1945
  - c) 1947
- viii) What's an arbitrator's role?
- a) Sit and talk
  - b) Act like a judge
  - c) Acts like a jury

Q2) What is international business. Explain the objectives and nature of International Business. [18]

Q3) What is mean by International Trade? Explain the Construction Contracts and International Payments. [18]

Q4) What is the concept of India's Foreign Trade Policy? Explain the Objectives and Strategies regarding Imports and Exports. [18]

Q5) What is the International Commercial Dispute Resolution Mechanism? Explain the International court of justice and its jurisdiction. [18]

Q6) Write short notes (any two) [10]

- a) India and international law
- b) International sale of goods related transactions.
- c) Carbon Credit
- d) Enforcement of Foreign Awards in India.

Total No. of Questions : 6]

PC-5009

[6319]-305

M.Com. (Part - II)

BUSINESS LAW (COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES)

**IB-606 MJ: Law Relating to International Business
(2023 Pattern) (Semester - III) (CBCS)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6) [6]

- i) ..... म्हणजे बाजारातील किंमतीपेक्षा कमी किमतीत उत्पादने विकणे.
अ) कोटा ब) आयात मालावरील जकात
क) डंपिंग
- ii) युरो चलन बाजार या शब्दांचा संदर्भ ..... आहे.
अ) बाजार जेथे चलनांचे कर्ज घेणे आणि देणे जारी केलेल्या देशाबाहेर होते
ब) आंतरराष्ट्रीय परकीय चलन बाजार
क) ज्या देशांनी युरो हे चलन स्वीकारले आहे
- iii) सार्वजनिक कायदा ..... श्रेणीकरण विभागलेला आहे.
अ) तीन ब) चार
क) दोन
- iv) FDI चे तीन वाद संपले .....
अ) चिंता ब) व्याज
क) आदर

- v) वन्यजीव संरक्षण कायदा ..... साली लागू करण्यात आला.
 अ) 1972 ब) 1977
 क) 1981
- vi) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे .....
 अ) आंध्रप्रदेश आणि महाराष्ट्र यांच्यात व्यापार
 ब) महाराष्ट्र आणि दिल्ली ट्रेडिंग दरम्यान व्यापार
 क) भारत आणि अमेरिका यांच्यात व्यापार
- vii) GATT चा जन्म ..... साली झाला.
 अ) 1948 ब) 1945
 क) 1947
- viii) लवादाची भूमिका काय आहे?
 अ) बसा आणि बोला ब) न्यायाधीशासारखे काम करते
 क) ज्युरीसारखे काम करते

प्रश्न 2) आंतरराष्ट्रीय व्यवसाय म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय व्यवसायाची उद्दिष्टे आणि स्वरूप स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे काय? बांधकाम करार आणि आंतरराष्ट्रीय देयके स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) भारताच्या परकीय व्यापार धोरणाची संकल्पना काय आहे? आयात आणि निर्यात संदर्भातील उद्दिष्टे आणि धोरणे स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) आंतरराष्ट्रीय व्यासायिक विवाद निराकरण यंत्रणा काय आहे? आंतरराष्ट्रीय न्यायचे न्यायालय आणि त्यांचे अधिकार क्षेत्र स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) भारत आणि आंतरराष्ट्रीय कायदा
 ब) वस्तूंची आंतरराष्ट्रीय विक्री आणि संबंधित व्यवहार
 क) कार्बन क्रेडिट
 ड) भारतात विदेशी पुरस्काराची अंमलबजावणी

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4837

[Total No. of Pages : 4

[6319]-306

M.Com (Part - II)

**WT607MJ : WORLD TRADE ORGANISATION-NORMS
& PRACTICES**

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q.1 & Q.6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q2 to Q5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by selecting a suitable choice. (any 6) [6]

- i) Which article of the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) 1994 addresses the principle of Most Favored Nation Treatment?
  - a) Article I
  - b) Article II
  - c) Article III
- ii) Among the following options, which one is not the objective of the WTO?
  - a) To protect the environment
  - b) To improve the balance of payment situation of the member countries.
  - c) To improve the standard of living of people of the member countries
- iii) India got the membership of WTO in _____.
  - a) 1950
  - b) 1995
  - c) 2000
- iv) _____ agreements deal with WTO.
  - a) Agreement on Agriculture
  - b) Agreement on Terrorism
  - c) Agreement on Tourism
- v) Where is the headquarters of the WTO located?
  - a) India
  - b) Geneva
  - c) China

P.T.O.

- vi) Which of the following is the global International organization dealing with the rules of trade between nations?
  - a) International Monetary Fund
  - b) World Trade Organization
  - c) World Bank
- vii) The world Trade Organization was established under _____ rounds.
  - a) Doha Round
  - b) Uruguay Round
  - c) Geneva Round
- viii) General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) went into effect?
  - a) 1945
  - b) 1950
  - c) 1948

Q2) What is the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)? Explain the objectives and relevance of GATT at present. **[18]**

Q3) What is mean by World Trade Organization (WTO)? Explain the Functions and Structure of the WTO Trading System. **[18]**

Q4) Write notes on Schedules of concessions (Art. II) and On Special provision related to cinematograph films (Art. IV). **[18]**

Q5) What is the Dispute Settlement Body of WTO? Explain the Adoption of Panel Reports. **[18]**

Q6) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) GATT Tariff Negotiations
- b) Current Status of Individual Accession
- c) WTO and Global Economic Policy making
- d) Responsibility of Panel

Total No. of Questions : 6]

PC-4837

[6319]-306

M.Com (Part - II)

**WT607MJ : WORLD TRADE ORGANISATION-NORMS
& PRACTICES**

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 आणि प्रश्न क्र. 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6) [6]

- i) टॅरिफ अँड ट्रेड (GATT) 1994 वरील सामान्य कराराचा कोणता कलम मोस्ट फेव्हर्ड नेशन ट्रीटमेंटच्या तत्वाला संबोधित करतो?
अ) कलम I ब) कलम II
क) कलम III
- ii) खालील पर्यायांपैकी WTO चे उद्दिष्ट कोणते नाही?
अ) पर्यावरणाचे रक्षण करणे
ब) सदस्य देशांच्या देयक संतुलनाची स्थिती सुधारणे
क) सदस्य देशांतील लोकांचे जीवनमान सुधारणे
- iii) भारताला जागतिक व्यापार संघटनेचे सदस्यत्व ..... मध्ये मिळाले.
अ) 1950 ब) 1995
क) 2000
- iv) ..... करार जागतिक व्यापार संघटनेशी (WTO) संबंधित आहे.
अ) कृषी करार ब) दहशतवादावरील करार
क) पर्यटन करार

- v) जागतिक व्यापार संघटनेचे मुख्यालय कोठे आहे?
 अ) भारत ब) जिनिव्हा
 क) चीन
- vi) खालीलपैकी कोणती जागतिक आंतरराष्ट्रीय संस्था राष्ट्रांमधील व्यापाराचे नियम हाताळते?
 अ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी ब) जागतिक व्यापार संघटना
 क) जागतिक बँक
- vii) जागतिक व्यापार संघटनेची स्थापना ..... या फेरीमध्ये झाली.
 अ) दोहा फेरी ब) उरुग्वे फेरी
 क) जिनिव्हा फेरी
- viii) जकात आणि व्यापारावरील सामान्य करार (GATT) लागू झाला?
 अ) 1945 ब) 1950
 क) 1948

प्रश्न 2) दर आणि व्यापार (GATT) वर सामान्य करार काय आहे? सध्या GATT ची उद्दिष्टे आणि प्रासंगिकता स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) जागतिक व्यापार संघटना (WTO) म्हणजे काय? जागतिक व्यापार संघटनेच्या (WTO) व्यापार प्रणालीची कार्ये आणि संरचना स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) टिपा लिहा. – सवलतींचे वेळापत्रक (Art, II) आणि सिनेमॅटोग्राफ चित्रपटांशी संबंधित विशेष तरतूद (Art, IV). [18]

प्रश्न 5) जागतिक व्यापार संघटनेची विवाद निपटणारा संस्था काय आहे? पॅनेल अहवालांचा अवलंब स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) GATT च्या दरविषयक वाटाघाटी
 ब) वैयक्तिक प्रवेशाची सद्यस्थिती
 क) WTO आणि जागतिक आर्थिक धोरण तयार करणे
 ड) पॅनेलची जबाबदारी

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5194

[Total No. of Pages : 4

[6319]-307

M.Com. (Part - II)

ST 606 MJ : SCIENCE TECHNOLOGY & LAWS
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any two Questions from Questions No.2 to Question No.6.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks :

[5]

- i) _____ legal development was introduced to regulate advancements in genetic technology.
  - a) Cybersecurity laws
  - b) Bioethics and patent laws
  - c) Space exploration treaties
  - d) Consumer Protection Act
- ii) _____ is the primary challenge in aligning science, technology and law.
  - a) Scientific advancements often progress faster than legal regulations
  - b) Laws always support unrestricted technological development
  - c) Science and technology have no ethical implications
  - d) Legal frameworks are universally accepted by scientists
- iii) _____ is a significant concern for privacy in the context of science and technology.
  - a) Reduced internet access
  - b) Unauthorized use and sharing of personal data
  - c) Lack of innovation in technology
  - d) Limited applications of artificial intelligence
- iv) Science and technology enhanced the effectiveness of legal proceedings by _____.
  - a) replacing human judges with AI systems
  - b) improving evidence analysis and case management
  - c) eliminating the need for cross-examination
  - d) making courtroom hearings completely virtual

P.T.O.

- v) _____ is the primary goal of the e-Court initiative in India.
- a) Automating verdicts without judicial oversight
  - b) Digitizing court records and ensuring timely justice
  - c) Introducing virtual reality for courtroom simulations
  - d) Eliminating physical hearings in all cases

Q2) Discuss in detail the Development in Science, Technology and Law. [15]

Q3) Discuss the need for professional responsibilities and ethical principles in clinical trials in detail. [15]

Q4) Write in detail about the emerging legal issues in biotechnology and nuclear technology from national and international perspectives. [15]

Q5) Explain in detail the Significance of Forensic science in the Criminal Matters. [15]

Q6) Write short notes on : (any three) [15]

- a) Impact of Human Rights on Science and Technology
- b) Problems between Law and Science
- c) Law of electronic evidence
- d) The Indian Judiciary on the Use of Science and Technology

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 6 मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- i) ..... आनुवंशिक तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीला नियंत्रित करण्यासाठी कायदेशीर सुधारणा आणली गेली.
अ) सायबर सुरक्षा कायदे   ब) जैवनीती आणि पेटंट कायदे
क) अवकाश संशोधन करार   ड) ग्राहक संरक्षण कायदा
- ii) ..... हे विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायदा यामध्ये समन्वय साधण्यासाठी मुख्य आव्हान आहे.
अ) वैज्ञानिक प्रगती कायद्याच्या नियमनांपेक्षा वेगाने होतात
ब) कायदे नेहमीच तंत्रज्ञानाच्या निर्बंधाविना विकासाला पाठिंबा देतात
क) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे कोणतेही नैतिक परिणाम नाहीत
ड) कायद्याच्या चौकटी वैज्ञानिकांद्वारे सार्वत्रिक स्वीकारल्या जातात.
- iii) ..... हे विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या संदर्भात गोपनीयतेसाठी महत्वाचे असलेले एक चिंताजनक मुद्दा आहे.
अ) इंटरनेट प्रवेश कमी होणे
ब) वैयक्तिक डेटा अनधिकृतपणे वापरणे आणि वाटणे
क) तंत्रज्ञानातील नवकल्पनांचा अभाव
ड) कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या मर्यादित अनुप्रयोग
- iv) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाने कायदेशीर कार्यवाहीची कार्यक्षमता ..... वाढवली आहे.
अ) मानवी न्यायाधीशांना AI प्रणालींनी बदलून
ब) पुराव्याचे विश्लेषण आणि प्रकरण व्यवस्थापन सुधारून
क) क्रॉस-एक्झामिनेशनची गरज काढून टाकून
ड) न्यायालयीन सुनावणी पूर्णपणे आभासी बनवून

- v) ..... हे भारतातील ई-कोर्ट उपक्रमाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.
- अ) न्यायिक देखरेखीशिवाय निकाल स्वयंचलित करणे
  - ब) न्यायालयीन नोंदीचे डिजिटायझेशन आणि वेळेवर न्याय देणे
  - क) न्यायालयीन सिम्युलेशनसाठी आभासी वास्तवतेची ओळख करणे
  - ड) सर्व प्रकरणांमध्ये भौतिक सुनावणी काढून टाकणे

प्रश्न 2) विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कायद्यातील प्रगतीचा तपशीलवार आढावा द्या. [15]

प्रश्न 3) क्लिनिकल चाचण्यांमध्ये व्यावसायिक जबाबदाऱ्या आणि नैतिक तत्त्वांची गरज सविस्तर सांगा. [15]

प्रश्न 4) जैवतंत्रज्ञान आणि अणु तंत्रज्ञानातील उदयोन्मुख कायदेशीर समस्यांबद्दल राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय दृष्टिकोनातून सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) गुन्हेगारी प्रकरणांमध्ये फॉरेंसिक विज्ञानाचे महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानावर मानवाधिकारांचा प्रभाव
- ब) कायदा आणि विज्ञान यामधील समस्या
- क) इलेक्ट्रॉनिक पुराव्याचा कायदा
- ड) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या वापराबद्दल भारतीय न्यायालयांचे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4838

[Total No. of Pages : 4

[6319]-308

M.Com. (Part - II)

IL 609 MJ : INSURANCE LAWS

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q.1 and Q.6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from Q.2 to Q.5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks (any 6) :

[6]

- i) _____ is a social device for eliminating or reducing the loss of society from certain risk?
  - a) Premium
  - b) Policy
  - c) Insurance
  - d) Contract
- ii) Which of the following insurance contract is not based of on the principle indemnity?
  - a) Fire Insurance
  - b) Marine Insurance
  - c) Life Insurance
  - c) All of the above
- iii) _____ is the first comprehensive legislation not- non- life branches of insurance being over the insurance business in India.
  - a) Insurance Act-1938
  - b) Insurance Act-1939
  - c) Insurance Act-1940
  - d) Insurance-Act-1941
- iv) LIC finance ltd. was incorporated on _____.
  - a) 1984
  - b) 1989
  - c) 1969
  - d) 1993
- v) Under _____ insurances, loss of profit policy is called as consequential loss policy.
  - a) Marine
  - b) Property
  - c) Fire
  - d) Life
- vi) Insurance business is based on _____.
  - a) Newton's Law
  - b) Boyles law Probability & Law of large numbers
  - d) The Theory of Large numbers
  - d) Parkinson's law

P.T.O.

- Q2)** What is mean by Insurance contract? Explain various types of Insurance Contract. [18]
- Q3)** Explain concept of 'Fire Insurance'. Explain Feature, Significance and condition of Fire Insurance. [18]
- Q4)** Explain The Insurance Regulatory and Development Authority Act 1999. [18]
- Q5)** Explain Role of Insured and Insurer in Claim, Management. [18]
- Q6) Write short notes on (Any 2) :** [10]
- a) Rules of Construction of Insurance Policy
  - b) Concept of 'Surrender Value' & 'Paid-up-Value'
  - c) The Life Insurance Corporation Act, 1956
  - d) Claim procedure

PC-4838

(मराठी रूपांतर)

- vi) विमा व्यवसाय ..... यावर आधारित आहे.
 अ) न्यूटनचा कायदा
 ब) बॉयल कायदा
 क) नफ्याचा सिद्धांत आणि मोठ्या संख्येचा कायदा
 ड) पार्किन्सन कायदा
- vii) आरोग्य विमा कोणत्या वर्गवारीत येतो ते ओळखा .....
 अ) जीवन विमा
 ब) दायित्व विमा
 क) सामान्य विमा
 ड) घरमालकांचा विमा
- viii) विमा जोखमीच्या घटना रोखू शकत नाही परंतु ते ..... साठी तरतूद करते.
 अ) जोखमीचे नुकसान
 ब) जोखीम होण्याची घटना
 क) जोखीम होण्याची शक्यता
 ड) यापैकी काहीही नाही

प्रश्न 2) विमा करार म्हणजे काय? विमा कराराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) 'अग्नि विमा' ची संकल्पना स्पष्ट करा. 'अग्नि विमा' ची वैशिष्ट्य, महत्त्व आणि स्थिती स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरण कायदा 1999 स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) दावा, व्यवस्थापनामध्ये विमाधारक आणि विमाधारकाची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [10]

- अ) विमा पॉलिसीच्या बांधकामाचे नियम
 ब) 'सरेंडर व्हॅल्यू' आणि 'पेड-अप-व्हॅल्यू' ची संकल्पना
 क) जीवन विमा निगम अधिनियम, 1956
 ड) दावा प्रक्रिया

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5128

[Total No. of Pages : 2

[6319]-309

M.Com (Part - II)

CA610MJ : COST AUDIT

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Q.1 & Q.6 are Compulsory.
- 2) Solve any three questions from the remaining question Q2 to Q5.

Q1) Fill in the blanks.

[6]

- i) Efficiency audit is systematic examination of _____ effort to accomplish goals efficiently and effectively.
  - a) management's
  - b) shareholders
  - c) governments
  - d) banks
- ii) Businesses that produce, process, manufacture, or mine particular goods or services are required to appoint a _____.
  - a) Bank
  - b) Liquidator
  - c) Underwriter
  - d) Cost auditor
- iii) Audit working papers are used to support the audit work done in order to provide the assurance that the audit was performed in accordance with the relevant _____.
  - a) auditing standards
  - b) rules
  - c) regulations
  - d) policies
- iv) An environmental audit evaluates a company's
  - a) Green performance
  - b) Social performance
  - c) Ethical performance
  - d) Environmental performance
- v) Cost auditor is responsible for the preparation of _____ report.
  - a) cost audit
  - b) Financial audit
  - c) Management audit
  - d) Secondary
- vi) _____ controls are processes and records that ensure the integrity of financial and accounting information and prevent fraud.
  - a) Internal
  - b) External
  - c) Informative
  - d) Observation

P.T.O.

Q2) What is Cost Audit? Explain the advantages and Limitations of Cost Audit.[18]

Q3) Explain the role of Cost auditor? Explain the rights and duties of Cost Auditor.
[18]

Q4) What is Cost audit programme? Explain the planning process for cost audit programme?
[18]

Q5) What is cost audit report? Explain the format and contents of the report.[18]

Q6) Write short notes (Any Two) [10]

- a) Concept of Green Audit
- b) Qualifications and Disqualification of Cost auditor
- c) Explain the challenges of a Cost auditor in EDP environment
- d) Technological advancement in cost audit

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4556

[Total No. of Pages : 2

[6319]-310

M.Com. - II

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

MA - 611 - MJ : Management Audit

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 & 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any Three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) Management Audit is primarily concerned with assessing the ____ of managerial functions.
  - a) Efficiency
  - b) Cost
  - c) Revenue
  - d) Volume
- ii) Regular follow-up on audit recommendations can lead to contineous_____.
  - a) Decline
  - b) Improvement
  - c) Challenges
  - d) Complexity
- iii) One of the key objectives of a corporate service audit is to enhance customer_____.
  - a) Revenue
  - b) Base
  - c) Satisfaction
  - d) Loyalty
- iv) Budgeting is an essential management accounting tool that helps in ____ financial resources.
  - a) Allocating
  - b) Reducing
  - c) Collecting
  - d) Maximising
- v) A key aspect of performance analysis is measuring_____ aganist set bench marks.
  - a) Costs
  - b) Results
  - c) Time
  - d) Inputs
- vi) The_____ of the management report is a key step in communicating findings.
  - a) Presentation
  - b) Creation
  - c) Review
  - d) Analysis

P.T.O.

Q2) What is management audit? Discuss about the essentials of management audit. [18]

Q3) Explain in detail Audit Planning. [18]

Q4) Explain the features and objectives of environmental pollution control. [18]

Q5) Describe the meaning and process of utilities and energy efficiency analysis. [18]

Q6) Write short notes on: (Any 2) [10]

- a) Internal Audit
- b) Identifying Risk and Issues
- c) Need of social cost-benefit analysis
- d) Man power Analysis

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-4557

[Total No. of Pages : 2

[6319]-311

M.Com. (Part-II)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

DM 612 MJ : Decision Making Techniques

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 is compulsory
- 2) Attempt any two questions from Q.2 to Q.4
- 3) Use of simple computer is allowed

Q1) Fill in the blanks (any 5) :

[5]

- i) The _____ method in transfer pricing is a versatile approach that can provide a balanced solution for intra-company transactions. It covering both fixed and variable costs.
  - a) Two-part tariff
  - b) Marginal cost
  - c) Absorption cost
  - d) standard cost
- ii) _____ transfer pricing is a method where the transfer price is based on the observable market price for similar goods and services
  - a) Maximum
  - b) Cost based
  - c) Negotiating
  - d) Market based
- iii) _____ transfer pricing is a strategic approach designed to balance the interests of different divisions within a company, promoting overall profitability and efficiency.
  - a) Two Part
  - b) Marginal rate
  - c) Standard rate
  - d) Dual rate
- iv) _____ is predetermined cost based on estimated material, Labour and Overhead cost.
  - a) Target Cost
  - b) Standard Cost
  - c) Budgeted Cost
  - d) Marginal Cost

P.T.O.

- v) _____ considers costs over the entire life cycle of a product which can span several years or even decades.
- a) Target Costing   b) Standard Costing
- c) Life Cycle Costing   d) Marginal Costing
- vi) _____is comprehensive approach aimed at determining a product life cycle cost.
- a) Target Costing   b) Standard Costing
- c) Life Cycle Costing   d) Marginal Costing

Q2) Explain the concept, necessity and objectives of Transfer Pricing. [15]

Q3) A Co. Ltd. is producing a range of domestic product and planning to introduce a new washing machine for which study is recorded. [15]

The following data is for case state:

- Capital investment required' 70 crore.
- Installed capacity is 80,000 machines per annum.
- Market Price' 7,500 per unit. A study indicates that the new machine would be able to fetch a premium' 1,200/unit.
- Depreciation will be 7% p.a.
- The additional fixed cost' 1,200 lakhs per annum.
- The current weighted average cost of capital will be 15%. Calculate Target Cost.

Q4) Write short notes (any 3) **[15]**

- Advantages Transfer Pricing
- Dual Rate Transfer Pricing
- Approaches of Target Costing
- Process of Target Costing
- Disadvantages of Target costing

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-5193

[Total No. of Pages : 3

[6319]-312

S.Y. M.Com.

SC613MJ : STRATEGIC COST MANAGEMENT

Advanced Cost Accounting and Cost System

(2023 Pattern) (Semester - III) (Major Elective)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No 1 and Question No 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Question No 2 to Question No 5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Fill in the blanks with the most appropriate alternative. (Any 6) [6]

- i) In strategic thinking. how long is the long-term approximately?
  - a) 3 to 5 years
  - b) 2 to 3 years
  - c) 1 month to 1 year
  - d) More than 5 years
- ii) Low cost. Differentiation and focus are examples of _____.
  - a) Corporate Strategies
  - b) Operational Strategies
  - c) Business Strategies
  - d) Functional Strategies
- iii) _____ is the additional value created over and above the original value of a product. service, or process.
  - a) Value Analysis
  - b) Kaizen Costing
  - c) Value Added
  - d) Just in Time
- iv) _____ quantifies the economic contribution of different sectors and is vital for calculating GDP and informing economic policy.
  - a) Net value added (NVA)
  - b) Gross Value Added (GVA)
  - c) Net Present Value (NPV)
  - d) Economic Order Quantity (EOQ)

P.T.O.

- v) _____ is typically used in JIT manufacturing environments.
- Business Process Re-engineering
  - Lean Accounting
  - Socio Economic Costing
  - Backflush Accounting
- vi) Super-variable Costing is also known as _____.
- Business Process Re-engineering
  - Backflush Accounting
  - Throughput Costing
  - Lean Accounting
- vii) _____ is not a forecasting technique
- Judgemental
  - Time Series
  - Time Horizon
  - Associative

Q2) Explain the various stages and importance of Strategic Cost Management[18]

Q3) What is JIT? State its benefits and uses. [18]

- Q4)** i) Raw materials were purchased for ₹ 1,00,000.
 ii) Direct Labour cost incurred ₹ 18,000
 iii) Actual overhead costs ₹ 1,50,000
 iv) Conversion costs applied ₹1,58,000

All materials, that were purchased, were placed into production .and the production was also completed and sold during the month.

You are required to pass Back flush journal entries [18]

Q5) A company has observed the following demand for its product over the past 6 months. [18]

Months	1	2	3	4	5	6
Demand (units)	120	130	125	140	135	145

The company wishes to forecast the demand for the 7th month using Simple Exponential Smoothing with a smoothing constant (α) of 0.2

Q6) Write Short Notes on (Any 2) :

[10]

- a) Limitations of Traditional Cost Management
- b) Features of Life Cycle Costing
- c) Lean Accounting
- d) Challenges of Business Forecasting

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4558

[Total No. of Pages : 4

[6319]-313

M.Com. (Part - II)

CC-614 MJ : COOPERATIVE CREDIT SYSTEM

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Question No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- i) _____ is a financial mechanism designed to provide financial support to individuals, farmers and businesses in rural areas.
  - a) Rural Credit
  - b) Urban Credit
  - c) Medium Credit
  - d) Moneylenders Credit
- ii) The informal sector loans incorporate _____.
  - a) State Bank of India
  - b) NABARD
  - c) Both (a) and (b)
  - d) Moneylenders
- iii) _____ is taken for the period of 5 to 20 years.
  - a) Short term credit
  - b) Medium term credit
  - c) Long term credit
  - d) None of the above
- iv) _____ act as a link between farmers and higher credit institutions like District Central Cooperative Banks (DCCBs).
  - a) Primary Agricultural Credit Society
  - b) State Cooperative Bank
  - c) State Bank of India
  - d) Urban Cooperative Bank

P.T.O.

- v) The principal objective of _____ is to undertake non-agricultural credit activities which include raising and lending of funds to its members whose area is confined to Municipality or a Corporation.
- Urban Cooperative Society
  - Primary Agricultural Credit Society
  - NABARD
  - State Cooperative Bank
- vi) _____ have a great impact on the rural population's economic lives.
- Rural Cooperative Banks
  - Urban Cooperative Banks
  - Private Banks
  - None of the Above

Q2) What is Rural Credit? Explain in detail features and various types of Rural Credit. [18]

Q3) State three-tier structure of cooperative credit institutions in India? Explain in detail emerging opportunities in Rural Areas. [18]

Q4) What is 'Primary Agricultural Credit Cooperative Society'? Explain in detail about functioning of Agricultural Credit Cooperative Society and types of Agricultural Cooperatives. [18]

Q5) What is 'Rural Cooperative Banking System'? Explain in detail formation, functions and performance of Rural Cooperative Banks. [18]

Q6) Write Short Notes (Any 2) : [10]

- Sources of Rural Credit in India
- Challenges facing the Cooperative Credit Structure
- State Cooperative Banks
- Role of Cooperative Bank in development of Rural Area

PC-4558

(मराठी रूपांतर)

सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक एक आणि सहा अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक दोन ते पाच पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

[6]

- i) ..... ही अशी एक आर्थिक यंत्रणा आहे जी ग्रामीण भागातील लोकांना, शेतकऱ्यांना आणि व्यवसायांना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी तयार केलेली आहे.

अ) ग्रामीण पत	ब) शहरी पत
क) मध्यम पत	ड) सावकार पत

ii) अनौपचारिक क्षेत्रातील कर्जांमध्ये ..... समाविष्ट आहे.

अ) स्टेट बँक ऑफ इंडियाने दिलेल्या कर्जाचा
ब) नाबार्डने दिलेल्या कर्जाचा
क) (अ) आणि (ब) दोन्ही प्रकारे दिलेल्या कर्जाचा
ड) सावकाराने दिलेल्या कर्जाचा

iii) ..... 5 ते 20 वर्षांच्या कालावधीसाठी घेतले जाते.

अ) अल्पकालीन कर्ज	ब) मध्यम मुदतीचे कर्ज
क) दीर्घकालीन कर्ज	ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही

iv) ..... या शेतकरी आणि जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका (DCCBs) यांच्यातील दुवा म्हणून काम करा.

अ) प्राथमिक कृषी पतसंस्था	ब) राज्य सहकारी बँक
क) स्टेट बँक ऑफ इंडिया	ड) नागरी सहकारी बँक

v) ..... चे प्रमुख उद्दिष्ट असे आहे कि जे सदस्य पालिका (Municipality) किंवा महामंडळ (Corporation) क्षेत्रात राहतात व त्यांच्या बिगर कृषी कर्ज उपक्रमांसाठी निधी उभारतात व कर्जे देतात.

अ) नागरी सहकारी संस्था

ब) प्राथमिक कृषी पतसंस्था

क) नाबार्ड

ड) राज्य सहकारी बँक

vi) ..... या ग्रामीण लोकसंख्येच्या आर्थिक जीवनावर मोठा प्रभाव पडतात.

अ) ग्रामीण सहकारी बँका

ब) नागरी सहकारी बँका

क) खाजगी बँका

ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही

प्रश्न 2) ग्रामीण पत (Rural Credit) म्हणजे काय? ग्रामीण कर्जाचे वैशिष्ट्ये आणि विविध प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) भारतातील सहकारी पतसंस्थांची राज्य त्रिस्तरीय संरचना लिहा? ग्रामीण भागातील उदयोन्मुख संधींचे तपशीलवार वर्णन करा. [18]

प्रश्न 4) 'प्राथमिक कृषी सहकारी पतसंस्था' म्हणजे काय? सहकारी कृषी पत संस्थेचे कार्ये आणि प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) 'ग्रामीण सहकारी बँकिंग प्रणाली' म्हणजे काय? ग्रामीण सहकारी बँकांची स्थापना (formation), कार्ये (functions) आणि कामगिरी (performance) याबद्दल सविस्तर लिहा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [10]

अ) भारतातील ग्रामीण कर्जाचे स्रोत

ब) सहकारी पतसंरचनेसमोरील आव्हाने

क) राज्य सहकारी बँका

ड) ग्रामीण भागाच्या विकासात सहकारी बँकेची भूमिका

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4559

[Total No. of Pages : 4

[6319]-314

M.Com. (Part - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

SF-615 MJ : Statutory Framework of Cooperation in
Maharashtra
(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No.1 and Question No.6 are Compulsory.
- 2) Solve any Three Questions from question No.2 to Question No.5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- i) The Cooperative Societies in India follow _____ organizational structure.
  - a) Centralized Structure
  - b) Federal Structure
  - c) Unitary Structure
  - d) Decentralized Structure
- ii) In a Co-operative Society, admission of members and allocation of shares is done by _____.
  - a) Secretary
  - b) Managing Committee
  - c) Chairman
  - d) General Body
- iii) A committee on cooperative education and training was formed in 1935 under the Chairmanship _____.
  - a) Frederick Nicolson
  - b) Malcom Darling
  - c) Edward Maclagan
  - d) Swaminathan Committee
- iv) Every society shall maintain _____ for recording the proceedings of the general body.
  - a) Note book
  - b) Minutes book
  - c) File
  - d) Record book
- v) _____ year was the first Cooperative Society law formed in India.
  - a) 1950
  - b) 1904
  - c) 1947
  - d) 1948

P.T.O.

vi) _____ is required to maintain the minutes' book of a Society.

- a) Treasurer
- b) Secretary
- c) Managing Committee
- d) Registrar

Q2) What is Consumer Society? Explain in detail registration procedure of cooperative society and Consumer Society. **[18]**

Q3) What is Cooperative education? Explain in detail about Cooperative education and training to cooperative members. **[18]**

Q4) Explain the Constitution of District Level and State Level Committees of cooperative society. **[18]**

Q5) What is Annual general body meeting? Explain in detail about Annual general body meeting and Special general body meeting of Societies. **[18]**

Q6) Write Short Note (Any Two) **[10]**

- a) Evidence of registration
- b) Removal of names of members from membership register
- c) Reserve Fund
- d) Qualification of Manager for societies

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT
SF-615 MJ : Statutory Framework of Cooperation in
Maharashtra
(2023 Pattern) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)

सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

- i) भारतातील सहकारी संस्था ..... च्या संघटनात्मक रचनेचे पालन करतात.
  - अ) केंद्रीकृत संरचना
  - ब) फेडरल संरचना
  - क) एकात्मक रचना
  - ड) विकेंद्रित संरचना
- ii) सहकारी संस्थेमध्ये सभासदांचे प्रवेश आणि शेअर्सचे वाटप ..... द्वारे केले जाते.
  - अ) सचिव
  - ब) व्यवस्थापकीय समिती
  - क) अध्यक्ष
  - ड) जनरल बॉडी
- iii) ..... यांच्या अध्यक्षतेखाली 1935 मध्ये सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण समिती स्थापन करण्यात आली.
  - अ) फ्रेडरिक निकोलसन
  - ब) माल्कॉम डार्लिंग
  - क) एडवर्ड मॅक्लागन
  - ड) स्वामिनाथन समिती
- iv) प्रत्येक सोसायटीने सर्वसाधारण सभेच्या कामकाजाची नोंद ठेवण्यासाठी ..... ठेवली पाहिजे.
  - अ) नोट बुक
  - ब) मिनिट बुक
  - क) फाईल
  - ड) रेकॉर्ड बुक

- प्रश्न 2)** ग्राहक संस्था म्हणजे काय? सहकारी संस्था आणि ग्राहक संस्था यांच्या नोंदणी प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 3)** सहकारी शिक्षण म्हणजे काय? सहकारी सभासदांना सहकारी शिक्षण व प्रशिक्षणाबाबतचे सविस्तर वर्णन करा. [18]
- प्रश्न 4)** सहकारी संस्थांच्या जिल्हास्तरीय आणि राज्यस्तरीय समित्यांची रचना स्पष्ट करा. [18]
- प्रश्न 5)** वार्षिक सर्वसाधारण सभा म्हणजे काय? वार्षिक सर्वसाधारण सभा आणि सोसायट्यांच्या विशेष सर्वसाधारण सभेबाबत सविस्तर वर्णन करा. [18]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) नोंदणीचा पुरावा
- ब) सभासदांची नावे सभासद नोंद वहीतून वगळणे
- क) राखीव निधी
- ड) सोसायट्यांसाठी व्यवस्थापकाची पात्रता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-4560

[Total No. of Pages : 4

[6319]-315

M.Com.

**GA616MJ : GOVERNANCE OF AGRICULTURAL PRODUCER
MARKETING COMMITTEE (APMC)
(2023 Pattern) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any two questions from Question No.2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Select the correct options for the following and write the correct answer.
[5]

- i) The honorarium to the Chairman and Vice-Chairman of a Market Committee is generally:
  - a) Decided by the state government or committee guidelines
  - b) Voluntary, based on personal preference
  - c) Mandatory and equal to member's salary
  - d) Applicable only to the Chairman
- ii) A Chairman or Vice-Chairman may resign from their position by:
  - a) Declaring it publicly in the next market committee meeting
  - b) Submitting a written resignation to the Market Committee
  - c) Simply stopping attendance
  - d) Waiting until a new election
- iii) The Market Committee can open collection centers for notified produce. What is the main purpose of these centers?
  - a) To increase local government revenue
  - b) To simplify the process of receiving and paying for agricultural produce
  - c) To provide loans to local traders
  - d) To store government goods
- iv) Market Committees have the power to levy fees and commission rates (Adat). What does this primarily mean?
  - a) They can charge traders a specific fee for services rendered in the market
  - b) They can sell licenses to vendors
  - c) They can set up toll booths in the market area
  - d) They can collect tax on imported goods

P.T.O.

- v) The main purpose of a 'Farmer Consumer Market' is to:
- a) Allow brokers to set prices
  - b) Facilitate direct sales from farmers to consumers
  - c) Promote retail sales by middlemen
  - d) Import agricultural goods

Q2) Define Contract Farming and explain the responsibilities of a Contract Farming Producer. **[15]**

Q3) Explain the importance of the Annual General Meeting (AGM) of the Market Committee. What main issues are discussed during the AGM? **[15]**

Q4) What are the powers and duties of a Market Committee? **[15]**

Q5) Write Short Notes on (Any 3) : **[15]**

- a) Provisions for Absence of a Market Committee Member without Leave.
- b) Importance of the Market Committee's power to charge fees and commission rates.
- c) Role of a Broker in the agricultural produce market.
- d) Farmer Consumer Market.

**GA616MJ : GOVERNANCE OF AGRICULTURAL PRODUCER
MARKETING COMMITTEE (APMC)**

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्र. 1 सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. [5]

- i) बाजार समितीच्या अध्यक्ष आणि उपाध्यक्षांना सन्मानधन सामान्यतः कसे दिले जाते ?
  - अ) राज्य सरकार किंवा समितीच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार ठरवले जाते
  - ब) स्वेच्छेने, वैयक्तिक पसंतीनुसार
  - क) बंधनकारक आणि सदस्यांच्या पगाराइतकाच असतो
  - ड) फक्त अध्यक्षसाठी लागू आहे
- ii) अध्यक्ष किंवा उपाध्यक्ष त्यांच्या पदाचा राजीनाम देऊ इच्छित असल्यास ते कसे करू शकतात ?
  - अ) पुढील बाजार समितीच्या बैठकीत सार्वजनिकरित्या घोषणा करून
  - ब) बाजार समितीला लेखी राजीनामा सादर करून
  - क) फक्त हजेरी बंद करून
  - ड) नवीन निवडणूक होईपर्यंत वाट पाहून
- iii) अधिसूचित उत्पादनांसाठी संकलन केंद्रे उघडण्याचा मार्केट कमिटीचा उद्देश काय आहे ?
  - अ) स्थानिक सरकारच्या महसुलात वाढ करणे
  - ब) कृषी उत्पादनाच्या प्राप्ती आणि देयक प्रक्रियेला सुलभ करणे
  - क) स्थानिक व्यापाऱ्यांना कर्ज उपलब्ध करणे
  - ड) सरकारी वस्तूंचा साठा करणे
- iv) मार्केट कमिटीला शुल्क आणि दलाली दर (अडत) आकारण्याचा अधिकार आहे. याचा मुख्य अर्थ काय ?
  - अ) व्यापाऱ्यांकडून दिलेल्या सेवेसाठी विशिष्ट शुल्क आकारू शकतात
  - ब) विक्रेत्यांना परवाने विकू शकतात
  - क) मार्केट क्षेत्रात टोल बूथ उभारू शकतात
  - ड) आयात केलेल्या वस्तूंवर कर आकारू शकतात

- v) 'शेतकरी-ग्राहक बाजार' याचा मुख्य हेतू कोणता आहे?
- अ) दलालांना भाव ठरवण्याची संधी देणे
  - ब) शेतकऱ्यांनी थेट ग्राहकांना विक्री करणे
  - क) मध्यमस्तरावरून किरकोळ विक्री करणे
  - ड) कृषी उत्पादनांचे आयात करणे

प्रश्न 2) करार शेतीची व्याख्या द्या. आणि करार शेती उत्पादकाच्या जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) मार्केट कमिटीच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेचे (AGM) महत्त्व काय आहे? या सभेमध्ये कोणते प्रमुख मुद्दे चर्चिते जातात? [15]

प्रश्न 4) मार्केट कमिटीचे अधिकार आणि कर्तव्ये कोणती आहेत? [15]

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) मार्केट कमिटीच्या सदस्याच्या अनुपस्थितीवर तरतुदी
- ब) शुल्क आणि दलाली दर आकारण्याच्या बाजार समितीच्या अधिकाराचे महत्त्व
- क) कृषी उत्पादन बाजारातील दलालाची भूमिका
- ड) कृषक-उपभोक्ता बाजार

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4561

[6319]-316

[Total No. of Pages : 2

M.Com. (Part - II)

CO - OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CB617MJ : Co - operative Banking System

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q1 and Q6 are compulsory.*
- 2) *Any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Marks to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks. **[5]**

- a) NABARD was established in the year _____.
- b) The head office of RBI is located at _____.
- c) A sub-standard asset is one, which has remained NPA for a period less than or equal to _____.
- d) Kisan credit card was launched in that year _____.
- e) Apex Co-operative society means _____ level society.

Q2) What is the Advances? Explain the Criteria for Advances. **[15]**

Q3) Discuss the Progress of Maharashtra State Co-operative Banks. **[15]**

Q4) What is mean by NABARD? Explain the Functions of NABARD. **[15]**

Q5) Describe the role of National Federation of State Co-operative banks in Co-operative Credit. **[15]**

Q6) Write a Short Note (Any Four): **[20]**

- a) Problems of Maharashtra State Co-operative Bank
- b) Role of RBI in Co-operative Credit
- c) Need of advances
- d) Organization of NABARD
- e) NPA and it's norms

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

PC4561

[6319]-316

M.Com. (Part - II)

CO - OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

CB617MJ : Co - operative Banking System

(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यातील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवणे.
3) उजव्या बाजूचे अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- अ) नाबार्डची स्थापना ..... साली झाली.
ब) रिझर्व बँक ऑफ इंडियाचे मुख्य कार्यालय ..... येथे आहे.
क) निकृष्ट मालमत्ता अशी आहे, जी ..... पेक्षा कमी किंवा समान कालावधीसाठी एन.पी.ए. राहिली आहे.
ड) किसान क्रेडिट कार्ड ..... या वर्षी सुरु करण्यात आले.
इ) सर्वोच्च सहकारी संस्था म्हणजे ..... स्तरावरील संस्था होय.

प्र.2) अग्रिम म्हणजे काय? अग्रिम साठीचे निकष स्पष्ट करा.

[15]

प्र.3) महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकांच्या प्रगतीची चर्चा करा.

[15]

प्र.4) नाबार्ड म्हणजे काय? नाबार्डचे कार्य स्पष्ट करा.

[15]

प्र.5) सहकारी वित्त पुरवठ्यामध्ये नॅशनल फेडरेशन ऑफ स्टेट को -ऑपरेटिव्ह बँकांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.[15]

प्र.6) टीपा लिहा. (कोणतीही चार)

[20]

- अ) महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या समस्या
ब) सहकारी वित्त पुरवठ्यातील आर.बी.आय. ची भूमिका
क) अग्रिमची गरज
ड) नाबार्डची संरचना
इ) एन.पी.ए. आणि त्याचे मानदंड

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4562

[Total No. of Pages : 4

[6319]-317

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

**TE - 618 - MJ : Tourism Entrepreneurship and Start-Up
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from the question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- i) Eco-Tourism relates to _____.
  - a) Economic System
  - b) Financial System
  - c) Nature
  - d) E-Commerce
- ii) _____ Country in Asia is emerging as the leading tourist destination.
  - a) Arab
  - b) Nepal
  - c) Indonesia
  - d) China
- iii) Destination Tourist activity is _____ generating activity.
  - a) Income
  - b) Recreation
  - c) Loss
  - d) Destination
- iv) Tourist Destination area must have _____ appeal to tourist.
  - a) Access
  - b) Attraction
  - c) Available
  - d) Affordable
- v) _____ is the Last Process of Business Plan.
  - a) Identification
  - b) Analysis
  - c) Execution
  - d) Selection
- vi) The Indian Tourism Development Corporation was established in _____.
  - a) 1936
  - b) 1946
  - c) 1956
  - d) 1966

P.T.O.

Q2) Explain the Perspectives and Policy Measures for Tourism Entrepreneurship in India. **[18]**

Q3) Explain the Concepts of Micro & Macro Enterprises and the Relationship between them. **[18]**

Q4) Explain the Concept of Opportunity Selection and the Steps in Setting Up of a small Business Enterprise. **[18]**

Q5) Explain the Contents of Business Plan Formulation and Write the Common Errors in Business Plan. **[18]**

Q6) Write short notes on (any two) **[10]**

- a) Project Report
- b) Environmental Dynamics & Change
- c) Small Enterprises
- d) Eco-Tourism

PC4562

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

**TE - 618 - MJ : Tourism Entrepreneurship and Start-Up
(2023 Pattern) (Semester - III) (Credit System)**

(मराठी रूपांतर)

/ एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहपर्यायी प्रश्न.

[6]

- i) इको -टूरिझम ..... यास निगडीत असते.
अ) अर्थ व्यवस्था   ब) आर्थिक प्रणाली
क) निसर्ग   ड) ई-कॉमर्स
- ii) आशिया खंडातील ..... देश हा पर्यटन व्यवसायातील अग्रगण्य ठिकाण बनले आहे.
अ) अरब   ब) नेपाल
क) इंडोनेशिया   ड) चीन
- iii) पर्यटन प्रक्रिया ही ..... तयार करते.
अ) नफा   ब) पुनः रुपती
क) तोटा   ड) लक्ष्य
- iv) पर्यटन लक्षाच्या ठिकाणा मध्ये ..... असणे अत्यावश्यक आहे.
अ) प्रवेश   ब) आकर्षण
क) उपलब्ध   ड) परवडणारे
- v) ..... ही व्यवसाय आराखाड्यातील शेवटची प्रक्रिया आहे.
अ) ओळख   ब) विश्लेषण
क) अंमलबजावणी   ड) निवड
- vi) भारत पर्यटन विकास महामंडळ ..... मध्ये स्थापन झाले.
अ) 1936   ब) 1946
क) 1956   ड) 1966

प्र.2) भारतातील पर्यटन उद्योजकतेचे दृष्टीकोन आणि धोरणे स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) सूक्ष्म आणि समग्र (उपक्रम) उद्योग संकल्पना स्पष्ट करा आणि यामधील संबंध स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) व्यवसायामधील संधीची निवड संकल्पना स्पष्ट करा आणि लघु व्यवसाय (उपक्रम) उद्योग स्थापनेसाठी असणाऱ्या पायऱ्या स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) व्यवसाय योजने चे घटक स्पष्ट करा आणि त्या तयार करताना होणाऱ्या सर्वसामान्य चुका लिहा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) प्रकल्प अहवाल
- ब) पर्यावरणीय गतिशीलता आणि बदल
- क) लघु व्यवसाय उपक्रम
- ड) इको-टूरिझम

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4563

[Total No. of Pages : 4

[6319]-318

S.Y. M.Com.

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

ES-619-MJ : Entrepreneurship Support

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions from the question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) The District Industries Centers (DICs) are responsible for providing _____ to small industries.
  - i) Legal assistance
  - ii) Production guidance
  - iii) Subsidies
  - iv) Technical and financial support
- b) The primary aim of entrepreneurship training is to enhance _____.
  - i) Profits
  - ii) Business skills
  - iii) Job security
  - iv) Employee satisfaction
- c) _____ Provides technical consultancy services to small businesses.
  - i) National Small Industries Corporation
  - ii) State Small Industries Development Corporations
  - iii) Technical Consultancy Organizations
  - iv) Commercial Banks
- d) The main purpose of institutional support for entrepreneurs is to provide _____.
  - i) Competition
  - ii) Regulatory challenges
  - iii) Resources and guidance
  - iv) Higher taxes
- e) A well-designed entrepreneurship training program should be _____ oriented.
  - i) Theory
  - ii) Academically
  - iii) Research
  - iv) Practice
- f) Inputs for entrepreneurship development training include _____.
  - i) Only technical skills
  - ii) Motivational and leadership skills
  - iii) Marketing strategies
  - iv) Financial planning only

P.T.O.

Q2) What is Entrepreneurship Training? Describe Development of the Practice-Oriented Training Programme and Designing of Entrepreneurship Training Program for Entrepreneurship. [18]

Q3) What is Institutional Finance? Explain in detail need to an entrepreneurship for institutional Finance. [18]

Q4) Discuss the need for institutional support to an Entrepreneur. Explain the contribution of Small Industries Development Organization for the growth of an Entrepreneurship. [18]

Q5) Describe in details various Government Policy for Small-Scale Enterprises. [18]

Q6) Write short notes (any two) [10]

- a) Commercial Banks and Entrepreneurship
- b) Industrial Policy 1980.
- c) Methods of Training.
- d) Small Industries Service Institutes.

Total No. of Questions : 6]

PC4563

[6319]-318

S.Y. M.Com.

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

ES-619-MJ : Entrepreneurship Support

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) जिल्हा उद्योग केंद्रे (DICs) लघुउद्योगांना ..... पुरवण्यासाठी जबाबदार आहेत.
i) कायदेशीर मदत	ii) उत्पादन मार्गदर्शन
iii) अनुदान	iv) तांत्रिक आणि आर्थिक सहाय्य
- ब) उद्योजकता प्रशिक्षणाचा मुख्य उद्देश .....वाढवणे आहे.
i) नफा	ii) व्यावसायिक कौशल्ये
iii) नोकरीची सुरक्षा	iv) कर्मचारी समाधान
- क) ..... लघु उद्योगांना तांत्रिक सल्लागार सेवा पुरवते.
i) राष्ट्रीय लघुउद्योग महामंडळे	ii) राज्य लघुउद्योग विकास महामंडळे
iii) तांत्रिक सल्लागार संस्था	iv) व्यावसायिक बँका
- ड) उद्योजकांना संस्थात्मक समर्थन देण्याचा मुख्य उद्देश ..... पुरवणे आहे.
i) स्पर्धा	ii) नियामक अडचणी
iii) संसाधने आणि मार्गदर्शन	iv) वाढीव कर
- इ) एक चांगले डिझाइन केलेले उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रम ..... केंद्रित असावे.
i) सिद्धांत	ii) शैक्षणिक
iii) संशोधन	iv) व्यवहार
- फ) उद्योजकता विकास प्रशिक्षणाचे इनपुट ..... समाविष्ट करतात.
i) फक्त तांत्रिक कौशल्ये	ii) प्रेरणा आणि नेतृत्व कौशल्ये
iii) विपणन धोरणे	iv) फक्त आर्थिक नियोजन

प्र.2) उद्योजकता प्रशिक्षण म्हणजे काय? सराव-उन्मुख प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा विकास आणि उद्योजकतेसाठी उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रमाची रचना यांचे वर्णन करा. [18]

प्र.3) संस्थात्मक वित्त म्हणजे काय? संस्थात्मक वित्त उद्योजकाची गरज सविस्तरपणे सांगा. [18]

प्र.4) एखाद्या उद्योजकाला संस्थात्मक समर्थनाची गरज काय आहे यावर चर्चा करा. उद्योजकता वाढीसाठी लघु उद्योग विकास संस्थेचे योगदान स्पष्ट करा. [18]

प्र.5) लघुउद्योगांसाठी विविध सरकारी धोरणांचे तपशीलवार वर्णन करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) व्यावसायिक बँका आणि उद्योजकता
- ब) औद्योगिक धोरण 1980
- क) प्रशिक्षणाच्या पद्धती
- ड) लघुउद्योग सेवा संस्था

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC4564

[Total No. of Pages : 4

[6319]-319

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

**AR 620 MJ : Agri-Preneurship and Intellectual Property Rights
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 is Compulsory.*
- 2) *Attempt any two questions from Question No. 2 to 4.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[5]

- a) Agri-preneurship is defined as _____ in the field of agriculture.
  - i) traditional farming
  - ii) entrepreneurial activity
  - iii) government policy
  - iv) outsourcing
- b) One of the main reasons for developing agri-preneurship in India is to _____.
  - i) reduce agricultural production
  - ii) increase employment opportunities in rural areas
  - iii) increase import of food products
  - iv) promote urban migration
- c) One suggestion for improving agri-preneurship is _____.
  - i) reducing agricultural technology usage
  - ii) providing better training and financial support to farmers
  - iii) increasing agricultural subsidies
  - iv) restricting exports
- d) A key challenge in developing agri-preneurship is _____.
  - i) lack of agricultural resources
  - ii) limited access to finance and markets
  - iii) abundance of skilled labor
  - iv) high government support

P.T.O.

e) Developing agri-preneurship in India provides opportunities such as _____ .

- i) reducing agricultural exports
- ii) value addition to agricultural products
- iii) restricting technology usage
- iv) promoting traditional farming methods only

Q2) What is Agri-Preneurship? Explain various needs for developing Agri-Preneurship in India. **[15]**

Q3) What is Patent? Explain various types of patent & patent process. **[15]**

Q4) Write Short Notes (Any 3) **[15]**

- a) Suggestions for developing Agri-Preneurship
- b) Opportunities for developing Agri-Preneurship
- c) Trademark
- d) Industrial Design

Total No. of Questions : 4]

PC4564

[6319]-319

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

**AR 620 MJ : Agri-Preneurship and Intellectual Property Rights
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र.1 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र.2 ते 4 मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) कृषी-उद्योजकतेची व्याख्या कृषी क्षेत्रात ..... अशी केली जाते.
- i) पारंपारिक शेती
  - ii) उद्योजकिय क्रिया
  - iii) सरकारी धोरण
  - iv) आउटसोर्सिंग
- ब) भारतात कृषी-उद्योजकता विकसित करण्याचे एक मुख्य कारण म्हणजे ..... होय.
- i) कृषी उत्पादन कमी करणे
  - ii) ग्रामीण भागात रोजगाराच्या संधी वाढवणे
  - iii) अन्न उत्पादनांची आयात वाढवणे
  - iv) शहरी स्थलांतराला चालना देणे
- क) कृषी-उद्योजकता सुधारण्याचा एक उपाय म्हणजे ..... होय.
- i) कृषी तंत्रज्ञानाचा वापर कमी करणे
  - ii) शेतकऱ्यांना अधिक चांगले प्रशिक्षण आणि आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे
  - iii) कृषी अनुदान वाढवणे
  - iv) निर्यातीवर निर्बंध लादणे
- ड) कृषी-उद्योजकता विकसित करण्यातील एक महत्त्वाची अडचण म्हणजे ..... होय.
- i) कृषी संसाधनांचा अभाव
  - ii) वित्त आणि बाजारपेठेचा मर्यादित प्रवेश
  - iii) प्रचंड कुशल मजूर उपलब्धता
  - iv) सरकारी पाठिंबा जास्त असणे

इ) भारतात कृषी – उद्योजकता विकसित केल्याने मिळणाऱ्या संधी म्हणजे ..... होय.

- i) कृषी निर्यात कमी करणे
- ii) कृषी उत्पादनांना मूल्यवर्धन करणे
- iii) तंत्रज्ञानाचा वापर कमी करणे
- iv) फक्त पारंपारिक शेती पद्धतींचा प्रचार करणे

प्र.2) कृषी-उद्योजकता म्हणजे काय? भारतात कृषी-उद्योजकता विकसित करण्याच्या विविध गरजा स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) पेटंट म्हणजे काय? पेटंटचे विविध प्रकार आणि पेटंट प्रक्रिया स्पष्ट करा. [15]

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) कृषी उद्योजकता विकसित करण्यासाठी सूचना
- ब) कृषी उद्योजकता विकसित करण्याच्या संधी
- क) ट्रेडमार्क
- ड) औद्योगिक डिझाइन

* * *

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4565

[6319]-320

[Total No. of Pages : 4

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICE AND ENVIRONMENT

CE 621 MJ : Corporate Entrepreneurship

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- i) Corporate entrepreneurship refers to _____ within an established organization.
  - a) external investment
  - b) Entrepreneurial activity
  - c) outsourcing
  - d) mergers and acquisitions
- ii) _____ refers to a system that pushes technological advancements in the market, without immediate demand.
  - a) Market pull
  - b) Technology push
  - c) Creativity boost
  - d) Customer pull
- iii) Aligning corporate strategy with entrepreneurship is essential for fostering _____ within an organization.
  - a) hierarchical growth
  - b) Innovation
  - c) external acquisition
  - d) traditional leadership
- iv) The Covid-19 pandemic created a _____ environment that significantly impacted businesses worldwide.
  - a) VUCA (Volatile, Uncertain, Complex, and Ambiguous)
  - b) stable
  - c) predictable
  - d) linear
- v) The key difference between entrepreneurship and corporate entrepreneurship is that the latter takes place _____.
  - a) outside the market
  - b) within existing organizations
  - c) in the startup phase
  - d) without risks
- vi) The ultimate benefit of corporate entrepreneurship is _____.
  - a) temporary profits
  - b) survival and growth
  - c) short-term marketing success
  - d) employee retention

P.T.O.

Q2) Explain meaning, definition and characteristics of Corporate Entrepreneurship. **[18]**

Q3) Explain new Corporate Entrepreneurship regarding survival and growth. **[18]**

Q4) Write impact of second wave of Covid - 19 on business in India. **[18]**

Q5) Write any case study of the business flourished during pandemic. **[18]**

Q6) Write a Short Notes (Any Two): **[10]**

- a) Benefits of Corporate Entrepreneurship
- b) Characteristics of Corporate Entrepreneurship
- c) Impact of Corporate Strategy on Corporate Entrepreneurship
- d) Pitfalls of Corporate Entrepreneurship

PC4565

M.Com. (Part - II)

BUSINESS PRACTICE AND ENVIRONMENT

CE 621 MJ : Corporate Entrepreneurship

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 70]

2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

[6]

- i) कॉर्पोरेट उद्योजकता एखाद्या प्रस्थापित संस्थेतील ..... चा संदर्भ देते.
अ) बाह्य गुंतवणूक
ब) उद्योजक क्रियाकलाप
क) आउटसोर्सिंग
ड) विलीनीकरण आणि अधिग्रहण
- ii) ..... म्हणजे तात्काळ मागणी न करता, बाजारातील तांत्रिक प्रगतीला धक्का देणारी प्रणाली.
अ) मार्केट खेचणे
ब) तंत्रज्ञान पुश
क) सर्जनशीलता वाढवणे
ड) ग्रहक खेचणे
- iii) उद्योजकतेसह कॉर्पोरेट धोरण सरेखित करण्यासाठी ..... संस्थेमध्ये चालना देण्यासाठी आवश्यक आहे.
अ) श्रेणीबद्ध वाढ
ब) नवोपक्रम
क) बाह्य संपादन
ड) पारंपारिक नेतृत्व
- iv) कोविड - 19 साथीच्या रोगाने ..... जगभरातील व्यवसायांमध्ये असे वातावरण निर्माण केले ज्याचा लक्षणीय परिणाम झाला.
अ) VUCA (अस्थिर, अनिश्चित, जटिल आणि अस्पष्ट)
ब) स्थिर
क) अंदाज करण्यायोग्य
ड) रेखीय
- v) उद्योजकता आणि कॉर्पोरेट उद्योजकता यातील ..... महत्वाचा फरक हा आहे.
अ) बाजाराबाहेर
ब) विद्यमान संस्थांमध्ये
क) स्टार्टअप टप्प्यात
ड) जोखमीशिवाय
- vi) कॉर्पोरेट उद्योजकतेचा अंतिम फायदा ..... आहे.
अ) तात्पुरता नफा
ब) जगणे आणि वाढ
क) अल्पकालीन विपणन यश
ड) कर्मचारी राखून ठेवणे

- प्र.2)** कॉर्पोरेट उद्योजकतेचा अर्थ, व्याख्या आणि वैशिष्टे स्पष्ट करा. [18]
- प्र.3)** चालना आणि वाढीबाबत नवीन कॉर्पोरेट उद्योजकता स्पष्ट करा. [18]
- प्र.4)** कोविड -19 च्या दुसऱ्या लाटेचा भारतातील व्यवसायावर होणारा परिणाम लिहा. [18]
- प्र.5)** महामारीच्या काळात कोणताही एका पोषित व्यवसायाचे विस्तृत विश्लेषण (केस स्टडी) करा. [18]
- प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]
- अ) कॉर्पोरेट उद्योजकतेचे फायदे
  - ब) कॉर्पोरेट उद्योजकतेची वैशिष्ट्ये
  - क) कॉर्पोरेट उद्योजकतेवर कॉर्पोरेट धोरणाचा प्रभाव
  - ड) कॉर्पोरेट उद्योजकतेचे नुकसान

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4566

[Total No. of Pages : 4

[6319]-321

M.Com. (Part - II)

HR - 622 - MJ : HUMAN RESOURCE PLANNING

AND DEVELOPMENT

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) Answer any three questions from the question No. 2 to 5.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple choice questions.

[6]

- i) HRM is considered as _____
  - a) A reactive function
  - b) A proactive functions
  - c) An Auxiliary function
- ii) _____ is concerned with developing a pool of candidates in line with the human resource plan.
  - a) Development
  - b) Training
  - c) Recruitment
- iii) _____ is an alternative term used for performance appraisal.
  - a) Quality and quantity of output
  - b) Job Knowledge
  - c) Employee Assessment
- iv) _____ is not a function normally performed by HR department.
  - a) Employee relation
  - b) Training & Development
  - c) Accounting
- v) _____ is/are recent trends in E-HRM.
  - a) Online Skill Assessment
  - b) Biometric time tracking and security
  - c) Both a&b

P.T.O.

- vi) Electronic - Human Resource Management _____.
- a) is beneficial for routine tasks
  - b) helps in improving record keeping
  - c) Both a&b

Q2) State the challenges of Human Resource Management in changing business scenario. Write elements and effects of contract labour. **[18]**

Q3) Define the term 'Employee Selection'. Explain the process of Selection and Assessment Devices. **[18]**

Q4) Distinguish between 'Training' & 'Development' and describe different methods of Training. **[18]**

Q5) Explain in detail Meaning, Definition and Need of Human Capital Management. **[18]**

Q6) Write short notes on. (any two) **[10]**

- a) Dual Career Employees
- b) Kinds of Recruitment
- c) Merit Rating
- d) E-HRM

Total No. of Questions : 6]

PC4566

[6319]-321

M.Com. (Part - II)

**HR - 622 - MJ : HUMAN RESOURCE PLANNING
AND DEVELOPMENT**

(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- i) मानव संसाधन व्यवस्थापन हे ..... मानले जाते.
  - अ) प्रतिक्रियात्मक कार्ये
  - ब) कृतीशील कार्ये
  - क) सहाय्यक कार्ये
- ii) मानव संसाधन नियोजनामध्ये कर्मचा-यांच्या विकासाबरोबरच पुढीलपैकी ..... बाबीचा समावेश होतो.
  - अ) विकास
  - ब) प्रशिक्षण
  - क) भरती
- iii) कार्यक्षमता मूल्यांकनासाठी ..... ही पर्यायी संकल्पना वापरली जाते.
  - अ) गुणवत्ता आणि संख्यात्मक प्रदान
  - ब) कार्य ज्ञान
  - क) कर्मचारी मूल्यांकन
- iv) मानव संसाधन विभागातर्फे ..... हे कार्य सहसा पार पाडले जात नाही.
  - अ) कर्मचारी संबंध
  - ब) प्रशिक्षण आणि विकास
  - क) लेखांकन
- v) इलेक्ट्रॉनिक मानव संसाधन व्यवस्थापनातील सद्यकालीन प्रवाह ..... आहे.
  - अ) ऑनलाईन कौशल्य मूल्यांकन
  - ब) बायोमेट्रिक टाईम ट्रॅकिंग आणि सुरक्षितता
  - क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही

- vi) इलेक्ट्रॉनिक मानव संसाधन व्यवस्थापन म्हणजे ..... होय.
- अ) दैनंदिन कामासाठी उपयुक्त
- ब) नोंदी ठेवण्यामध्ये सुधारणा घडवून आणणारे
- क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही

प्र.2) बदलत्या व्यावसायिक परिस्थितीत मानव संसाधनासमोरील आव्हाने सांगा. कंत्राटी कामगाराचे घटक व परिणाम लिहा. [18]

प्र.3) कर्मचारी निवड या संकल्पनेची व्याख्या द्या. कर्मचारी निवडीची प्रक्रिया आणि मूल्यांकनाची साधने स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) प्रशिक्षण आणि विकास यातील फरक स्पष्ट करा आणि प्रशिक्षणाच्या पद्धती विशद करा. [18]

प्र.5) मानवी भांडवल व्यवस्थापनाचा अर्थ, व्याख्या आणि गरज सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) दुहेरी अर्थार्जन करणारी कुटुंबे
- ब) कर्मचारी भरतीचे प्रकार
- क) गुणवत्ता अनुसंहिता
- ड) इलेक्ट्रॉनिक मानव संसाधन व्यवस्थापन (ई-एच आरएम)

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC4567

[Total No. of Pages : 4

[6319]-322

S.Y. M.Com.

**PM-623-MJ : PROJECT MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions from the question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Questions.

[6]

- a) A good project manager should excel in _____ ensuring that the team members are motivated and tasks are completed efficiently.
  - i) Risk
  - ii) Leadership
  - iii) Scope
- b) The _____ of a project involves identifying all parties affected by the project and managing their needs
  - i) Stakeholder management
  - ii) Risk
  - iii) Scope
- c) A detailed _____ study is essential for project preparation.
  - i) Economic
  - ii) Feasibility
  - iii) Market
- d) Project formulation included preparing a _____ report.
  - i) Financial
  - ii) Feasibility
  - iii) Progress
- e) In project cost estimation, _____ costs are directly linked to the project activities.
  - i) Direct
  - ii) Indirect
  - iii) Sunk
- f) Evaluating the capability and performance of the management team in handling the project is _____ appraisal
  - i) Economical
  - ii) Management
  - iii) Technical

P.T.O.

Q2) Define management appraisal. Explain nature and techniques of management appraisal. **[18]**

Q3) What do you mean by the term project cost? Explain the role of financial institutions in project financing. **[18]**

Q4) Discuss about tax incentives and tax planning for project investment decisions. **[18]**

Q5) Define and write the meaning of project management. Explain attributes (characteristics) of a good project manager. **[18]**

Q6) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Importance of Project
- b) Commercial Appraisal
- c) Project management objectives
- d) Process of project coordination

Total No. of Questions : 6]

PC4567

[6319]-322

S.Y. M.Com.

PM-623-MJ : PROJECT MANAGEMENT
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[6]

- अ) एक चांगल्या प्रकल्प व्यवस्थापकाने ..... मध्ये उत्कृष्ट कार्य केले पाहिजे, हे सुनिश्चित केले पाहिजे की कार्यसंघ सदस्य प्रेरित आहेत आणि कार्ये कार्यक्षमतेने पूर्ण केली आहेत.
i) जोखीम
ii) नेतृत्व
iii) व्याप्ती
- ब) प्रकल्पाच्या ..... मध्ये प्रकल्पामुळे प्रभावित झालेल्या सर्व पक्षांना ओळखणे आणि त्यांच्या गरजा व्यवस्थापित करणे समाविष्ट आहे.
i) भागधारक व्यवस्थापन
ii) जोखीम
iii) व्याप्ती
- क) प्रकल्पाच्या तयारीसाठी तपशीलवार ..... अभ्यास आवश्यक आहे.
i) आर्थिक
ii) व्यवहार्यता
iii) बाजारपेठ
- ड) प्रकल्प निर्मितीमध्ये ..... अहवाल तयार करणे समाविष्ट आहे.
i) आर्थिक
ii) व्यवहार्यता
iii) प्रगती
- इ) प्रकल्प खर्चाच्या अंदाजामध्ये ..... खर्च थेट प्रकल्पाच्या क्रियाकलापांशी जोडलेले असतात.
i) प्रत्यक्ष
ii) अप्रत्यक्ष
iii) बुडलेले
- फ) प्रकल्प कार्यान्वित करताना व्यवस्थापनाची कार्यक्षमता आणि परिणामकारकतेचे मूल्यमापन करणे याला ..... मूल्यमापन असे म्हणतात.
i) आर्थिक
ii) व्यवस्थापन
iii) तांत्रिक

प्र.2) व्यवस्थापन मूल्यमापनाची व्याख्या लिहा. व्यवस्थापन मूल्यमापनाचे स्वरूप आणि तंत्रे स्पष्ट करा. [18]

प्र.3) प्रकल्प खर्च म्हणजे काय? प्रकल्प वित्तपुरवठ्यामध्ये वित्तीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्र.4) प्रकल्प गुंतवणूक निर्णयासाठी कर प्रोत्साहन व कर नियोजनाबाबत चर्चा करा. [18]

प्र.5) प्रकल्प व्यवस्थापनाची व्याख्या व अर्थ लिहा. चांगल्या प्रकल्प व्यवस्थापकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [18]

प्र.6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) प्रकल्पाचे महत्व
- ब) व्यावसायिक मूल्यमापन
- क) प्रकल्प व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे
- ड) प्रकल्प समन्वयाची प्रक्रिया

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC4568

[Total No. of Pages : 4

[6319]-323

S.Y.M.Com.

**PC 624 MJ : PROJECT MANAGEMENT - INPUTS,
MONITORING AND CONTROL
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and 5 are Compulsory.*
- 2) *Answer any two questions from Q.2 to Q.4.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Multiple Choice Question.

[5]

- a) The _____ structure focuses on both project and functional management to balance resources and expertise.
  - i) Matrix
  - ii) functional
  - iii) Pure
- b) A _____ payment method involves compensating contractors based on the number of units completed.
  - i) Cost-Plus
  - ii) Time
  - iii) Unit
- c) The _____ Phase involves developing and testing prototypes before the final product is produced.
  - i) Testing
  - ii) Design
  - iii) Planning
- d) Project _____ involves tracking progress and making adjustments to ensure project goals are met.
  - i) Planning
  - ii) Monitoring
  - iii) Execution
- e) One advantage of a project organization is _____ management of resources across different projects.
  - i) Centralized
  - ii) limited
  - iii) fragmented

P.T.O.

Q2) Explain the concept of 'Project Contract'? Discuss the types of contracts and sub-contracts. **[10]**

Q3) What is 'Project Benefit Evaluation'? Explain the importance and techniques of project benefit evaluation. **[10]**

Q4) What is 'Project Organization'? Explain the advantages and disadvantages of project organization. **[10]**

Q5) Write Short Notes on (any two) **[2×5=10]**

- a) Project Management
- b) SWOT Analysis
- c) Working Capital Assessment
- d) Project Control

* * *

Total No. of Questions : 5]

PC4568

[6319]-323

S.Y.M.Com.

**PC 624 MJ : PROJECT MANAGEMENT - INPUTS,
MONITORING AND CONTROL
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र.1 व 5 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते 4 मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) बहुपर्यायी प्रश्न.

[5]

- अ) संसाधने आणि कौशल्य संतुलित करण्यासाठी ..... संरचना प्रकल्प आणि कार्यात्मक व्यवस्थापन या दोन्हीवर लक्ष केंद्रित करते.
- i) मॅट्रिक्स   ii) कार्यात्मक   iii) शुद्ध
- ब) ..... देयक पद्धतीमध्ये पूर्ण झालेल्या एककाच्या संख्येवर आधारित कंत्राटदारांना भरपाई देणे समाविष्ट आहे.
- i) खर्च-अधिक   ii) वेळ   iii) एकक
- क) ..... टप्प्यात अंतिम उत्पादन तयार होण्यापूर्वी प्रतिकृती विकसित करणे आणि चाचणी करणे समाविष्ट आहे.
- i) चाचणी   ii) सरेखन   iii) नियोजन
- ड) प्रकल्प ..... मध्ये प्रगतीचा मागोवा घेणे प्रकल्पाची उद्दिष्टे पूर्ण झाल्याचे सुनिश्चित करण्यासाठी समायोजन करणे समाविष्ट आहे.
- i) नियोजन   ii) देखरेख   iii) अंमलबजावणी
- इ) प्रकल्प संघटनेचा एक फायदा म्हणजे ..... विविध प्रकल्पांमधील संसाधनांचे व्यवस्थापन होय.
- i) केंद्रीकृत   ii) मर्यादित   iii) खंडित

प्र.2) 'प्रकल्प करार' संकल्पना स्पष्ट करा. करार आणि उप-कराराच्या प्रकारांची चर्चा करा. [10]

प्र.3) 'प्रकल्प फायदा मूल्यमापन' म्हणजे काय? प्रकल्प फायदा मूल्यमापनाचे महत्त्व आणि तंत्रे स्पष्ट करा. [10]

प्र.4) 'प्रकल्प संघटन' म्हणजे काय? प्रकल्प संघटनेचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा. [10]

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [2×5=10]

अ) प्रकल्प व्यवस्थापन

ब) स्वाॅट विश्लेषण

क) खेळत्या भांडवलाचे मूल्यांकन

ड) प्रकल्प नियंत्रण

* * *

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4569

[Total No. of Pages : 4

[6319]-324

M.Com (Part - II)

OB625MJ : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 6 are compulsory
- 2) Answer any three questions from Q2 to Q5
- 3) Figures to the right side indicate fill Marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice.

[6]

- i) Factors affecting organizational behavior are _____
  - a) Environment
  - b) Technology
  - c) Both a & b
- ii) _____ is / are model /models of organizational behavior.
  - a) Autocratic
  - b) Custodial
  - c) Both a & b
- iii) Job satisfaction is _____ related to absenteeism and turnover.
  - a) Positively
  - b) Negatively
  - c) Directly
- iv) _____ is / are method/methods of measuring attitude.
  - a) Opinion survey
  - b) Interview
  - c) Both a & b
- v) The first stage of motivational process is _____
  - a) Drive State
  - b) Instrumental Behaviour
  - c) Goal
- vi) Team members need _____ skills.
  - a) Technical
  - b) Problem solving
  - c) Both a & b

P.T.O.

Q2) Define the term 'Organizational Behaviour'. Explain in detail models of Organizational Behaviour. **[18]**

Q3) What do you mean by the term 'Emotional Intelligence'? Explain the characteristics of emotional intelligence, importance of emotional intelligence at workplace and important suggestions for effective management of emotional intelligence. **[18]**

Q4) Define the term 'Job Satisfaction'. Describe in detail different consequences and Outcomes of Job Satisfaction. **[18]**

Q5) Define the term 'Conflict'. Explain different types of conflicts and strategies for managing Conflicts. **[18]**

Q6) Write short notes (Any Two) **[2 × 5 = 10]**

- a) Importance of study of organizational behavior
- b) Attitude Change
- c) Primary Motives
- d) Causes of stress

[6319]-324

M.Com (Part - II)

OB625MJ : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व 6 अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) संघटनात्मक वर्तनावर परिणाम करणारा घटक ..... हा आहे.
अ) पर्यावरण ब) तंत्रज्ञान
क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही
- ii) संघटनात्मक वर्तनाची ..... प्रारूप/प्रारूपे आहे/आहेत.
अ) हुकूमशाही ब) काळजीवाहक सिद्धांत
क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही
- iii) कार्य समाधानाची अनुपस्थिती आणि उलाढाल यांच्याशी ..... स्वरूपाचा संबंध असतो.
अ) सकारात्मक ब) नकारात्मक
क) प्रत्यक्ष
- iv) प्रवृत्तीचे मापन करण्यासाठी ..... ही/हया पद्धत/पद्धती वापरली जाते/जातात.
अ) मत सर्वेक्षण ब) मुलाखत
क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही
- v) प्रेरणात्मक प्रक्रियेची पहिली पायरी ही ..... आहे.
अ) चालनास्थिती ब) साधनीभूत वर्तन
क) ध्येय
- vi) कार्यसंघ सदस्यांकडे ..... कौशल्य/कौशल्ये असणे आवश्यक आहे.
अ) तांत्रिक ब) समस्या सोडविणे
क) 'अ' आणि 'ब' दोन्हीही

प्रश्न 2) 'संघटनात्मक वर्तन' या संकल्पनेची व्याख्या लिहा. संघटनात्मक वर्तनाची प्रारूपे सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) 'भावनिक बुद्धीमत्ता' म्हणजे काय? भावनिक बुद्धीमत्तेची वैशिष्ट्ये, कामाच्या ठिकाणी भावनिक बुद्धीमत्तेचे महत्व आणि भावनिक बुद्धीमत्तेच्या प्रभावी व्यवस्थापनासाठी महत्वाच्या सुचना स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) 'कार्य समाधान' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. कार्य समाधानाचे विविध परिणाम व निष्पत्ती सविस्तर विशद करा. [18]

प्रश्न 5) 'संघर्ष' या संकल्पनेची व्याख्या लिहा. संघर्षाचे विविध प्रकार व संघर्ष हाताळण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [2 × 5 = 10]

- अ) संघटनात्मक वर्तनाच्या अभ्यासाचे महत्व
- ब) प्रवृत्ती बदल
- क) प्राथमिक प्रेरणा
- ड) ताण – तणावाची कारणे

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4570

[Total No. of Pages : 4

[6319]-325

M.Com. (Part - II)

BANKING & FINANCE

FB-626 MJ : International Banking and Finance

(2023 Pattern) (Semester - III) (NEP 2020)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Answer any three questions from Q. No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks. (Any Six) :

[6]

- i) Which one of the following is not the function of the International Bank?
  - a) Maintenance accounts of NRI
  - b) To provide finance to importers and exporters
  - c) To provide Finance in foreign currencies
  - d) Grant to loan
- ii) The Risk that the bank will not receive funds from its counter - parties on the due date is called--
  - a) Settlement Risk
  - b) Liquidity Risk
  - c) Foreign exchange Risk
  - d) Political Risk
- iii) The major types of business risk include all of the following except
  - a) Price Risk
  - b) Diversification Risk
  - c) Pure Risk
  - d) Credit risk
- iv) International trade and domestic trade differ because of _____.
  - a) Different government policy
  - b) Immobility of factors
  - c) Trade Restrictions
  - d) All of the above
- v) Which Of the following is international trade
  - a) Trade between countries
  - b) Trade between Regions
  - c) Both a and b
  - d) None of These

P.T.O.

- vi) NRE full form _____.
 a) Non - Resident External   b) Non - Regular External
 c) Non - Resident Earnings   d) None of These
- vii) Which country first adopted the euro in 2015?
 a) Bulgaria   b) Poland
 c) Germany   d) Lithuania

Q2) Define international banking. Explain the various types of international banking offices. [18]

OR

Define International Banking. Explain the Global Trends and Developments in international Banking.

Q3) What is a derivative? State the advantages and disadvantages of derivatives. [18]

OR

What is meant by Merchant Banking? Explain the Need and Services of Merchant Banking.

Q4) What is a Risk Management in Banking.? Explain the types of Risk Management in Banking. [18]

OR

What is international Finance? Explain the objective and importance of International Finance.

Q5) What is International Monetary Fund.? Explain the objectives, and functions of international Monetary Fund. [18]

OR

What is International Finance Corporation? Explain the functions and Criticisms of International Finance corporation.

Q6) Write Short Notes (Any Two) : [10]

- a) Assets Liability Management
 b) Export Finance
 c) International Finance corporation.
 d) Explain the BRICS

Total No. of Questions : 6]

PC-4570

[6319]-325

M.Com. (Part - II)

BANKING & FINANCE

FB-626 MJ : International Banking and Finance

(2023 Pattern) (Semester - III) (NEP 2020)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** रिक्काम्या जागा भरा (कोणत्याही सहा) : [6]
- i) खालीलपैकी कोणते आंतरराष्ट्रीय बँकेचे कार्य नाही.
अ) एन आर आय खात्यांची देखभाल
ब) आयातदार आणि नार्यातदारांना वित्तपुरवठा करणे
क) परकीय चलनात वित्तपुरवठा करणे
ड) कर्ज अनुदान करणे
- ii) देय तारखेला बँकेला त्याच्या काउंटरकडून निधी मिळणार नाही या जोखमीला ..... म्हणतात.
अ) सेटलमेंट जोखीम   ब) तरलता जोखीम
क) परकीय चलन जोखीम   ड) राजकीय धोका
- iii) व्यवसाय जोखमीच्या प्रमुख प्रकारांमध्ये खालील वगळता सर्व समाविष्ट आहेत.
अ) किंमत जोखीम   ब) जोखीम विविधता
क) शुद्ध धोका   ड) क्रेडीट जोखीम
- iv) आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि देशांतर्गत व्यापार ..... मुळे भिन्न आहेत.
अ) सरकारचे वेगळे धोरण   ब) घटकांची अचलता
क) व्यापार निर्बंध   ड) वरील सर्व
- v) खालीलपैकी कोणता आंतरराष्ट्रीय व्यापार आहे.
अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापार   ब) प्रदेशांतील व्यापार
क) अ आणि ब दोन्ही   ड) या पैकी नाही

- vi) NRE चे पूर्ण रूप .....
अ) अनिवासी बाह्य	ब) गौ-नियमित बाह्य
क) अनिवासी कमाई	ड) यापैकी नाही
- vii) 2015 मध्ये कोणत्या देशाने पहिल्यांदा युरो स्वीकारला.
अ) बल्गेरिया	ब) पोलंड
क) जर्मनी	ड) लिथुआनिया

प्रश्न 2) आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची व्याख्या करा? आंतरराष्ट्रीय बँकिंग कार्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [18]
किंवा

आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची व्याख्या करा? आंतरराष्ट्रीय बँकिंग मधील जागतिक ट्रेंड आणि विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) डेरीव्हेटिव्ह म्हणजे काय? डेरीव्हेटिव्हचे फायदे आणि तोटे सांगा. [18]
किंवा

मर्चंट बँकिंग म्हणजे काय? मर्चंट बँकिंगची गरज आणि सेवा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) बँकिंग जोखीम व्यवस्थापन म्हणजे काय? बँकिंग मधील जोखीम व्यवस्थापनाचे प्रकार स्पष्ट करा. [18]
किंवा

आंतरराष्ट्रीय वित्त म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय वित्ताचे उद्दिष्ट आणि महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे आणि कार्य स्पष्ट करा. [18]
किंवा

आंतरराष्ट्रीय वित्त निगम म्हणजे काय ? आंतरराष्ट्रीय वित्त निगमाची कार्ये आणि टीका स्पष्ट करा.

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही 2) : [10]

अ) मालमत्ता दायित्व व्यवस्थापन
ब) निर्यात वित्त
क) आंतरराष्ट्रीय वित्त निगम
ड) ब्रिक्स संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4571

[Total No. of Pages : 4

[6319]-326

M.Com. (Part - II)

IS-627 MJ : INSURANCE STUDIES
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Answer any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) Insurance is a form of risk _____.
  - a) Elimination
  - b) Transfer
  - c) Creation
  - d) Expansion
- ii) Insurance serves as a means of _____ creation by encouraging savings.
  - a) Wealth
  - b) Risk
  - c) Investment
  - d) Capital
- iii) The first insurance company in India was established in the year _____.
  - a) 1818
  - b) 1906
  - c) 1938
  - d) 1956
- iv) _____ insurance does not include policies related to human life but covers property, liability, and other risks.
  - a) Life
  - b) General
  - c) Health
  - d) Term
- v) Fire insurance provides coverage for loss or damage to property due to _____.
  - a) Accidents
  - b) Fire
  - c) Floods
  - d) War

P.T.O.

vi) The Insurance Regulatory and Development Authority of India (IRDAI) was established in the year _____.

a) 1991	b) 1999
c) 2005	d) 2010

Q2) Explain in details Need and Importance of Insurance. [18]

Q3) Explain Role of Insurance in the Economic Development of India. [18]

Q4) Give a concept of General Insurance. Explain the Types and the Importance of General Insurance. [18]

Q5) Explain the Role and Functions of Insurance Regulatory & Development Authority in India (IRDAI). [18]

Q6) Write Short Notes (Any Two) : [10]

- a) Principles of Insurance
- b) Nationalization of Insurance
- c) Life Insurance
- d) Opportunities in Insurance Sector

vi) भारतातील विमा नियामक व विकास प्राधिकरण (IRDAI) स्थापन झालेला वर्ष
.....

अ) 1991

ब) 1999

क) 2005

ड) 2010

प्रश्न 2) विम्याची गरज आणि महत्व सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) भारताच्या आर्थिक विकासात विम्याची भूमिका स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) सामान्य विम्याची संकल्पना सांगा. सामान्य विम्याचे प्रकार आणि महत्व स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) भारतातील विमा नियामक आणि विकास प्राधिकरणाची (IRDAI) भूमिका आणि कार्य स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही 2) : [10]

अ) विम्याची तत्वे

ब) विम्याचे राष्ट्रीयीकरण

क) जीवन विमा

ड) विमा क्षेत्रातील संधी

[6319]-327

M.Com (Part - II)

IA628MJ : INTRODUCTION TO ACTUARIAL STUDIES

(2023 NEP Pattern) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks. (Any 5)

[5]

- i) _____ is the primary focus of Actuarial Studies.
  - a) Investment strategies
  - b) Assessing and managing financial risks
  - c) Economic policy
  - d) Market analysis
- ii) _____ is NOT a key trait of a successful actuary.
  - a) Proficiency in mathematics
  - b) Strong business acumen
  - c) Excellent communication skills
  - d) Artistic creativity
- iii) _____ is a common area where actuaries apply their skills.
  - a) Real estate valuation
  - b) Financial risk management
  - c) Fashion design
  - d) Sports management
- iv) Actuarial studies in life insurance began with the need to _____.
  - a) Increase profit margins
  - b) Predict life expectancy and mortality rates
  - c) Manage short-term investments
  - d) Improve marketing strategies
- v) _____ is a basic type of risk that actuaries manage.
  - a) Market risk
  - b) Reputation risk
  - c) Business process risk
  - d) All of the above
- vi) Risk is the possibility of harm or loss due to _____ events.
  - a) Expected
  - b) Unexpected
  - c) Uncertainty
  - d) b and c

P.T.O.

Q2) Explain in details Traits of aspiring Actuaries. **[10]**

OR

Explain Development of Actuarial Studies in Life Insurance.

Q3) Explain the Role of Actuaries in Pensions Healthcare and Insurance Industry.

OR

Give the Definition of Risk. Explain Basic Categories and Types of Risk.**[10]**

Q4) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) History of Actuarial Studies
- b) Development of Actuarial Studies in Life Insurance
- c) Management of Risk by Actuaries
- d) Role of Actuaries in Consultancy

Total No. of Questions : 4]

PC-4572

[6319]-327

M.Com (Part - II)

IA628MJ : INTRODUCTION TO ACTUARIAL STUDIES

(2023 NEP Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही पाच)

[5]

- i) विमा गणितीय अभ्यासाचा मुख्य उद्देश ..... आहे.
अ) गुंतवणूक धोरणे
ब) आर्थिक जोखमींचे मूल्यांकन आणि व्यवस्थापन
क) आर्थिक धोरण
ड) बाजार विश्लेषण
- ii) यापैकी ..... यशस्वी विमा गणितज्ञाचा मुख्य गुणधर्म नाही.
अ) गणितातील प्रविण्य
ब) उत्तम व्यवसायज्ञान
क) उत्कृष्ट संवाद कौशल्ये
ड) कलात्मक सृजनशीलता
- iii) विमा गणितज्ञ ..... क्षेत्रात आपली कौशल्ये वापरतात.
अ) रिअल इस्टेट मुल्यमापन
ब) आर्थिक जोखमीचे व्यवस्थापन
क) फॅशन डिझाइन
ड) क्रीडा व्यवस्थापन
- iv) जीवन विमा क्षेत्रातील विमा गणितीय अभ्यासाची सुरुवात ..... मुळे झाली.
अ) नफा वाढविणे
ब) आयुर्मान आणि मृत्युदराचा अंदाज
क) अल्पकालीन गुंतवणुकीचे व्यवस्थापन
ड) विपणन धोरणे सुधारित करणे
- v) विमा गणितज्ञ ..... मूलभूत जोखीम व्यवस्थापित करतात.
अ) बाजार जोखीम
ब) प्रतिष्ठा जोखीम
क) व्यवसाय प्रक्रिया जोखीम
ड) वरील सर्व
- vi) जोखीम म्हणजे ..... घटनांमूळे हानी किंवा नुकसान होण्याची शक्यता होय.
अ) अपेक्षित
ब) अनपेक्षित
क) अनिश्चितता
ड) ब आणि क

प्रश्न 2) विमा गणितज्ञ होण्यासाठी लागणारे गुणधर्म सविस्तरपणे स्पष्ट करा. [10]

किंवा

जीवन विमा क्षेत्रातील विमा गणितीय अभ्यासाच्या विकासाचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) पेन्शन, आरोग्यसेवा आणि विमा उद्योगातील विमा गणितज्ञांची भूमिका स्पष्ट करा. [10]

किंवा

जोखीम म्हणजे काय? जोखमीचे मूलभूत वर्गीकरण आणि प्रकारांचे स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणतेही दोन) [10]

अ) विमा शास्त्राचा इतिहास

ब) जीवन विमा क्षेत्रातील विमा गणितीय अभ्यासाचा विकास

क) विमा गणितज्ञांकडून जोखमीचे व्यवस्थापन

ड) सल्लागार क्षेत्रातील विमा गणितज्ञांची भूमिका

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4573

[Total No. of Pages : 4

[6319]-328

M.Com. (Part - II)

**BC629 MJ : COMMERCIAL BANKING INVESTMENT
BANKING**

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Select the correct options for the following and write the correct answer.

[6]

- i) Which of the following regulations requires investment banks to monitor and mitigate risks associated with their operations?
  - a) Know Your Customer (KYC) Norms
  - b) Risk Management Framework
  - c) Capital Adequacy Requirements
  - d) Anti-Money Laundering (AML) Laws
- ii) Which of the following is a key regulatory requirement for investment banks to avoid conflicts of interest?
  - a) Conducting initial public offerings (IPOs)
  - b) Disclosing potential conflicts of interest in financial transactions
  - c) Offering higher returns to clients
  - d) Increasing proprietary trading
- iii) Which of the following refers to the buying and selling of financial instruments by investment banks using their own capital?
  - a) Market Making
  - b) Underwriting
  - c) Proprietary Trading
  - d) Asset Management

P.T.O.

- iv) Floating interest rate on loans is generally linked to which of the following?
  - a) Fixed Deposit Rates
  - b) Market fluctuations
  - c) RBI Repo Rate or other benchmark rates
  - d) Stock Market Index
- v) When a bank allows a customer to withdraw more money than what is available in their account, it is known as:
  - a) Overdraft facility
  - b) Loan against deposits
  - c) Cash credit
  - d) Bill discounting
- vi) Which technological platform is widely used for instant interbank money transfers in India?
  - a) NEFT
  - b) UPI
  - c) SWIFT
  - d) RTGS

Q2) What are the different types of commercial banks operating in India? And how do they differ from each other? **[18]**

Q3) What are the fundamental principles of lending that commercial banks follow? **[18]**

Q4) Explain the significance of investment banking in the overall functioning of financial markets. **[18]**

Q5) What types of contracts are commonly used in investment transactions? And how do they differ? **[18]**

Q6) Write Short Notes on (Any 2) : **[10]**

- a) Importance of Legal Documentation
- b) Dispute Resolution Mechanisms
- c) Types of loans provided by commercial banks
- d) Essential Elements of a Contract

PC-4573

[6319]-328

M.Com. (Part - II)

BC629 MJ : COMMERCIAL BANKING INVESTMENT
BANKING

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 आणि प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

[6]

- i) खालीलपैकी कोणते नियम गुंतवणूक बँकांच्या ऑपरेशन्सशी संबंधित जोखीमांचे निरीक्षण आणि व्यवस्थापन सुनिश्चित करतात ?
अ) नो युअर कस्टमर (KYC) नियम
ब) जोखीम व्यवस्थापन प्रणाली
क) भांडवल पर्याप्तता आवश्यकता
ड) अँटी-मनी लॉन्ड्रिंग (AML) कायदे
- ii) गुंतवणूक बँकानी हितसंबंधाचा संघर्ष टाळण्यासाठी कोणती प्रमुख नियामक आवश्यकता पूर्ण करावी लागते ?
अ) प्रारंभिक सार्वजनिक ऑफरिंग्ज (IPOs) आयोजित करणे
ब) वित्तीय व्यवहारांमध्ये संभाव्य हितसंबंधाचा संघर्ष जाहीर करणे
क) ग्राहकांना जास्त परतावा देणे
ड) स्वतःच्या व्यापारात वाढ करणे
- iii) खालीलपैकी कोणत्या प्रक्रियेत गुंतवणूक बँक स्वतःच्या भांडवलाचा वापर करून वित्तीय साधनांची खरेदी विक्री करतात ?
अ) मार्केट मेकिंग
ब) अंडररायटिंग
क) प्रोप्रायटरी ट्रेडिंग
ड) मालमत्ता व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4574

[Total No. of Pages : 4

[6319]-329

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

IM 630 MJ : International Marketing (Special Paper - V)
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from the Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the blanks by suitable options. (Any 6) [6]

- i) _____ is the most important factor of Sales Promotion Strategy in International Marketing.
  - a) Distribution
  - b) Global Promotion
  - c) Free Sample distribution
  - d) Price Reduction
- ii) Among the following _____ is not an International Market Entry Strategy.
  - a) Exportation
  - b) Licensing policy
  - c) Franchising
  - d) Market Registration
- iii) International Marketing is concerned with conveying the information about the manufactured goods to the consumers and getting the feedback of the consumers accordingly.
  - a) Brochure
  - b) International Advertising
  - c) International Marketing Communication
  - d) Sales Mix
- iv) The value of a brand which is determined by how consumers perceive it is called as _____.
  - a) Brand Awareness
  - b) Brand Equity
  - c) Brand Perception
  - d) Brand Associations
- v) Global market _____ is a global market research and management consulting company catering to corporations, non-profits, Universities and government agencies.
  - a) Insights
  - b) Basic findings
  - c) Data Collection
  - d) Analysis of data

P.T.O.

- vi) Product _____ involves making a product uniform across multiple markets.
a) Standardization	b) Adaption
c) Uniformities	d) Regulations
- vii) _____ are the contemporary issues in international marketing.
a) Ethical Consumption	b) Administrative Policies
c) Cultural Diversity	d) All the above
- viii) _____ channels are the systems of economic institutions through which a producer of goods deliver's them into the hands of their users.
a) Advertising	b) Distribution
c) Promotion	d) Communication

Q2) Explain the term International Marketing? Explain the importance of International Marketing? Distinguish the difference between Domestic and International Marketing. **[18]**

Q3) What is the Price Mix Strategy in International Marketing? Explain the factors affecting Price Mix Policy in detail. **[18]**

Q4) What is International Consumer Behavior? What are the factors affected the International Consumer Behavior? Explain the Marketing Strategies to meet the consumer needs. **[18]**

Q5) What is the term of International Supply Chain Management? Explain the Advantages and Disadvantages of International Supply Chain Management. **[18]**

Q6) Write short notes on the followings. (Any 2) **[10]**

a) Cultural Dimension and their Impact on International Marketing
b) Ethical and Social Responsibility in International Marketing
c) Challenges in International Marketing
d) Distribution Channels in Global Market

Total No. of Questions : 6]

PC-4574

[6319]-329

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

IM 630 MJ : International Marketing (Special Paper - V)

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 व प्रश्न क्रमांक 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडविणे.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही 6) [6]
- i) आंतरराष्ट्रीय विपणनातील विक्रय वृद्धि व्यूहरचनेचा ..... हा सर्वात महत्वाचा घटक आहे.
अ) वितरण ब) जागतिक पातळीवरील जाहिरात
क) मोफत नमुना वाटप ड) किमतीतील घट
- ii) खालीलपैकी ..... ही आंतरराष्ट्रीय बाजार प्रवेशाची व्यूहरचना नाही.
अ) निर्यात ब) परवाना धोरण
क) विक्री अधिकार ड) बाजार नोंदणी
- iii) आंतरराष्ट्रीय विपणनातून उत्पादित वस्तूंची माहिती ग्राहकापर्यंत पोहोचविणे व त्यानुसार ग्राहकांचा अभिप्राय जाणून घेणे ..... शी संबंधित आहे.
अ) माहितीपत्रक ब) आंतरराष्ट्रीय जाहिरात
क) आंतरराष्ट्रीय विपणन संज्ञापन ड) विक्री मिश्र
- iv) एखाद्या वस्तूच्या ब्रँडचे मूल्य की, ज्यास ग्राहक जसे समजून घेतात त्यावरून ठरवले जाते, त्यास ..... असे म्हणतात.
अ) ब्रँड जागरूकता ब) ब्रँड समज
क) ब्रँड इक्विटी ड) ब्रँड असोसिएशन
- v) जागतिक बाजार ..... ही कॉर्पोरेशन, ना-नफा संस्था, विद्यापीठे आणि सरकारी एजन्सींना पुरवणारी जागतिक बाजार संशोधन आणि व्यवस्थापन सल्लागार कंपनी आहे.
अ) अंतर्दृष्टी ब) मूलभूत निष्कर्ष
क) डेटा संकलन ड) डेटाचे विश्लेषण

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4575

[Total No. of Pages : 4

[6319]-330

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MR 631 MJ : Marketing Research

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - III) (Major Mandatory)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any 3 questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks.

[6]

- i) _____ is a characteristic of marketing research.
  - a) Scientific and objective study
  - b) Reduce uncertainty
  - c) Evaluate marketing performance
  - d) Selection of target market
- ii) Market research, sales analysis and _____ are the three major areas of sales research.
  - a) Sales Promotion
  - b) Sale Forecasting
  - c) Consumer Research
  - d) Advertising Research
- iii) _____ is the main philosophy behind marketing concept now a days.
  - a) Customer is Happy
  - b) Customer is Brave
  - c) Customer is Loyal
  - d) Customer is the King
- iv) _____ is a part of consumer research.
  - a) Advertising Research
  - b) Product Research
  - c) Motivational Research
  - d) Sales Promotional Research
- v) The rise of _____ has led marketing to evolve away from a hierarchical one-sided mass communication model towards more participatory technologies.
  - a) Website
  - b) Social Media
  - c) Web 1.0
  - d) Web Platform

P.T.O.

vi) _____ is the promotion and marketing of goods and services to consumers through digital channels and electronic technologies.

- a) Digital Marketing
- b) Social Marketing
- c) Event Marketing
- d) Data Marketing

Q2) What is Marketing Research? Explain the importance of marketing research in modern business. [18]

Q3) What is Market Information? Explain the sources of collecting marketing information. [18]

Q4) What is Web Based Marketing Research? Explain the primary and secondary data collection through internet. [18]

Q5) Explain the ethical issues in marketing research. [18]

Q6) Write a short notes on (any 2 out of 4) : [10]

- a) Characteristics of Research
- b) Conjoint analysis for Product Research
- c) Digital Marketing
- d) Sales Analysis

Total No. of Questions : 6]

PC-4575

[6319]-330

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MR 631 MJ : Marketing Research

(2023 Pattern) (NEP) (Semester - III) (Major Mandatory)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** रिकाम्या जागी अचूक पर्याय लिहा. [6]
- i) ..... हे विपणन संशोधनाचे वैशिष्ट्य आहे.
अ) वैज्ञानिक आणि वस्तुनिष्ठ अभ्यास ब) अनिश्चितता कमी
क) विपणन कामगिरीचे मूल्यांकन ड) लक्ष्य बाजाराची निवड
- ii) बाजारपेठ संशोधन, विक्री विश्लेषण व ..... ही विक्री संशोधनाची तीन प्रमुख क्षेत्रे आहेत.
अ) विक्रयवृद्धी प्रोत्साहन ब) विक्री पूर्वानुमान
क) ग्राहक संशोधन ड) जाहिरात संशोधन
- iii) ..... हे सध्या विपणन संकल्पनेमागील मुख्य तत्त्वज्ञान आहे.
अ) ग्राहक आनंदी आहे ब) ग्राहक धाडसी आहे
क) ग्राहक एकनिष्ठ आहे ड) ग्राहक हा राजा आहे
- iv) ..... हा ग्राहक संशोधनाचा एक भाग आहे.
अ) जाहिरात संशोधन ब) वस्तू संशोधन
क) अभिप्रेरणा संशोधन ड) विक्रयवृद्धी संशोधन
- v) ..... च्या उगमामुळे विपणनाला पूर्वीच्या श्रेणीबद्ध एकतर्फी जनसंवाद मॉडेलपेक्षा अधिक सहभागी तंत्रज्ञानाच्या दिशेने विकसित केले आहे.
अ) वेबसाइट ब) सोशल मीडिया
क) वेब 1.0 ड) वेब प्लॅटफॉर्म

- vi) ..... म्हणजे डिजिटल चॅनेल आणि इलेक्ट्रॉनिक तंत्रज्ञानाद्वारे ग्राहकांना वस्तू आणि सेवांचा प्रचार व विपणन करणे होय.
- अ) डिजिटल मार्केटिंग   ब) सोशल मार्केटिंग
क) इव्हेंट मार्केटिंग   ड) डेटा मार्केटिंग

प्रश्न 2) विपणन संशोधन म्हणजे काय? आधुनिक व्यवसायात विपणन संशोधनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) बाजारपेठ माहिती म्हणजे काय? विपणन माहिती संकलित करण्याचे स्रोत सविस्तर स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) वेब आधारित विपणन संशोधन म्हणजे काय? इंटरनेटद्वारे प्राथमिक आणि दुय्यम माहिती संकलन स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 5) विपणन संशोधनातील नैतिक समस्या स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) संशोधनाची वैशिष्ट्ये
ब) वस्तू संशोधनासाठी संयुक्त विश्लेषण
क) डिजिटल मार्केटिंग
ड) विक्री विश्लेषण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-4576

[Total No. of Pages : 4

[6319]-331

M.Com. (Part - II)

**FS632MJ : MARKETING OF FINANCIAL SERVICES
(2023 Pattern) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No.1 is Compulsory.*
- 2) *Attempt any two questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Fill in the Blanks.

[5]

- i) Debt instruments that have a maturity period of more than one year are called as _____.
  - a) equity shares
  - b) dividend payable
  - c) preference shares
  - d) bonds
- ii) _____ instruments are short-term financing instruments aiming to increase the financial liquidity of businesses.
  - a) Money market
  - b) Financial Institutions
  - c) Commercial Banks
  - d) Government Banks
- iii) The capital market in India is controlled by _____.
  - a) NABARD
  - b) SEBI
  - c) RBI
  - d) Company Act
- iv) Net working capital means current assets minus _____.
  - a) fixed assets
  - b) current liabilities
  - c) current assets
  - d) long term capital
- v) _____ is not a part of capital structure.
  - a) equity shares
  - b) debentures
  - c) short term borrowings
  - d) bonds

P.T.O.

Q2) What is Financial Services? explain the Role and Contribution of Financial Services. **[15]**

Q3) Define the Financial Marketing and explain the Challenges and Opportunities in Financial Marketing. **[15]**

Q4) Explain the Role and Responsibilities of Merchant Banker. **[15]**

Q5) Write Short Notes (Any 3) : **[15]**

- a) Money Market Instruments
- b) Uses of Twitter
- c) Portfolio Management
- d) Capital Structure
- e) Choice of Distribution Channel

Total No. of Questions : 5]

PC-4576

[6319]-331

M.Com. (Part - II)

FS632MJ : वित्तीय सेवांचे विपणन
(2023 Pattern) (Semester - III)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा.

[5]

- i) एक वर्षापेक्षा जास्त मुदतीचा कालावधी असलेल्या कर्ज साधनांना ..... असे म्हणतात.
अ) सामान्यभाग ब) लाभांशदेय्य
क) अग्रहक्क भाग ड) बंधपत्रे
- ii) ..... साधने ही व्यवसायांची आर्थिक तरलता वाढवण्याच्या उद्देशाने अल्पकालीन वित्तपुरवठा करणारी साधने आहेत.
अ) नाणे बाजार ब) वित्तीय संस्था
क) व्यापारी बँका ड) सरकारी बँका
- iii) भारतीय भांडवली बाजार ..... द्वारे नियंत्रित केला जातो.
अ) नाबार्ड ब) सेबी
क) आर.बी.आय ड) कंपनी कायदा
- iv) निव्वळ खेळते भांडवल म्हणजे चालू मालमत्ता वजा .....
अ) स्थिरमालमत्ता ब) चालूदायित्व
क) चालू मालमत्ता ड) दीर्घकालीन भांडवल
- v) ..... हा भांडवली संरचनेचा भाग नाही.
अ) सामान्य भाग ब) कर्जरोखे
क) अल्पकालीन कर्ज ड) बंधपत्रे

प्रश्न 2) वित्तीय सेवा म्हणजे काय ते सांगून वित्तीय सेवांची भूमिका आणि योगदान स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 3) वित्तीय विपणन म्हणजे काय ते सांगून वित्तीय विपणनातील आव्हाने आणि संधी स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 4) मर्चंट बँकरची भूमिका आणि जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा. [15]

प्रश्न 5) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

अ) नाणे बाजाराची साधने

ब) ट्विटरचा वापर

क) रोखासंग्रह व्यवस्थापन

ड) भांडवल रचना

इ) वितरणचॅनेलची निवड

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC-4577

[Total No. of Pages : 4

[6319]-332

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MS 633 MJ : Marketing Strategy

(2023 Pattern) (Semester - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks :

[6]

- i) _____ strategy is most appropriate for a product in the decline stage of the product life cycle.
  - a) Increase Advertising
  - b) Reduce Price
  - c) Diversify Product Line
  - d) Focus on niche markets
- ii) _____ tool can be used to measure the effectiveness of a communication strategy.
  - a) SWOT analysis
  - b) Customer Feedback Survey
  - c) Market Segmentation
  - d) Cost - Benefit Analysis
- iii) _____ is common challenge of Telemarketing.
  - a) High Response Rates
  - b) Limited personal interaction
  - c) Low Cost
  - d) High Efficiency
- iv) _____ is not core component of a marketing planning.
  - a) Product Development
  - b) Market Research
  - c) SWOT analysis
  - d) Market Presentation
- v) _____ is essential for formulating a marketing strategy.
  - a) Market Research
  - b) Employee Feedback
  - c) Data analysis
  - d) Finance Performance

P.T.O.

- vi) _____ is a primary goal of direct marketing.
- a) Increase brand awareness
  - b) Build long term relationship
  - c) Generate direct response and sales
  - d) Develop corporate identity

Q2) Define Marketing Strategy? Explain its Significance. [18]

Q3) What is communication strategy? Explain developing effective communication. [18]

Q4) Define Mobile Marketing? State the advantages of mobile marketing. [18]

Q5) State SWOT analysis of business strategic planning. [18]

Q6) Write a short note (any two) : [10]

- a) Pricing Strategies
- b) Telemarketing
- c) Product development
- d) Benefits of marketing Audit

PC-4577

[6319]-332

M.Com. (Part - II)

ADVANCED MARKETING

MS 633 MJ : विपणन व्यूहरचना

(2023 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा :

[6]

- i) उत्पादनाच्या जीवनचक्राच्या घसरणीच्या टप्प्यातील उत्पादनासाठी ..... धोरण सर्वात योग्य आहे.
अ) जाहिरात वाढवणे
ब) किंमत कमी करणे
क) उत्पादन लाइनमध्ये विविधता आणणे
ड) विशिष्ट बाजारपेठांवर लक्ष केंद्रित करणे
- ii) संप्रेषण धोरणाची परिणामकारकता मोजण्यासाठी ..... साधन वापरले जाऊ शकते.
अ) SWOT विश्लेषण   ब) ग्राहक अभिप्राय सर्वेक्षण
क) बाजार विभागणी   ड) खर्च-लाभाचे विश्लेषण
- iii) ..... हे टेलिमाकेटिंगचे सामान्य आव्हान आहे.
अ) उच्च प्रतिसाद दर   ब) मर्यादित वैयक्तिक संवाद
क) कमी परिव्यय   ड) उच्च कार्यक्षमता
- iv) ..... हा विपणन नियोजनाचा मुख्य घटक नाही.
अ) उत्पादन विकास   ब) बाजार संशोधन
क) SWOT विश्लेषण   ड) बाजार सादरीकरण
- v) विपणन धोरण तयार करण्यासाठी ..... आवश्यक आहे.
अ) बाजार संशोधन   ब) कर्मचारी अभिप्राय
क) डेटा विश्लेषण   ड) वित्त कामगिरी

vi) ..... हे थेट विपणनाचे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.

- अ) ब्रँड जागरूकता वाढवाणे
- ब) दीर्घकालीन संबंध तयार करणे
- क) थेट प्रतिसाद आणि विक्री निर्माण करणे
- ड) कॉर्पोरेट ओळख विकसित करणे

प्रश्न 2) विपणन धोरण म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 3) संप्रेषण धोरण म्हणजे काय? प्रभावी संवाद विकसित करण्यासाठी संप्रेषण धोरण स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 4) मोबाईल मार्केटिंगची व्याख्या स्पष्ट करा. मोबाईल मार्केटिंगचे फायदे सांगा. [18]

प्रश्न 5) व्यवसाय धोरणाच्या नियोजनाचे SWOT विश्लेषण स्पष्ट करा. [18]

प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

- अ) मार्केट लीडर स्ट्रॅटेजी
- ब) किंमत धोरण
- क) टेलीमार्केटिंग
- ड) विपणन अंकेक्षणाचे फायदे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC5141

[6319]-333

M.Com. - II

**IT 604 MJ : INTERNATIONAL TAXATION
(2023 Pattern) (Credit System) (Semester - III)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Solve any 3 (Three) questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full Marks.*

Q1) Multiple Choice Questions :

[5]

- a) POEM stands for _____.
  - i) Place of Effective Management
  - ii) Place of Effective Manager
  - iii) Place of Employee Matters
  - iv) Place of Employee Management
- b) As per section 2(7), Assesses means a person _____.
  - i) By whom any tax or other sum of money is payable
  - ii) Against whom proceeding has been taken under the act
  - iii) A person deemed to be Assessee in default
  - iv) All of the above
- c) A resident assessee shall be allowed a foreign tax credit for foreign tax paid by him in the year.
  - i) In which tax is paid outside India
  - ii) In which income corresponding to such tax has been offered to tax or assessed to tax in India
  - iii) In which income corresponding to such tax is assessable outside India
  - iv) None of the above

P.T.O.

- d) In determining the profits of a PE, there shall be allowed as deduction ____
- i) All the expenses incurred in India
  - ii) Expenses which are incurred for the purposes of the PE
  - iii) Expenses incurred outside India
  - iv) None of the above
- e) In order to claim DTAA relief, non-resident is required to furnish ____.
- i) Tax residency certificate
  - ii) Form 10F
  - iii) PAN
  - iv) Both (i) and (ii)

Q2) Explain residential status of an Assessee and state its importance. [10]

Q3) What is DTAA? Explain its benefits in detail. [10]

Q4) Explain the factors determining eligibility of DTAA. [10]

Q5) Write short notes (Any Two) [10]

- a) General Anti Avoidance Rule (GAAR)
- b) Tax Information Exchange Arrangement (TIEA)
- c) Income for foreign source

